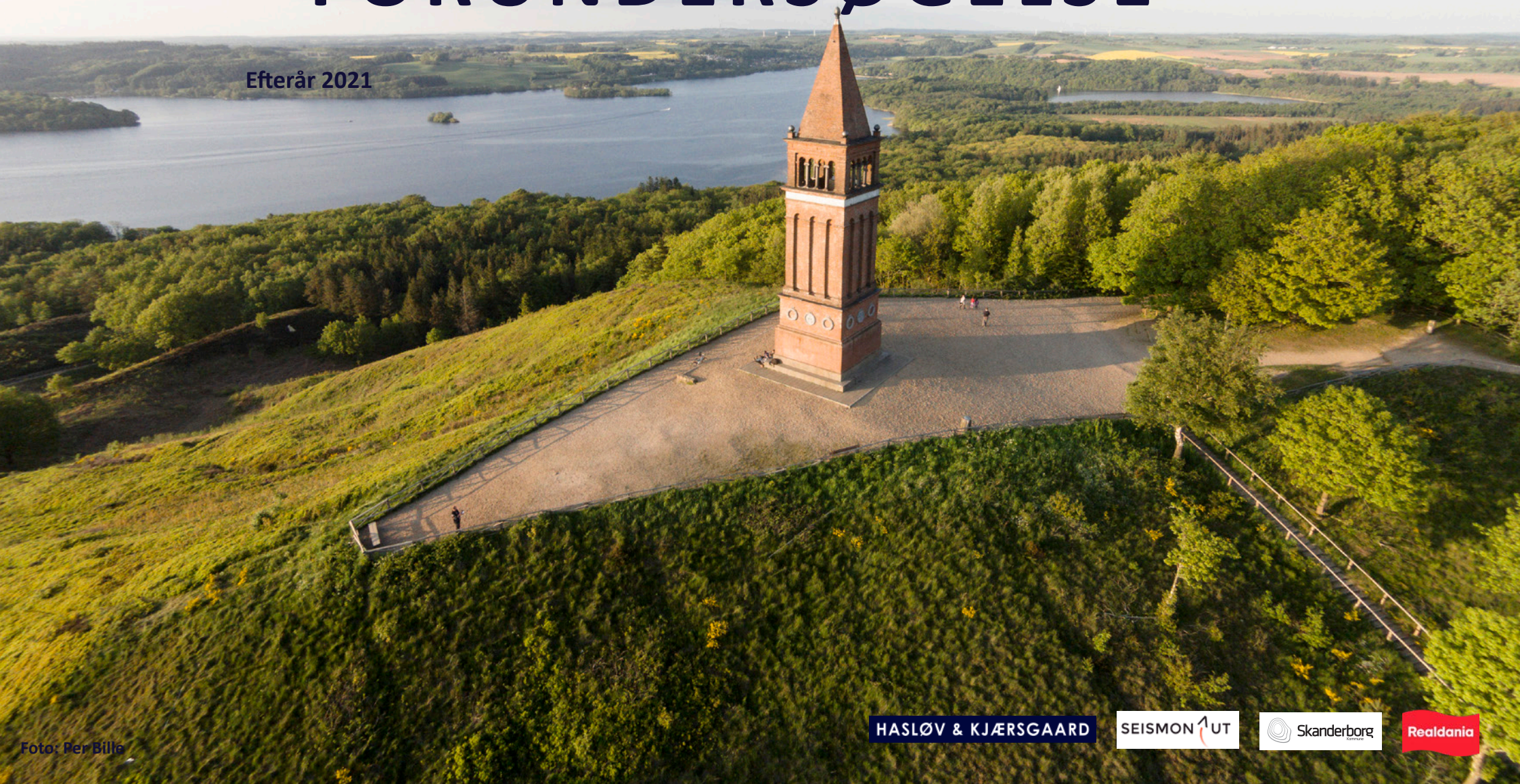


HIMMELBJERGET - FORUNDERSØGELSE

Efterår 2021



Forundersøgelse af Himmelbjerget udarbejdet af
Hasløv & Kjærsgaard, byplankonsulenter og arkitekter MAA og konsulent Seismonaut
For Skanderborg Kommune

Projektgruppe: Dan B. Hasløv og Katrine Brændholt, Hasløv & Kjærsgaard samt
Michael Johannisson, Seismonaut, underrådgiver

Projektets styregruppe:

- Frands Fischer, Borgmester (formand), Skanderborg Kommune
- Lars Clement, Kommunaldirektør, Skanderborg Kommune
- Anders Laugesen, Byrådet, Skanderborg Kommune
- Peter A. Busck, Formand, Tårnkomiteen
- Søren Hald, Skovrider, Naturstyrelsen
- Annette Rask Krogsøe, Formand Foreningen Søhøjlandet
- Liselotte Nis-Hansen, Partner og Servicedirektør, VisitAarhus
- Stine Lea Jacobi, Programchef, Realdania
- Vera Noldus, Projektchef, Realdania

Projektets arbejdsgruppe

- Inger Juul, Planlægger, Skanderborg Kommune
- Malene Højberg, Udviklingskonsulent, Skanderborg Kommune
- Vibeke Guldborg Breuerbach, Projektleder, Udvikling, Kultur og Erhverv, Skanderborg Kommune
- Bente Hornbæk, chefkonsulent, Skanderborg Kommune
- Vera Noldus, Projektchef, Realdania



Indhold

	Side
1 Baggrund og formål med forundersøgelsen	4
2 Sammenfatning.....	6
3 Himmelbjerget - demokratiet, festerne og legen	8
Et historisk sted i danmarkshistorien	
Det folkelige Himmelbjerg i naturen	
4 Behov for en tydelig og nærværende historie	14
Udviklingen inden for besøgscentre	
Det levende Himmelbjerg - tradition og fornyelse	
5 Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg	18
Introduktion	
Besøgscenter med flere funktioner	
P1 - ny ankomst med mange muligheder	
Den landskabelige amfiscene	
En ny ankomstoplevelse fra P2 til Himmelbjerget	
Ankomst fra søsiden - det rekreative liv inviteres ind	
Stier, pausesteder og tilgængelighed	
6 Forretningsgrundlag for et besøgscenter	36
Markedsanalyse	
Besøgstal og fremtidige besøgs-scenarier	
Driftsøkonomi	
7 Realisering og anlægsoverslag	48
Besøgscenter - tre forskellige scenarier	
Omdannelse af P1 og P2 til grønne ankomster	
Ankomst fra Julsø	
Amfiscene, udbygning og reovering af stier samt nye pausesteder	
Samlet anlægsoverslag	

1.0

Baggrund og formål med forundersøgelsen

Skanderborg Kommune har besluttet at udarbejde denne forundersøgelse med forskellige scenarier for udvikling. Formålet med forundersøgelsen er at belyse og analysere potentialer for hvorledes der kan gennemføres en langsigtet udvikling på Himmelbjerget, som kan fremme turismen, styrke formidling af demokratihistorien og ankomstopplevelsen fra både land og sø samt at understøtte Himmelbjergets identitet ved at styrke sammenbindingen af oplevelser. Forundersøgelsen skal senere danne baggrund for en efterfølgende konkurrence om realisering af de forskellige elementer i forundersøgelsen.

Arbejdet med forundersøgelsen er varetaget af Skanderborg Kommune i samarbejde med Realdania og en styregruppe med repræsentanter for de mange interesser, der er knyttet til udviklingen af Himmelbjerget. Et advisory board bestående af Nils Natorp, CEO for Geocenter Møns klint og Søren Riiskjær bl.a. tidligere adm. direktør for Team Danmark, afdelingschef for DGI og kontorchef for Kulturministeriet, har ligeledes været med til at kvalitetssikre forundersøgelsens forslag og har vejledt rådgiver undervejs.

Skanderborg Kommune, Realdania og styregruppen har i samarbejde med arkitektfirmaet Hasløv & Kjærsgaard og konsulentfirmaet Seismonaut bidraget til udarbejdelsen af forundersøgelsen.

Forståelsespapiret rolle

Som grundlag for forundersøgelsen blev i 2019 udarbejdet et forståelsespapir på baggrund af et borgermøde. Byrådet besluttede på møder at arbejde videre med visionen:

”Med afsæt i visionen for Himmelbjerget som et roligt

samlingspunkt midt i naturen er målet at etablere Himmelbjerget som en attraktiv destination og dynamo for konteksten. Visionen er at skabe en tydelig afgrænsning af Himmelbjerget med fokus på at gøre turen til toppen til en oplevelse.”

På mødet blev, udover visionen, aftalt en række punkter som fundament for denne forundersøgelse. Forståelsespapiret peger på idéer, som kan styrke Himmelbjerget som arnested for demokrati og folkelighed. Følgende foreslås i forståelsespapiret:

- Ankomsten til lands og til vands
- Oplevelsen undervejs, når man besøger Himmelbjerget
- Formidling af demokratihistorien

Forståelsespapiret handler om bedre formidling og om at skabe spændende ankomstopplevelser. Det handler om udsigter og indsigt. Det handler om attraktive faciliteter og god tilgængelighed. Det handler om, at det folkelige liv, legen, traditionerne og poesien, som kendetegner Himmelbjerget, også fremover mærkes af alle. Forundersøgelsen bygger videre på disse ønsker, på den gennemførte interessentinddragelse og på baggrund af analyser af udviklingspotentialer, demokratiscreening og bevaringsinteresser.

Dialogproces

For Skanderborg Kommune og styregruppen har det været vigtigt, at forundersøgelsen blev understøttet af dialog med en bred aktør- og interessentgruppe.

Gennem i alt 9 interviews med 27 interessenter afholdt i

januar 2021 har der været en inddragelse af mange og meget forskellige interessenter og aktører, som har tilknytning til Himmelbjerget. Dialogen er startet inden, forundersøgelsens konkrete forslag blev udviklet for at understøtte en åben tilgang til udviklingsmulighederne baseret på forståelsespapiret. Der kom et stort antal inspirerende idéer og konkrete forslag, men der blev også peget på særlige udfordringer. Dialogen bidrog til at tydeliggøre, hvad der skaber Himmelbjergets særlige atmosfære - landskabet, livsbegivenhederne, folkefester, traditioner og den tætte sammenhæng med naturen, landskabet og Julsø. Interessenternes udsagn er nedfældet og kan læses i Hvidbogen.

Forundersøgelsen

Med udgangspunkt i forståelsespapiret skal forundersøgelsen resultere i en vurdering og anbefaling af forskellige scenarier, der kan indgå i en eventuel konkurrence om udvikling af Himmelbjerget med 3 fokusområder:

- 1: Ankomster og opholdsarealer
- 2: Sammenhænge mellem natur- og kulturhistoriske elementer på Himmelbjerget
- 3: Formidling og besøgscenter



RYE-NØRRESKOV

Hotel Julsø

Hotel Himmelbjerget

2.0

Sammenfatning

En helhedsorienteret tilgang

Himmelbjerget har siden starten af 1800-tallet været et af vores nationale ikoner. Forundersøgelsen fortæller om planer for Himmelbjergets fremtid, hvordan stedets mange naturoplevelser, levende kultur- og demokratihistorie, rige friluftsliv, mange udflugtsmål, hvor man mødes, deltager, slår sig ned, oplever, sanser, sammen, alene, til hverdag, til fest og føler årstiderne – kan blive en helhedsoplevelse af stedets helt unikke og evigt unge stemning.

Debatten om Himmelbjerget og om behovet for forandringer har bølget. I forståelsespapiret fra 2019 samlede Skanderborg Kommune de mange bidrag i debatten, og som en del af forundersøgelsen er gennemført en dyberegående interessentinddragelse hvor i alt 27 grupper af interessenter har bidraget.

Forundersøgelsen og sammenfatninger er udarbejdet på baggrund af et tæt samarbejde og dialog med styregruppen.

Udviklingspotentialer for Himmelbjerget

Centralt for forundersøgelsens forslag er en fortsat kvalitetsudvikling af plænen og Himmelbjergets sammenhæng med sø og landskab, hvor Himmelbjerget fortsat vil være en del af en helhedsoplevelse i Søhøjlandet. 'Rejsen' til Himmelbjerget er oplevelsen – at komme til Himmelbjerget både fra sø og land.

En nyt besøgscenter

En af de bærende idéer er at udvikle selve ankomstområderne og stierne på og omkring Himmelbjerget som kernen i oplevelsen. Nyt er et besøgscenter, hvor spisning, møder, fester, leg, læring og overnatning får nye rammer og muligheder. Centralt for besøgscentret er, at det fokuser på den særlige demokratihistorie som har udspillet sig på netop Himmelbjerget, og som bl.a. kommer til udtryk i forslaget om et demokratilaboratorium som omdrejningspunkt for formidling. Det kan gennemføres på flere måder; som en omdannelse af eksisterende bygninger, som et mindre nybyggeri eller som nybyggeri placeret på en del af den store parkeringsplads P1. På selve plænen bygges der ikke. I kanten af plænen udvides den eksisterende legeplads, og sammen med denne kan bygges en åben overdækning, en 'madpakkehytte' hvor familier, institutioner og skoler kan søge ly og spise. Ambitionen er, at Himmelbjerget åbnes for flere målgrupper og en længere sæson.

Amfiscene

Som del af udviklingen omkring plænen kan skabes en fornyelse af det traditionelle mødested ved talerstolen. Her kan anlægges en amfiscene i det kuperede landskab, til arrangementer og områdets unikke grønne karakter bevares.

Omdannelse af P1 til nyt fleksibelt ankomstområde

Parkeringsmulighederne på P1 begrænses til en af- og påsætningsplads, en plads for handicapparkering, og

de nuværende parkeringsarealer tilplantes. Den nuværende P1 kan omdannes, så den bliver en del af det grønne miljø ved plænen. Her skabes et multianvendeligt og fleksibelt velkomstområde til skiftende anvendelse. Her kan der opstilles midlertidige faciliteter, telte mm., der kan understøtte events og fester.

En ny ankomst fra P2

Omdannelsen af P1 forudsætter en udvidelse af P2, der tilplantes og udformes som en skovparkering. Der sker en væsentlig ændring af parkeringskapaciteten på op mod ca. 500 pladser i forhold til de 300 pladser, som P2 og P1 udgør af i dag.

En ny, spektakulær broforbindelse mellem parkeringsområdet P2 og P1 etableres. Forbindelsen bliver dramatisk i det bakkede landskab og en helt særlig introduktion til Himmelbjerget, når man kommer fra landevejen, Himmelbjergvej.

Ankomst fra Julsø

Ankomsten ved Julsø prioriteres. Allerede i dag kommer næsten 45% af Himmelbjergets besøgende med båd, og der er forventninger om, at denne rejseform vil vokse. Den skaber direkte forbindelse til Silkeborg og Ry og belaster ikke Himmelbjerget med mere biltrafik. Ved Julsø udbygges med en ny anløbskaj, en havnepavillion, toiletter, depotrum og en gæstekaj og slæbested for kanoer, kajaker og mindre både. Disse er alle initiativer, der vil understøtte en længere sæson.

Udsyn

Udsynet mod Tårnet er en af Søhøjlandets unikke landskabsoplevelser. Lyngbakkerne neden for Himmelbjergtårnet giver det frie kig til Himmelbjerg fra søen. Der er en interesse for at genskabe tidligere tiders oplevelse, hvor Himmelbjergtårnet kunne ses fra Ry. Skovens træer er gennem årene vokset op, og har efterhånden lukket for dette. Forundersøgelsen fastlægger ikke nærmere hvordan en åbning kan ske.

Stier, pausesteder og tilgængelighed

Sideløbende, er der mulighed for at udvikle mange mindre tiltag som vil styrke oplevelsen på Himmelbjerg. Himmelbjergets stinet, belægninger og skiltning udvikles og gøres mere robust over for slid og erosion. Der kan skabes muligheder for flere rundture på Himmelbjerg som supplement til Slangestien. De små historiske mindesteder restaureres og nye pausesteder i naturen udvikles med fortællinger om stedets natur, historie og nutid. Tilgængeligheden for alle kan udvikles med mulighed for et handicapvenligt stiforløb fra Julsø til toppen, der kan benyttes af dårligt gående.

Det anbefales, at alle områder af Himmelbjerg udvikles cirka samtidig, da dette vil styrke den overordnede helhedsoplevelse af et besøg på Himmelbjerg.

Estimater for udvikling af Himmelbjerg

Et samlet løft af oplevelsen og aktiviteterne på Himmelbjerg vurderes til at medføre en øget interesse fra en bred målgruppe af både bosiddende i det regionale

opland samt turister på besøg i området. Udviklingen af besøgstallet tager udgangspunkt i tre besøgsscenarier. Et minimum på 300.000, et forventet på 350.000 og et maksimum på 400.000 gæster om året. Minimumsscenarioet er baseret på et estimat af det nuværende besøgstal på mellem 250.000 og 310.000 årlige besøgende. Maksimumsscenarioet forudsætter en udvidelse af sæson - potentielt til hele året.

En udvidelse af sæsonen er udfordret af de eksisterende faciliteters tilstand (hotel og boder/kiosk), der ikke muliggør, at de er åbent hele året. Hvis ambitionen er at løfte og fremtidssikre besøgsoplevelsen på Himmelbjerg og på sigt gøre det til en helårsdestination, er det anbefalingen, at faciliteter og servicefunktioner opgraderes og udbygges som beskrevet i forundersøgelsen.

Drift og økonomi

Den fremtidige drift og økonomi tager afsæt i den nuværende organisering. Her er vurderingen, at der i fremtiden vil være behov for at øge aktiviteterne på Himmelbjerg. Både de eksisterende og ved at udvide med nye indtægtsgivende aktiviteter. Det kan være gennem en afgift på diverse kommercielle aktiviteter, herunder udlejning af udearealer til events, koncerter, markeder m.m. som ændringen af P1 og opgraderingen af amfiscenen giver mulighed for. Hertil vil der være en potentiel indtægt fra forpagtning af et kommende spisestuehus med restaurant og café i besøgscentret. I forhold til at skabe en ny og spændende formidling i demokratilaboratoriet er anbefalingen at koncept, organisering og drift undersøges yderligere og involverer en bred kreds af interessenter både lokalt og nationalt. Samlet set er det vurderingen, at de årlige driftsøkonomiske omkostninger vil stige fra det nuværende niveau

på mellem 1,5 og 1,7 mio. kr. til mellem 2,5 og 3,2 mio. kr. efter realisering af de forskellige tiltag. Det er samtidig vurderingen at driftsøkonomien også i fremtiden kan balancere, men det vil kræve at indtægten fra parkering øges og at der bliver skabt nye indtægtskilder. Estimater er baseret på, at alle de beskrevne tiltag er realiseret, og er behæftet med stor usikkerhed, da de forskellige udviklingstiltag endnu er i den tidlige udviklingsfase. De bør derfor kun bruges som vejledende og skal kvalificeres løbende i den videre udviklingsproces.

Aktørlandskabet

De nuværende aktører på Himmelbjerg får også i den videre udvikling en central rolle. Hertil kan mulighederne for at styrke det lokale og frivillige engagement på stedet undersøges. Det kan være i form af en venneforening eller lignende. Her kan der trækkes på erfaringerne fra Ejer Bavnehøjs Venner og det frivillige samarbejde i Kulturhuset.

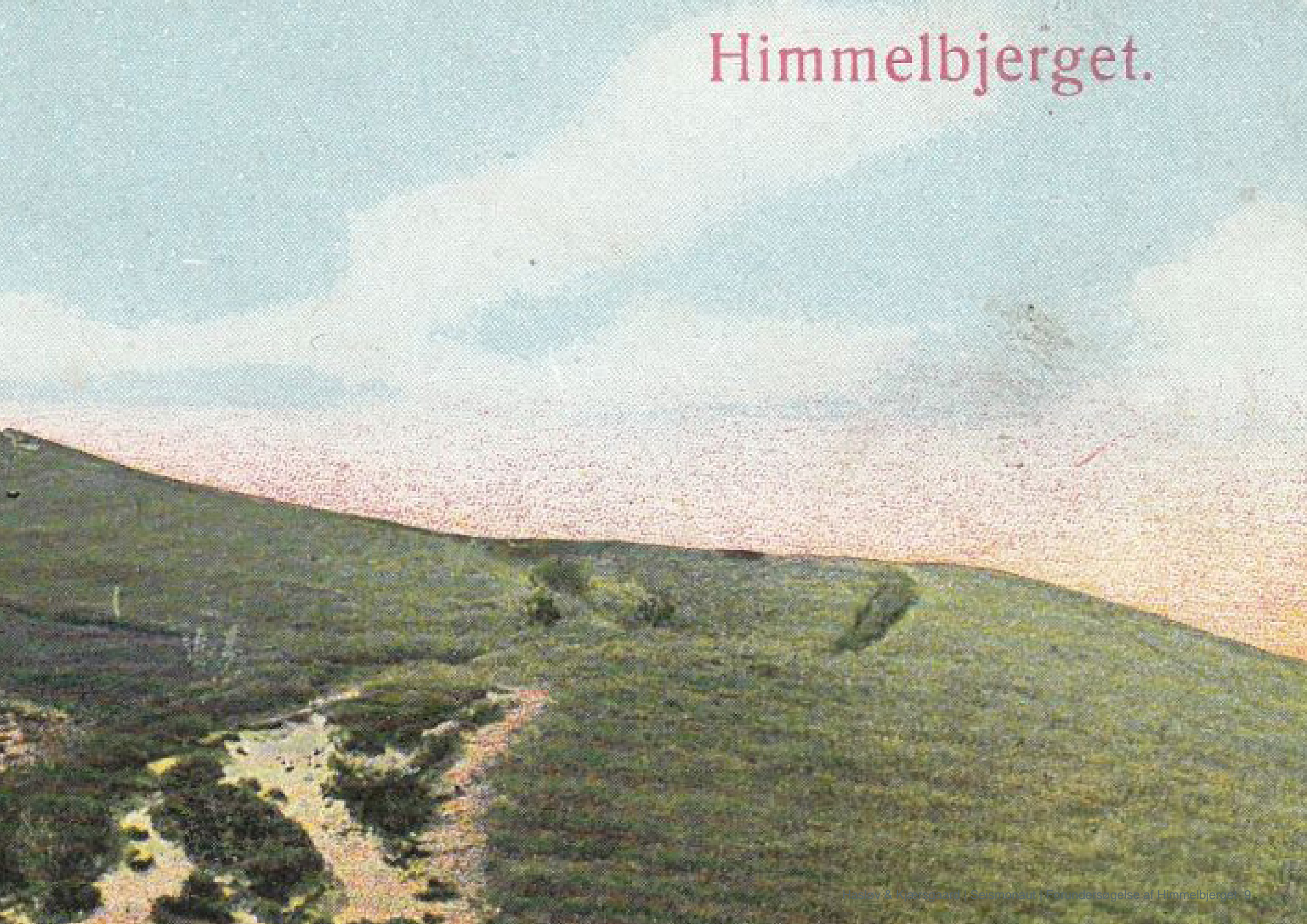
En bæredygtig tilgang

Forundersøgelsen understreger at der kan skabes et udviklingsforløb hvor bæredygtighed bliver en ledetråd i både makro og mikroskalaen. Mange sider af bæredygtighed vil kunne indgå – i den videre udviklingsproces, i konkretiseringen af de fælles visioner, og endelig i de mange konkrete tiltag i - landskab, bygninger mm. Forundersøgelsen peger også på en bæredygtig, involverede drift, hvor samspillet mellem mennesker og et tæt samspil med naturen bliver stedets helt unikke ænd.



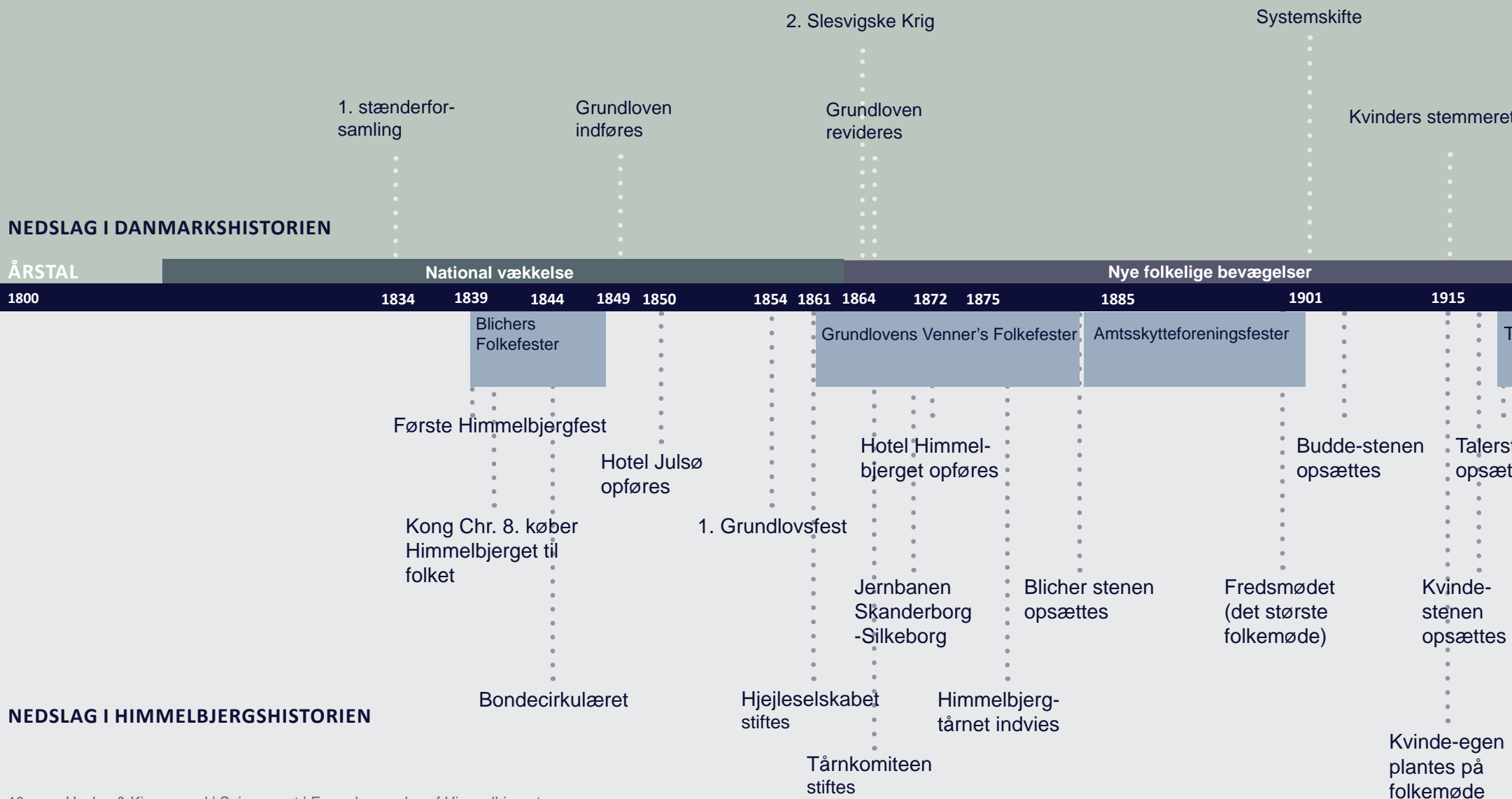
HIMMELBJERGET - DEMOKRATIET, FESTERNE OG LEGEN

Himmelbjerget.



3.0

Himmelbjerget - demokratiet, festerne og legen - Et historisk sted i danmarkshistorien



På trods af sammenhængen mellem Danmarks demokratihistorie og Himmelbjerget, er det begrænset, hvor mange besøgende, der kender til forbindelsen i dag. Læses plancherne ved plænen ikke, kan det være svært at få øje på, hvilken betydning Himmelbjerget har haft og har i dag for vores demokrati.

Himmelbjerget har både en historie, som knytter sig til demokratihistorien, men dets særlige natur har også spillet en stor rolle for det folkelige liv på og omkring Himmelbjerget. Himmelbjerget har således udviklet sig til et historisk mødested for alle. Historien om Himmelbjerget er en folkelig fortælling om, hvordan mennesker i generationer har mødtes udendørs i naturen for at skabe politisk debat, fester, lege, lære, spise og underholdes, til i dag at være et folkeligt mødested, hvor nutidens arrangementer og 'fester' igen sætter demokratihistorien i fokus gennem eksempelvis Hotel Democracy og Demokratiets Folke-møde.

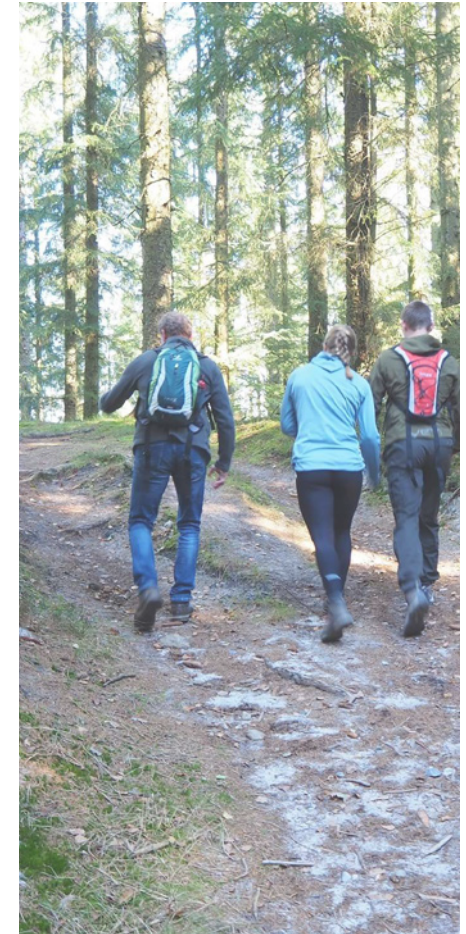
En del af et besøg på Himmelbjerget vil for mange indebære en aktiv oplevelse gennem samvær, leg og læring. Himmelbjerget er således et bjerg, hvor kroppen og ikke mindst sindet bliver sat i bevægelse



3.0

Himmelbjergets - demokratiet, festerne og legen - Det folkelige Himmelbjerg i naturen

Gennem tiden har menneskets forhold til naturen ændret sig. Overordnet set har forståelsen og brugen af naturen ændret karakter og kan inddeles i tre nationale grønne bølger, som også har haft betydning for udviklingen og forståelsen af Himmelbjerget som et demokratisk folkeligt mødested i naturen. Bevægelse er forudsætningen for en helhedsoplevelse af Himmelbjerget. Gennem hele Himmelbjergets levetid har det at bevæge sig rundt på Himmelbjerget været identitetsskabende for både Himmelbjerget, demokrati, højskolebevægelser og foreningsliv. I det følgende beskrives, hvorledes forbindelsen mellem bevægelse, natur og demokrati har udviklet sig, og hvordan det har afspejlet sig i brugen og forståelsen af Himmelbjerget, som vi kender det i dag.



Det romantiske landskab

I første bølge fra ca. 1770-1820 er det "Det romantiske landskab", som præger forståelsen af naturen.

Her søger mennesket tilbage til naturen for at opleve landskabets skønhed og kvaliteter. Vandreturen bliver et middel til at opleve den storslåede natur. Det er derfor ikke overraskende, at netop Himmelbjergets bliver 'opdaget' og gjort til en destination i denne bølge. Perioden er også knyttet til naturromantikken, hvor særligt H. C. Andersen, St. St. Blicher og N.F.S. Grundtvig karakteriserer litteraturstrømningen - alle tre forfattere, som er stærkt forbundet til Himmelbjergets gennem litteratur, Himmelbjergfester og grundlovsfester. De er med til at skabe starten på Himmelbjergets identitet både som mødested men også som nationalt eksempel på, hvordan forholdet mellem menneske og natur udvikler sig i denne periode. Det virker således ikke tilfældigt, at St. St. Blicher netop vælger Himmelbjergets til folkefest. Naturen er storartet og danner ideelle omgivelser for at opleve landskabets skønhed gennem vandreturen op ad Himmelbjergets. Himmelbjergfesten markerer det første politisk demokratiske møde, som finder sted i naturen - en helt ny form for folkemøde er skabt.

I sidste del af denne bølge opstår skytteforeningerne. I foreningerne bliver der ud over skydning også dyrket forskellige legemsøvelser, som senere danner fundamentet for gymnastikforeningerne. Himmelbjergets bliver også i denne forbindelse til et mødested for skytteforeningsfester. Fra 1880-1890 afholdes fester som amtsskyttefester, gymnastikstævner og fællessang på Himmelbjergets, som danner talested for højskolebevægelsen og politiske arrangementer. Senere i 1884 introduceres den lingske gymnastik, som er inspireret af Grundtvigs tanker og hans syn på folkeoplysning. Det karakteristiske ved denne bevægelsesform er, at båndet mellem bevægelse, foreninger og folkehøjskolerne er stærkt forbundet. En bevægelsesform med demokratiske rødder, der også har udspillet sig på Himmelbjergets.

Motion og bevægelse i naturen

I anden bølge fra ca. 1900-1930 er det sundhed, som præger forholdet til naturen.

En folkelig bevægelse udvikler sig. At opholde sig i naturen og bevæge sig anses som fysisk og åndelig næring. Naturen bliver et frirum fra byens strabadser og et sted, hvor ånd og krop kan udfolde sig. I 1930 dannes Herbergsringen, som senere bliver til Dansk Vandrelaug, og med ferielovens vedtagelse i 1938 får danskerne for alvor tid til at komme ud i naturen, hvilket bl.a. styrker, den i forvejen blomstrende cykel- og vandreturisme. I denne bølge stiftes en række organisationer, som understøtter 'sundhed i naturen'. I starten af 1900-tallet stiftedes FDF, og i 1956 afholdes den første landslejr på Sletten, der stadig i dag er en begivenhed. Det der ligeledes karakteriserer denne bølge, er at friluftsliv, idræt og sport ikke anses som adskilte aktiviteter.

Økobebevægelse og livsstil

I den tredje bølge fra ca. 1970 og frem til i dag udvikles et mere professionelt friluftsliv, hvor også institutioner og skoler inviterer naturen inde i fagene. I stigende grad bliver naturen en del af en livsstil og identitet knyttet på aktiviteter i naturen som mountainbikes, klatring og 'apparatkultur', hvor dyrt udstyr kan forbedre præstationer i naturen. Også Himmelbjergets kan betragtes som en del af denne bølge, hvor bl.a. mountainbikere bruger cykler som middel til at opleve og prøve kræfter med naturen. Tendenser som vandring og cykelturisme er på vej frem igen, og folk søger igen 'tilbage' til naturen for at opleve skønheden og roen fra hverdagens strabadser. Tendenserne afspejler ligeledes en søgen væk fra det moderne livs forventningspres og digitale skærme, til en nærværende sansoplevelse i naturen, som intet kræver ud over tid til at mærke og sanselandskabet, naturen og fænomenerne.

Hovedkilde:

Eichberg, Henning & Eigil Jespersen (1986): De grønne bølger - træk af natur- og friluftslivets historie. DGI.

Andre kilder:

Henrik Bredmose Simonsen: Museum Skanderborg, Årbog 2019. Himmelbjergets som politisk og folkeligt mødested efter 1849.

Blicher, Steen Steensen: Udvalgte værker, Gyldendal, 1982-83.

Friluftsrådet, friluftsrådet-læringsark, Natursyn og Friluftsliv (Hjemmeside 2021)

Dansk vandrelaug
<https://dvl.dk/om-os-i-dansk-vandrelaug/historie/>

FDF Historie
<https://fdf.dk/om-fdf/hvad-er-fdf/fdfs-historie>

DGI Historie
<https://www.dgi.dk/om/fakta/baggrund/historie>

Generel Danmarkshistorie
www.danmarkshistorien.dk

A photograph of a rustic wooden fence made of logs, situated in a lush, green landscape. The fence runs across the middle ground, with a dense thicket of green bushes and trees to the left. In the background, a rolling green hillside is visible under a slightly overcast sky. The overall scene is natural and serene.

BEHOV FOR EN TYDELIG OG NÆRVÆRENDE HISTORIE



4.0

Behov for en tydelig og nærværende historie

Som beskrevet har Himmelbjerget en lang og levende historie, der stadig er yderst vedkommende i dag. Men der er også potentiale for at gøre historien endnu mere tydelig og dermed give de besøgende på Himmelbjerget yderligere lag i oplevelsen. Det handler om at fornemme det historiske vingesus og Himmelbjergets betydning gennem tiden. Oplevelsen af naturen og opstigningen til toppen kan i sig selv noget helt særligt, men hvis den dybere fortælling skal kobles på, kræver det et ekstra formidlingslag som i dag er forholdsvis begrænset. Det er i den optik, at behovet for at styrke formidling på Himmelbjerget opstår. En måde at gøre det på, er ved at etablere et besøgscenter som giver de besøgende mulighed for at dykke ned i stedets historie. Men besøgscentret som sted og formidlingsramme er også under forandring. Derfor er det afgørende, at udviklingen af et nyt besøgscenter og den samlede formidling på Himmelbjerget tager udgangspunkt i stedets kendetegn og historie. Det er ligeledes vigtigt, at det samtidig forholder sig til den generelle udvikling inden for attraktion og oplevelser, så besøgscentret får en unik profil, der adskiller det fra de mange andre besøgs- og udstillingssteder rundt om i landet.

Udviklingen inden for besøgscentre

Over de seneste 10-15 år er der etableret flere nye besøgs-, oplevelses- og udstillingssteder rundt om i landet, og der er flere på vej. Nogle af de mest kendte er besøgscentret ved Hammershus på Bornholm, Kongernes Jelling, Vadehavscentret ved Ribe og Geocentret på Møns Klint. De udmærker sig dels bygningsmæssigt med markante arkitektoniske udtryk, dels med udstillinger på et formidlings- og oplevelsesmæssigt højt niveau. Senest har et nyt oplevelsescenter ved Skamlingsbanken ved Kolding slået dørene op. Her har formidlingen fokus på demokratihistorien og folkemøderne, der blev afholdt på stedet - i sin tid inspireret af Himmelbjerget - samt det omkringliggende landskab.

Et gennemgående træk for mange besøgs- og oplevelsescentre er, at de er bygget op om en fast udstilling - ofte kombineret med personlig formidling i form af omvisninger. Det faste udstillingsformat har over de seneste 15 år gennemgået en markant udvikling og er i dag stemningsmættede helhedsoplevelser, hvor historiske genstande, scenografiske elementer, lyd, lys og video er integreret i udstillingen. Det gør, at niveauet på tværs af museer, oplevelses- og besøgscentre herhjemme mange steder er på et højt internationalt niveau. Det betyder, at det ikke tiltrækker samme opmærksomhed som tidligere, når en ny udstilling eller et besøgscenter åbner, og at der er stor konkurrence om gæsternes opmærksomhed.

De faste udstillinger er samtidig udfordret af hastigheden, hvormed området udvikler sig. Konsekvensen er, at levetiden på de faste udstillinger falder. Et aktuelt eksempel er M/S Museet for Søfart i Helsingør. Mindre end 10 år efter åbningen er museet i gang med at forny de faste udstillinger for 21 mio. kr. For løbende at tiltrække nye besøgende og sikre genbesøg får særudstillinger og andre typer af aktiviteter rundt om de faste udstillinger derfor stadig større betydning. Erfaringer fra Vadehavscentret, Geocenter Møns Klint og Karpenhøj Naturcenter i Mols Bjerge viser bl.a. en stigende efterspørgsel på forskellige aktiviteter i naturen. Aktiviteterne spænder bredt fra guidede ture målrettet børn til østerssafari i Vadehavet, sanketure og fællesspisning i Mols Bjerge og mountainbike-ture på Møns Klint.

I det kommende besøgscenter for Nationalpark Thy har der eksempelvis været fokus på at skabe et sted, der både bliver en indgangs- og formidlingsportal for parkens gæster og et samlingssted for de mange aktører og foreninger, der er aktive i parken. Derved udvides besøgscentrets funktion, indhold og betydning og bliver samlingspunkt og mødested på tværs af gæster og lokale aktører og interessenter. Det peger i retning af en ny og mere involverende tilgang til og forståelse af, hvad et besøgscenter er og kan være. Et perspektiv, der kan inspirere i forhold til udviklingen af besøgscentret på Himmelbjerget.



Inspiration: Kobberhaughytta, friluftsgård.



Inspiration: Scene på Folkemøde Bornholm



Inspiration: Guidede ture ud i landskabet

Det levende Himmelbjerg - tradition og fornyelse

Udviklingen af besøgscentret på Himmelbjerg skal ses som en integreret del af oplevelsen på Himmelbjerg og ikke som særskilt attraktion. Det er Himmelbjerg og livet på Himmelbjerg, der er kernen i oplevelsen. Besøgscentrets fremmeste opgave vil derfor være at sikre de rette rammer for oplevelsen af Himmelbjerg og den særlige stemning, som er på stedet. Besøgscentret skal være et naturligt samlingspunkt, der byder de besøgende velkommen og skaber en tydelig kobling til Himmelbjergs historie og traditioner.

Himmelbjerg er et helt særligt sted. Fra de første folkemøder, som blev skabt på initiativ af Steen St. Blicher i perioden 1839-43 til i dag, hvor det er et yndet udflugtsmål for både lokale og tilrejsende gæster.

Man kan opleve Himmelbjerg på mange måder. Oplevelsen varierer alt efter, om man ankommer fra vandet eller fra land med bil, cykel eller til fods. Om det er første besøg eller et kendt udflugtssted, man jævnligt vender tilbage til. Opstigningen til toppen med Himmelbjergtårnet, udsigten og landskabet er selvfølgelig et centralt oplevelseselement, der også er rigt beskrevet i litteraturen og kunsten. De store folkelige begivenheder på plænen, som i dag tæller bl.a. Demokratiets Folkemøde, Hotel Democracy og børnefestivalen Himmelhop, er et andet

oplevelseselement. Og så er der den helt nære oplevelse - udflugten i det grønne med familie og venner. Gennem generationer har mange skabt deres egne traditioner på Himmelbjerg og brugt det til at markere store som små begivenheder i livet.

Fortællingerne om Himmelbjerg er mange. De går på kryds og tværs gennem historien - både vores fælles historie og den personlige, som vi bærer rundt på hver især. Tilsammen skaber de en samlet fortælling, der handler om fællesskab, samvær og samtale. Vi mødes på Himmelbjerg og deler vores liv med hinanden - til hverdag og fest, med dem vi kender og i større forsamlinger. Det er den følelse, der skal møde én, når man besøger Himmelbjerg.

Spørgsmålet er, hvordan man bedst indfanger, formidler og videregiver følelsen af Himmelbjerg og dets betydning gennem historien og i dag? Herunder de rigtige betingelser for at nye initiativer og oplevelser kan opstå og dermed videreføre Himmelbjergs særlige historie - som det skete med det første folkemøde for 178 år siden og utallige gange siden.

UDVIKLINGSSCENARIER FOR ET LEVENDE HIMMELBJERG





5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg - Introduktion

I det følgende afsnit er beskrevet, hvorledes Himmelbjerget kan udvikles, og hvordan forskellige elementer og greb kan understøtte Himmelbjergets særlige atmosfære og betydningsfulde demokratihistorie.

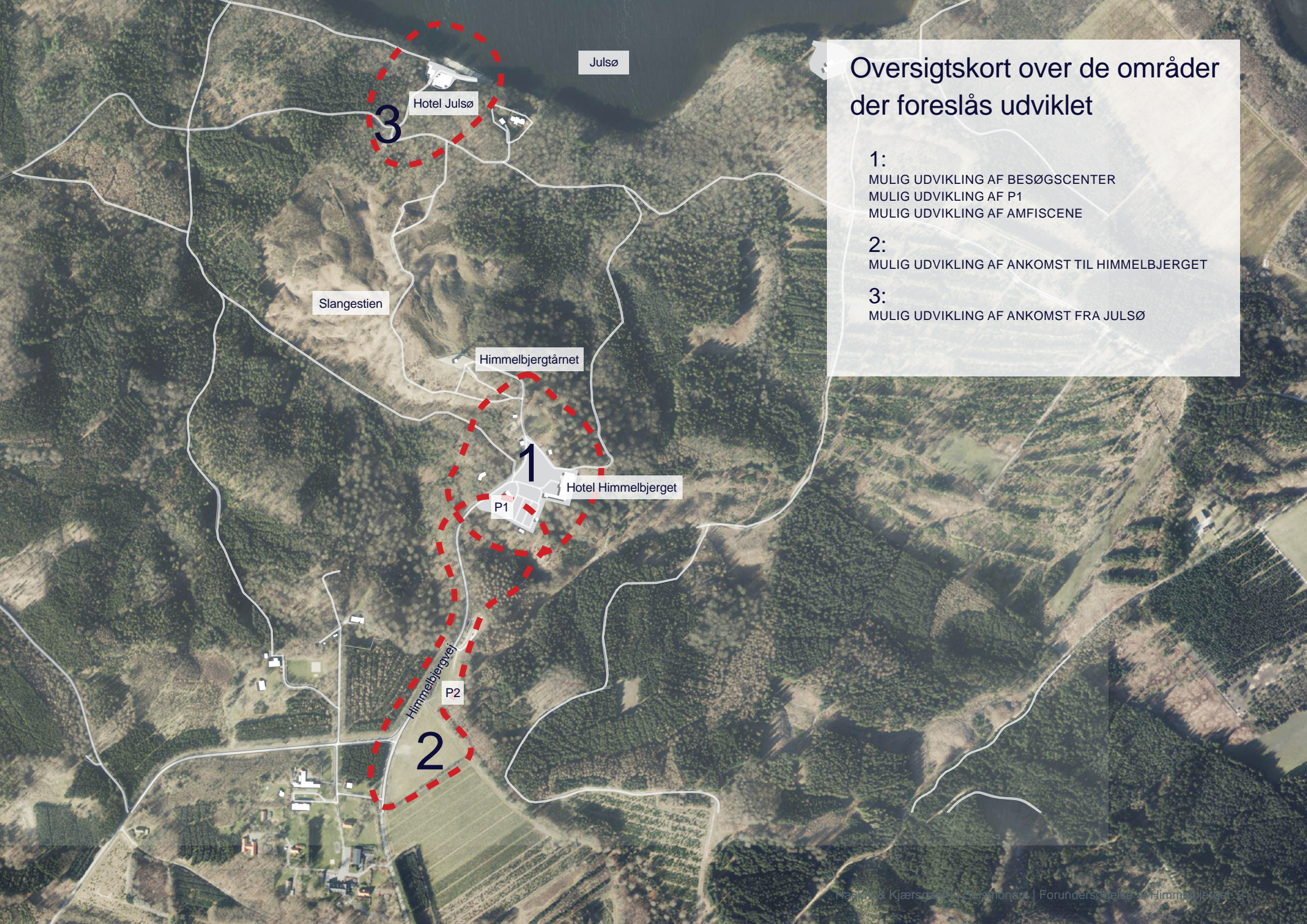
I afsnittet er der særligt fokus på ankomster fra sø og land, udvikling af et **besøgscenter med demokrati som tema, en amfiscene ved talerstolen, samt** muligheder for pausesteder rundt på Himmelbjerget i forbindelse med stier, nye som eksisterende.

Udvikling af et moderne besøgscenter på Himmelbjerget

De centrale funktioner i besøgscentret vil være:

- Demokratilaboratoriet (formidlingsfaciliteter inde og ude) inde: ca. 350 m²
- Folkeligt spisehus (restaurant/cafe): ca. 330 m²
- Overnatningsfaciliteter for ca. 40 personer: ca. 250 m²
- Fleksible arrangementsfaciliteter (multirum/festsal/eventlokale): ca. 200 m²
- Møderum/undervisningsfaciliteter (kan også benyttes af museets frivillige foreninger m.v. ifm formidlingsaktiviteter i området) 2 møderum, i alt ca. 120 m²
- Depot, køkken og opbevaringsfaciliteter: ca. 500 m²
- Opholdsmuligheder ude: ca. 900 m² terrasse på østsiden af det nuværende Hotel Himmelbjerget

Hertil kommer arealer til toiletter, baderum, omklædning, administration mm.



Oversigtskort over de områder der foreslås udviklet

- 1:**
MULIG UDVIKLING AF BESØGSCENTER
MULIG UDVIKLING AF P1
MULIG UDVIKLING AF AMFISCENE
- 2:**
MULIG UDVIKLING AF ANKOMST TIL HIMMELBJERGET
- 3:**
MULIG UDVIKLING AF ANKOMST FRA JULSØ

5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- Besøgscenter med flere funktioner

Besøgscentret bliver et centralt element i at fremtids-sikre Himmelbjerg, så det også for de kommende generationer er et attraktivt og velkomme sted at besøge.

Forundersøgelsen lægger op til, at besøgscentret bliver en dynamisk ramme for udvikling af oplevelser og aktiviteter, der med forskellige greb formidler, perspektiverer og aktiverer Himmelbjergs historie, traditioner, natur og landskab. For at understøtte det eksisterende liv og aktiviteter på Himmelbjerg - og samtidig skabe mulighed for at nye kan opstå - foreslås det, at besøgscentret indeholder flere funktioner.

Der er et potentiale i at tænke det eksisterende Hotel Himmelbjerg ind i udviklingen af et kommende besøgscenter, men det er også en mulighed at opføre et nyt på den nuværende P1. Hvis der vælges at tage afsæt i det eksisterende hotel, kan funktion og indhold nytænkes og transformeres samtidig med, at man bevarer en stærk forbindelse til Himmelbjergs særlige historie og resten af området omkring hotellet.

I det følgende er vist tre scenariemuligheder for hvor besøgscentret kunne etableres:

- Scenarie hvor Hotel Himmelbjerg ombygges, og der tilføjes en ny tilbygning som demokratilaboratorium
- Scenarie hvor Hotel Himmelbjerg rives ned, og et nyt besøgscenter opføres
- Scenarie hvor Hotel Himmelbjerg fortsætter som nu, og hvor et nyt besøgscenter kan placeres på P1

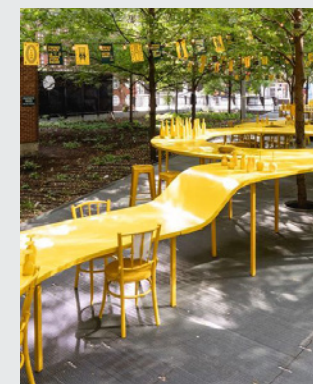
INSPIRATION TIL HVORDAN ET BESØGSCENTER KAN UDVIKLES



Inspiration: Terrasse til ophold



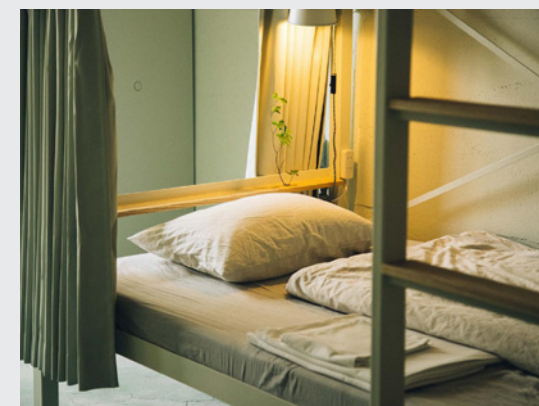
Inspiration: Aktivitetsbaserede 'udstillinger'



Inspiration: 'Spisebord'

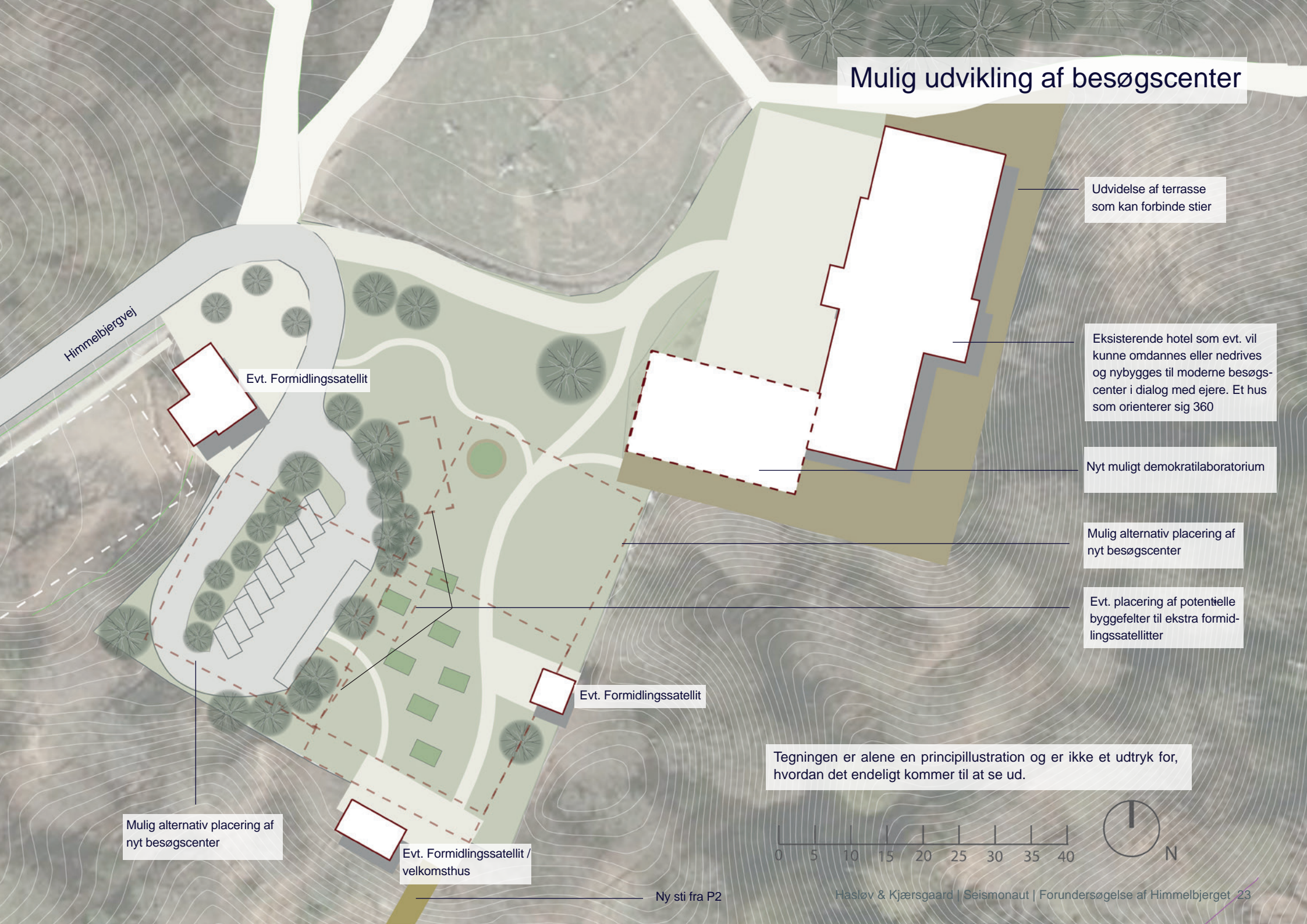


Inspiration: Udendørs fællesspisning (Absalonskirken)



Inspiration: Spartansk indrettede værelser

Mulig udvikling af besøgscenter



Udvidelse af terrasse som kan forbinde stier

Eksisterende hotel som evt. vil kunne omdannes eller nedrives og nybygges til moderne besøgscenter i dialog med ejere. Et hus som orienterer sig 360

Nyt muligt demokratilaboratorium

Mulig alternativ placering af nyt besøgscenter

Evt. placering af potentielle byggefeltet til ekstra formidlingssatellitter

Evt. Formidlingssatellit

Evt. Formidlingssatellit

Mulig alternativ placering af nyt besøgscenter

Evt. Formidlingssatellit / velkomsthuse

Tegningen er alene en principillustration og er ikke et udtryk for, hvordan det endeligt kommer til at se ud.



5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- Besøgscenter med flere funktioner

Velkomst og værtskab

Besøgscentret skal være et mødested, der fungerer på tværs af de målgrupper som besøger Himmelbjerg. Det skal være Himmelbjergets hjerte og det naturlige omdrejningspunkt for gæsternes oplevelse af Himmelbjerg. Velkomst og værtskab er derfor en helt afgørende funktion for besøgscentret. Det skal være åbent og inkluderende og invitere til at gøre ophold - nyde et måltid mad eller en kop kaffe - eller til at gå på opdagelse i Himmelbjergets historie og natur. Det kan være i form af et moderne og folkeligt spisehus, som man kender det fra eksempelvis Maltfabrikken i Ebeltoft med spisehuset Lundberg eller Spisekammeret i Toldkammeret i Helsingør. Her kan der arrangeres fællesspisning, mindre events, foredrag, debatter, quiz-aftener mv, der gør det interessant for både lokale og besøgende udefra.

Inspireret af det nuværende hotel er der et potentiale i at videreføre og udvikle eksisterende traditioner, der er skabt på stedet gennem generationer. Herunder muligheden for at fejre livsbegivenheder som bryllup, fødselsdage med mere på Himmelbjerg. Det handler om at skabe sammenhæng og genkendelighed mellem det eksisterende og det nye.

Med inspiration fra norske og svenske friluftsgårde kan det også være en mulighed at videreføre muligheden for overnatning. Overnatningsfaciliteterne skal være enkle

og spartansk indrettet med fokus på kvalitet i udførelsen og materialer. Om sommeren og i ferier vil det være et attraktivt overnatningssted for gæster udefra. Overnatningsmulighederne retter sig mod dem, der vil dyrke fællesskabet og overnatte et sted fyldt med historie og traditioner tæt på naturen. I foråret og efteråret kan det eksempelvis benyttes til lejrskole og andre institutioner, foreninger eller lignende.

Koncept - demokrati gennem leg, nysgerrighed og fællesskab

I dag er der begrænset mulighed for at præsentere en større, samlet formidling af den folkelige demokrati-historie på Himmelbjerg. Hvis formidlingen skal have et markant løft, er der behov for faciliteter hertil enten i den eksisterende bygningsmasse eller ved at etablere nyt. Konceptet for formidlingen i besøgscentret handler om at skabe et legende og dynamisk sted for den demokratiske samtale: Et demokratilaboratorium.

Inspireret af de tidlige folkemøder og med laboratoriet som reference skal det være et sted, hvor der bliver eksperimenteret med, udviklet og afprøvet forskellige måder at forstå og udøve demokrati ud fra et folkeligt og legende perspektiv. Her kan der trækkes tråde til Himmelbjergets historie i forhold til leg, bevægelse, fest og fællesskab.

I stedet for en større fast og stationær udstilling med en

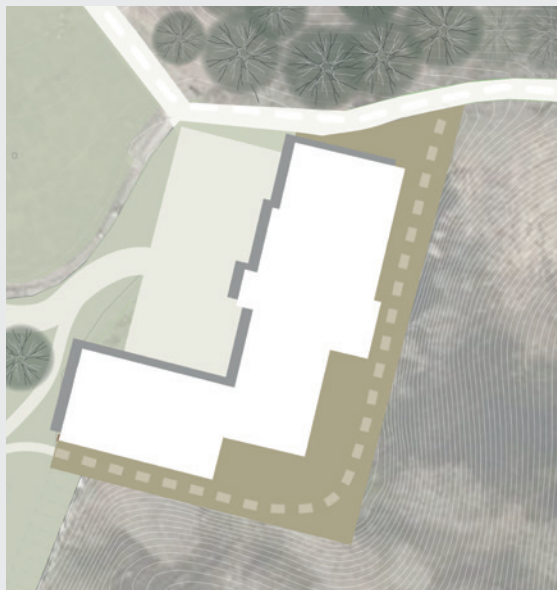
forventet levetid på 10-15 år kan demokratilaboratoriet være omdrejningspunktet for at skabe og præsentere mindre særudstillinger, som formidler, fortolker og perspektiverer grundtemaerne i Himmelbjergets historie. Med afsæt i Himmelbjergets fascinationskraft på kunstnere og forfattere gennem tiden kan særudstillinger blive skabt i et tværfagligt møde mellem kunstnere fra forskellige kunstarter, kulturhistoriske fagpersoner, naturformidlere og borgere. Derved bliver udstillingerne i sig selv en demokratisk samtale mellem fagligheder og borgere, og det færdige produkt bliver en udstilling skabt til og på Himmelbjerg.

Formidlingskonceptet og særudstillingerne kan udvides til også at have elementer udendørs, hvor dele af den midlertidige udstilling kan ses og opleves på selve Himmelbjerg, hvilket lægger sig op ad den lange tradition med at skabe forskellige markeringer på Himmelbjerg i form af f.eks. mindesten. Og som man kender fra særligt kunstmuseer, hvor kunsten er flyttet ud i haver eller landskabet, og derved giver en ekstra oplevelse og skaber sammenhæng. Disse kan eksempelvis udvikles som pausesteder i tilknytning til stier.

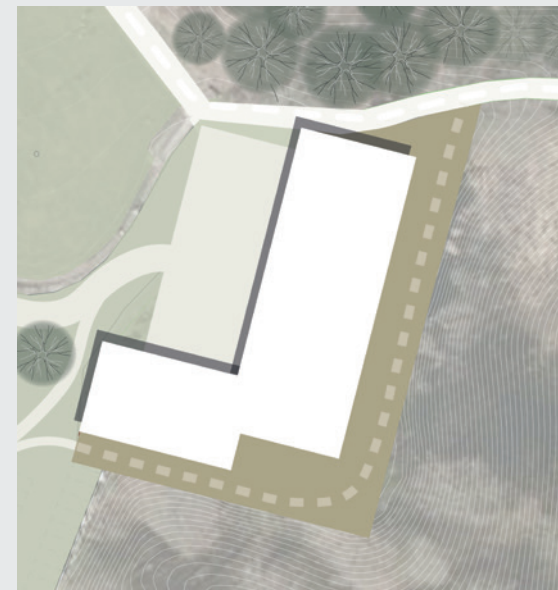
Udviklingen af udstillingerne kan ske gennem partnerskaber med relevante aktører og interessenter - både lokalt og nationalt. Dette er både for at sikre den formidlingsmæssige kvalitet og variation i udstillingerne og

samtidig forankre det lokalt i området.

Ved at gøre det til en tilbagevendende tradition med nye kunstnere, fagpersoner og borgere, bliver der skabt løbende anledninger til at besøge og genbesøge Himmelbjerget. Valget af kunstnere, der bidrager til udstillingen kan også være med til at skabe en national opmærksomhed på Himmelbjerget. Det vil både kunne generere nye besøgende og motivere til genbesøg. Ved at lancere en ny udstilling i efteråret eller foråret vil det samtidig bidrage til at udvide sæsonen på Himmelbjerget. På den måde vil tilgang og formidling være inspireret af, hvordan kunstmuseer arbejder med udstilling og formidling.



Scenarie hvor, Hotel Himmelbjerget ombygges, og der tilføjes en ny tilbygning som demokratilaboratorium



Scenarie, hvor Hotel Himmelbjerget rives ned, og et nyt besøgscenter opføres



Scenarie, hvor Hotel Himmelbjerget fortsætter som nu, og hvor et nyt besøgscenter kan placeres på P1

Tre forskellige scenarier for udvikling af et besøgscenter for Himmelbjerget

Tegningerne er alene principillustrationer og er ikke et udtryk for, hvordan det endeligt kommer til at se ud.

5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- P1 - ny ankomst med mange muligheder

Ved at inddrage den nuværende parkering ved plænen (P1) og flytte den til P2 giver det mulighed for at etablere en ny og indbydende ankomst til Himmelbjerget fra landsiden. Ved at styrke naturen og den landskabelige oplevelse, hvor der i dag er parkeringsplads, bliver der skabt en tydelig sammenhæng til plænen og dermed en helhedsoplevelse, som ikke eksisterer i dag. Dette vil både styrke kvaliteten af oplevelsen på plænen og give bedre muligheder for både ophold og aktiviteter.

Der vil fortsat være behov for, at busser og biler kan køre til P1 samt handicapparkering. Det foreslås derfor, at der etableres en vendeplads med afsætningsmulighed, men langtidsparkering skal ske på den udvidede P2.

Det nye areal skal landskabeliggøres men på en måde, så det samtidig kan bruges som en fleksibel eventplads. Ved at skabe et nyt og fleksibelt eventområde giver det mulighed for, at de nuværende arrangementer på Himmelbjerget med tiden kan vokse (hvis behovet opstår), og der kan udvikles nye begivenheder med afsæt i historien og traditionerne, mens pladsens fleksible indretning gør at den hele tiden kan tilpasses de enkelte events behov. Det kan være markedsdage, store skolearrangementer eller ligende. Dette kræver, at der i det nye område etableres faste installationer (strøm m.m.), som gør det både nemmere og mere økonomisk bæredygtigt at afvikle arrangementer på Himmelbjerget.

Omfanget af større arrangementer og begivenheder på Himmelbjerget skal selvfølgelig koordineres og afstemmes med den øvrige brug og aktiviteter, så det ikke bliver

for dominerende. Der kan derfor også arbejdes med et årshjul med både større og mindre begivenheder, hvoraf nogle kun bliver afviklet på det nye ankomstområde, mens enkelte større arrangementer også inkluderer plænen, ligesom amfiscenen kan have særskilte arrangementer. Ved at arbejde strategisk med events og begivenheder vil det også være muligt at udvide sæsonen på Himmelbjerget samt tiltrække forskellige målgrupper alt efter tema og format for de begivenheder, der er på programmet.

P1 består i dag af 150 betalingsparkeringspladser, hvoraf 1 er handicapparkering. Derudover er der i alt 8 busholdepladser. Arealet, som P1 dækker, er ca. 4000 m². Reduceringen af P1 vil frigive et areal på ca. 2000 m², som rummer mange potentialer for at styrke kvaliteten af ankomstopplevelsen og helhedsindtrykket.

I det følgende er opremset en række elementer, som vil understøtte en helhedsorienteret grøn og folkelig tilgang til omdannelse af P1. Der er i dette scenarie taget udgangspunkt i at Hotel Himmelbjerget omdannes til besøgscenter:

- En landskabelig bearbejdning med grønne områder til picnic og ophold, men som også kan bruges til arrangementer
- En landskabelig og naturbaseret bearbejdning, som fokuserer på leg og læring
- Flytbare landskabelige elementer, evt. med siddemuligheder

- Udendørs formidling
- Bænke og borde til picnic og ophold
- Transformation af eksisterende bygninger på P1 til 'formidlings-satellitter'

De nævnte muligheder kan kombineres på mange forskellige måder og kan tilføjes over tid. Fælles for dem alle er, at der lægges vægt på at skabe en grøn helhed med mulighed for ophold og aktiviteter.

INSPIRATION TIL P1



P1 Den fleksible plads

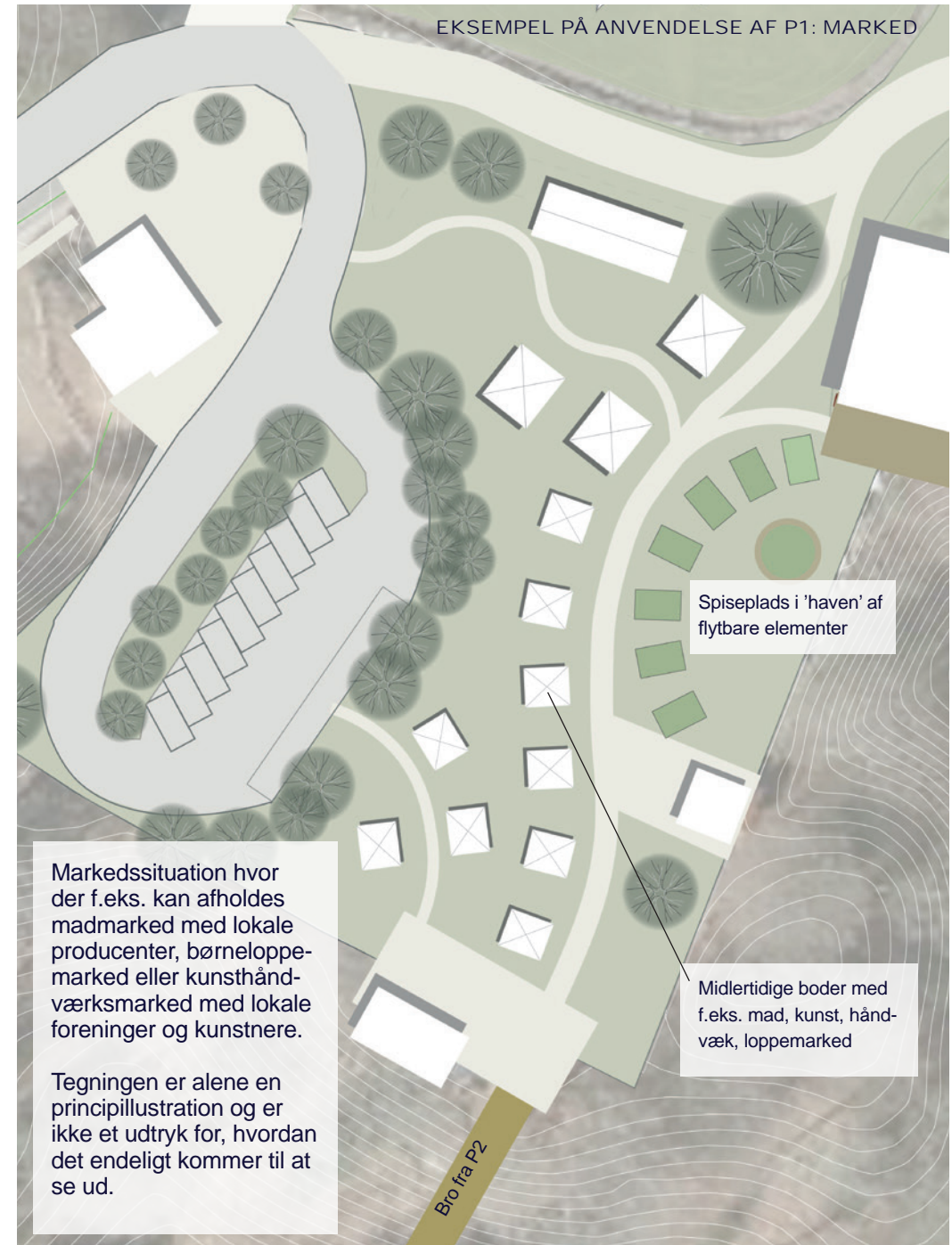
I det følgende er der taget udgangspunkt i, at besøgscentret etableres, hvor det nuværende Hotel Himmelbjerget ligger.

Ambitionen om at P1 skal kunne rumme forskellige aktiviteter, stemninger og arrangementer betyder, at pladsen bør disponeres og anlægges til forskellige anvendelser. På eksemplet til højre vises, hvordan fremtidens P1 kan indrettes til en markedssituation. En af forudsætningerne for disse typer arrangementer er, at der på det nye P1 er etableret faste installationer som el og vand, hvilket gør pladsen fleksibel i forhold til typen af arrangementer.

P1 vurderes til at være et oplagt område, der kan understøtte forskellige arrangementer, da hverken etablering af faste installationer eller landskabsbearbejdning vil have konsekvenser for den bevaringsværdige og traditionsrige oplevelse på Himmelbjerget.

P1 kan modsat amfiscenen etableres mere robust overfor arrangementer, som slider på belægninger og arealer. Den landskabelige bearbejdning vil derfor skulle tage højde for de mange anvendelser, som P1 skal kunne rumme.

For at gøre P1 så fleksibel som muligt, kan der eksempelvis arbejdes med flytbare landskabelige elementer som 'plantekasser'. Disse vil kunne placeres i forskellige konstellationer, virke rumgivende og understøtte indretning af pladsen i hverdagen såvel som til arrangementer. Landskabsplanlægning af P1 bør tage højde for at placere inventar og beplantning i forhold til, at der skal skabes et multianvendeligt rum.



5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- Den landskabelige amfiscene

Plænen - et traditionsbundet sted

Plænen ved Himmelbjerget er karakteriseret ved sit kuperede terræn, som danner rammen om Anton Rosens talerstol. Plænen har flere funktioner som bl.a. picnic-område, boldspil og ved arrangementer et naturpræget 'amfi-landskab' med en helt særlig stemning.

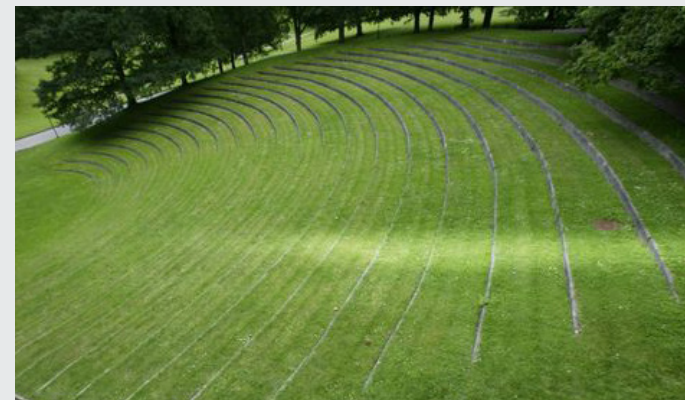
I forståelsespapiret ønskes at plænen i højere grad end i dag, bør understøtte aktiviteter og oplevelser, som f.eks. Demokratiets Folkemøde, Grundlovsfest og Himmelhop.

Himmelbjerget har siden starten af det 18. århundrede været et af de nationale samlingssteder, hvor den store plæne har været mødested for utallige begivenheder, fester, dans, idræt, debat, møder og meget mere.

Opbygning af en mulig mfiscene

Området kan bearbejdes nænsomt med en scene i bunden af den naturlige kløft foran talerstolen. På en del af de græsklædte skrånninger kan udvikles enkle siddemuligheder i form af plateauer. Plateauer bør etableres med fokus på tilgængelighed for f.eks. ældre og gangbesværede. Opholdsmulighederne kan udformes som faste anlæg men måske også udvikles som fuldstændigt flytbare anlæg, så området normalt kan henligge i en urørt naturtilstand. Selve scenen bør udformes og placeres således, at talerstolen forbliver et omdrejningspunkt for arrangementer og særlig stemning.

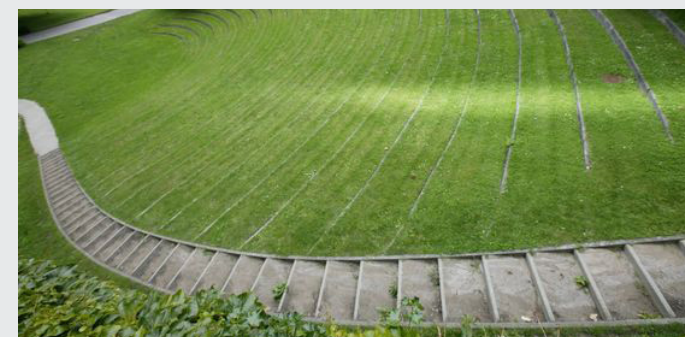
Amfiscenen vil styrke den levende og folkelige demokrati-historie som rammen for folkemøder, fester, forestillinger og koncerter.



Amfiscene i landskab



Mulig overdækning



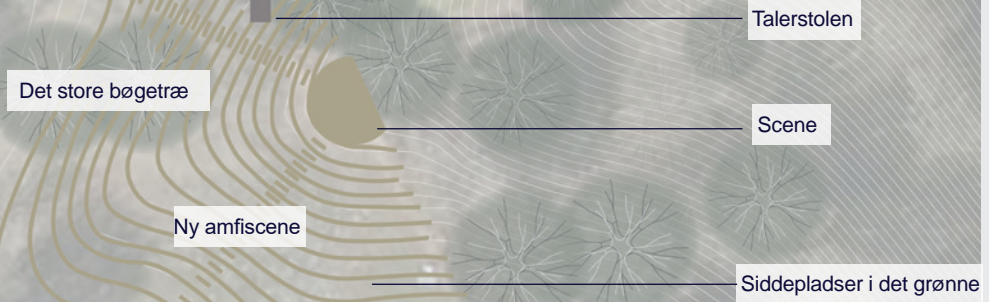
Mulige trin i landskabet

Mulig udvikling af amfiscene

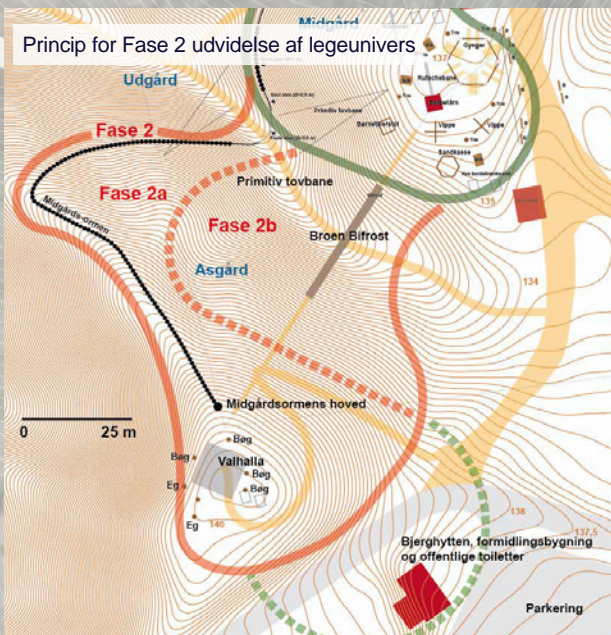
Tegningen er alene en principillustration og er ikke et udtryk for, hvordan det endeligt kommer til at se ud.

Området ved talerstolen har en helt unik stemning, som er skabt af det store bøgetræ, de bølgede, græsklædte skrån timer og skovbrynene. Her mødes man i det grønne.

Området bearbejdes nænsomt med en scene, der kan opstilles i bunden af den naturlige kløft foran talerstolen. På en del af de græsklædte skrån timer udvikles enkle sidde muligheder, som kan imødekomme opholdsmuligheder også for ældre, gangbesværede og med en god tilgængelighed. Installationer føres frem og skjules, så området naturpræg ikke ændres.



Princip for Fase 2 udvidelse af legeunivers



Som del af udviklingen ved plænen peges der på muligheden for videreførelse af legeuniverset med følgende tilføjelser i en Fase 2:

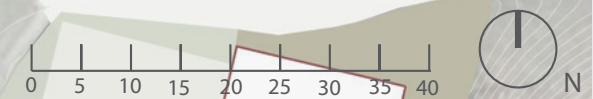
- Madpakkehuset Valhalla
- Tilgængelighed for alle
- Broen Bifrost
- Formidling

Svaneboden

Legeplads

Ørneboden

Ugleboden



5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- En ny ankomstopoplevelse fra P2 til Himmelbjerget

Den nuværende bilparkering på P1 og P2 dominerer i dag ankomstopplevelsen til Himmelbjerget. Bilerne bør få en mere diskret placering, så oplevelsen på turen ad Himmelbjergvej bliver et møde med natur- og kulturlandskabet. En ny P-plads kan anlægges som parkering i forlængelse af P2, delvist skjult af træer som skovparkering. Området P2, er i dag et åbent areal med 150 pladser. Det vurderes, at P2 kan udvides mod syd og således vil kunne udgøre den primære parkering med betaling for besøgende på Himmelbjerget med i alt ca. 500 pladser.

For at styrke naturoplevelsen ved ankomst i bil kan der arbejdes med beplantning af træer på P2. Særligt ud mod Himmelbjergvej kan der afskærmes med beplantning, således at ankomsten op mod Himmelbjerget opleves som naturpræget med bilerne gemt væk under de grønne træer.

Eksisterende elementer, som understreger Himmelbjergets identitet som f.eks. de karakteristiske hegn, bør tilføjes ved udvidelse af P2, så der også på parkeringspladsen skabes sammenhæng og refereres til stier mv. Et eksempel på hvordan skovparkering kan se ud er vist til højre.

I dag fører en sti langs Himmelbjergvej fra P2 til P1, tæt på biler og busser, som i højsæsonen virker dominerende og i kontrast til en grøn ankomst. Denne sti bevares, men

ankomstopplevelsen fra P2 til Himmelbjerget kan styrkes gennem en ny forbindelse fra P2 til P1 for gående. Forbindelsen kan anlægges som ca. 260 m landskabelig sti og en ca. 90 m lang gangbro mellem træerne fra den nordlige ende af P2 til P1.

Stiens formål er at skabe en unik og naturpræget ankomstopoplevelse i langsomt tempo, som anslag til plænen ved Himmelbjerget. Forbindelsen vil styrke helhedsindtrykket af Himmelbjerget som primært en landskabs- og naturoplevelse. Forbindelsens forløb skal være tilgængelig for alle, og der bør derfor arbejdes med materialer og stigninger, som understøtter dette mål.

Forbindelsens forløb ses på kortet på side 31.

Parkeringskapacitet og disponering i dag

Parkeringspladser i alt i dag: 300

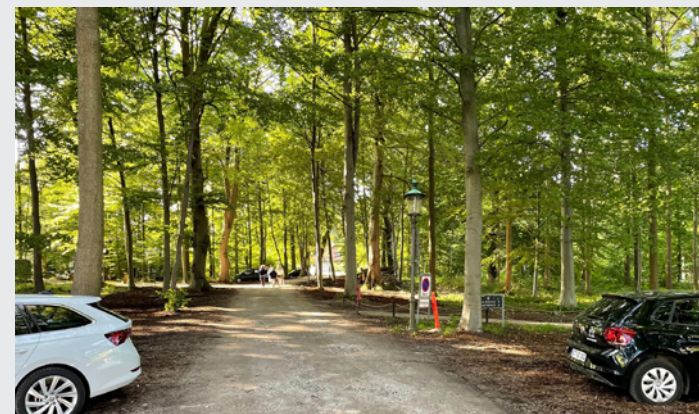
Antal P-pladser på P1: 150 og 6 buspladser

Antal P-pladser på P2: 150

Forundersøgelsens forslag til disponering og forøgelse af parkeringskapacitet:

Antal P-pladser på P1: 10 inkl. handicapparkering og afsætningsplads

Antal P-pladser på en udvidet P2: Ca. 500 og ca. 6 buspladser



Skovparkering



Bro gennem landskabet



Pausested/udsigtsplatform

Mulig udvikling af ankomst til Himmelbjerget



Evt. ekstra parkering ved særlige lejligheder

P1 reduceres fra 150 pladser til 10 pladser inkl. handicappladser og vende/afsætningsplads

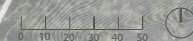
Eksisterende sti

Bro med evt. udsigtspunkt

Ny handicapvenlig sti

Nuværende P2

Skovparkering ca. 500 parkeringspladser og ca. 6 busparkeringspladser



Tegningen er alene en principillustration og er ikke et udtryk for, hvordan det endeligt kommer til at se ud.

5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- Ankomst fra søsiden - det rekreative liv inviteres ind

Ankomstområdet nær Hotel Julsø består i dag primært af en grusbelagt overflade, få bænke samt information om Rutebådene. Formidling om Himmelbjerget og oplevelser i forbindelse med et besøg er ikkeeksisterende. I den østlige ende er der begrænsede faciliteter for rekreativ sejlads som kano, kajak og mindre både, og der er f.eks. hverken slæbested eller egnede fortøjningsmuligheder for småbåde.

For at styrke ankomstmulighederne for rekreativ sejlads og småbåde anbefales det at udbygge kajenlægget. Ønskes der bedre forhold for kanoer, kajaker og småbåde, bør der anlægges et slæbested og fortøjningsmuligheder i form af en 'minihavn' med brygge i forskellige niveauer, som skaber kontakt mellem vandkant og land. Bryggen kan indrettes med trin til ophold, se eksempel til højre. Disse er eksempler på tiltag, som vil gøre det attraktivt at sejle/ro til Himmelbjerget, og som vil kunne skabe liv og aktivitet på kajen, som gør ankomsten levende og folkelig. Rutebådene vil stadig skulle udgøre den primære sejlads til Himmelbjerget, og derfor er sikkerhed en vigtig forudsætning for, at den rekreative sejlads kan understøttes i højere grad.

Kajen ved Hotel Julsø kan udvikles som et pausested med formidling om Himmelbjerget og et sted, hvor mad og drikke kan nydes i al slags vejr. I dag er opholdsmulighederne begrænset til få bænke, og der bør derfor arbejdes på at tilbyde forskellige former for ophold via

uformelle siddepladser f.eks. naturprægede bænke og brygge med ophold for mange og for få.

I interessantinddragelsen oplyses at kajen og Hotel Julsø er opholdssted for gangbesværede og fysisk handicappede, da tilgængeligheden til toppen af Himmelbjerget er begrænset fra vandsiden. Pausestedet bør derfor indrettes, således forholdene optimeres efter alles behov.

Hotel Julsø

Hotel Julsø genopføres men i en moderne udgave. Planerne for et nyt og større hotel med overnatningsmuligheder er i gang, men det vides endnu ikke, hvad de endelige planer bliver.

Ejerne af Hotel Julsø har udtrykt et ønske om, at de eksisterende offentlige toiletter flyttes fra Hotel Julsø til kajen. Hotel Julsø ønsker at være et hotel og spisested tæt på naturoplevelser, og derfor imødekommer de ambitionerne om formidling, bedre forhold for rekreativ sejlads og pausesteder som styrkelse af ankomsten til Himmelbjerget fra Julsø.

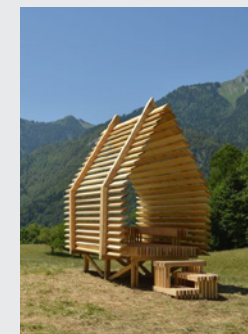
Det anbefales at det arkitektoniske udtryk samtænkes for at skabe samtidighed i byggeprocessen for det nye hotel og anlæggene for havneområdet.



'Velkomstpavillon'



Slæbested til kano/kajak



Pausested



Ophold tæt på vandet

Mulig udvikling af ankomst fra Julsø

Tegningen er alene en principillustration og er ikke et udtryk for, hvordan det endeligt kommer til at se ud.



Lille 'havn' til både og anden rekreativ sejlads

Formidling / pausested

Nyt broanlæg til rutebåde

Træbrygge med ophold på 'trin'

Slæbested til kano/kajak

Sti

Pavillion

Kiosk

Toilet

Locker/depot

Nyt Hotel Julsø

Julsøvej

DEN NYE KAJ

5.0

Udviklingsscenarier for et levende Himmelbjerg

- Stier, pausesteder og tilgængelighed

Pausesteder

Den 'store' demokratiske fortælling kan styrkes på og omkring Himmelbjerget. Plancherne ved plænen formidler i dag Himmelbjergets unikke historie samt monumenterne i landskabet, men de mange spændende begivenheder kan gøres meget mere levende og folkelige.

Det foreslås, at der bliver etableret mindre decentrale formidlings-elementer, som giver en kort introduktion til Himmelbjergets historie og betydning, og som møder de besøgende ved ankomstpunkterne fra henholdsvis vand- og landsiden. Der kan arbejdes med nænsomt at sprede formidlingen i form af historier og fortællinger ud på hele Himmelbjerget. Det kan være i form af guidede ture i området eller audiowalks, hvor man med en podcast i ørene kan gå i St. St. Blichers eller H.C. Andersen fodspor. Her kan der være plads til både det skæve, skøre og sjove samt det alvorlige og tankevækkende.

Himmelbjergets mange stier kan få nye kvaliteter med små pausesteder, der indpasses i stedets landskab og natur. Her kan udsigten nydes, de trætte ben hviles, og stederne kan bruges til at formidle Himmelbjergets spændende kulturhistorie og natur. Pausestederne kan være forskellige, blive nye erindringssteder og formes som små kunstneriske installationer eller udstillingssted for demokratilaboratoriet.

Ny sti til toppen for alle

Der findes i dag flere måder at nå toppen af Himmelbjerget fra Julsø til fods. En er via den stejle historiske Slangesti, en er via Lynghedturen og en tredje er via en større omvej ad Julsøvej og Bøgedalsvej som primært bruges til biltrafik. Den stejle Slangesti giver en oplevelse af at bestige Himmelbjerget gennem skov og lyngede, til toppen nås og er for mange en traditionrig familieoplevelse, men den stejle Slangesti kan være svært tilgængelig, og naturoplevelsen og vejen til toppen er ikke for alle. I forundersøgelsen overvejes forskellige måder at gøre toppen tilgængelig for alle fra Julsø. Et bud er at skabe en ca. 3 km tilgængelig oplevelsessti med flere pausesteder og formidling på vej op til toppen.

Der er på nuværende tidspunkt allerede lavet et forsøg med et handicapspor fra P1 til Himmelbjergtårnet.

Et andet vigtigt element i oplevelsen er fokus på skiltning. Der skal sikres en ensartethed og en tydelighed i skiltningen, så de sejlene gæster nudges mod toppen, udsigtstederne og pausestederne.

Generelt fokus på tilgængelighed

I den fremtidige udvikling af nye elementer på og omkring Himmelbjerget er det væsentligt, at der er et

stærkt fokus på at styrke tilgængeligheden, så også borgere med f.eks. fysisk handicap får glæde af fremtidens Himmelbjerg.

Derfor bør der i arbejdet frem mod realisering ske yderligere inddragelse af relevante aktører, bl.a. handicaprådet, ældrerådet mv. for at sikre input og inspiration til, hvordan tilgængeligheden omkring de konkrete tiltag kan sikres bedst.

Sammenhængende stiforbindelser

Stiforbindelserne mellem Himmelbjerget og Ry/Silkeborg skal synliggøres, og skiltningen skal ensartes, så det bliver tydeligt for turister og lokale, hvordan man kan bruge skovstierne og vandrestierne som alternativ til at vandre eller cykle på Himmelbjergvej, eller til at tage bilen.

Oversigtskort over nuværende stier



Inspiration til pausesteder med ophold, kunst og formidling



Forretningsgrundlag for et besøgscenter





Foto: Per Bille

6.0

Forretningsgrundlag for et besøgscenter

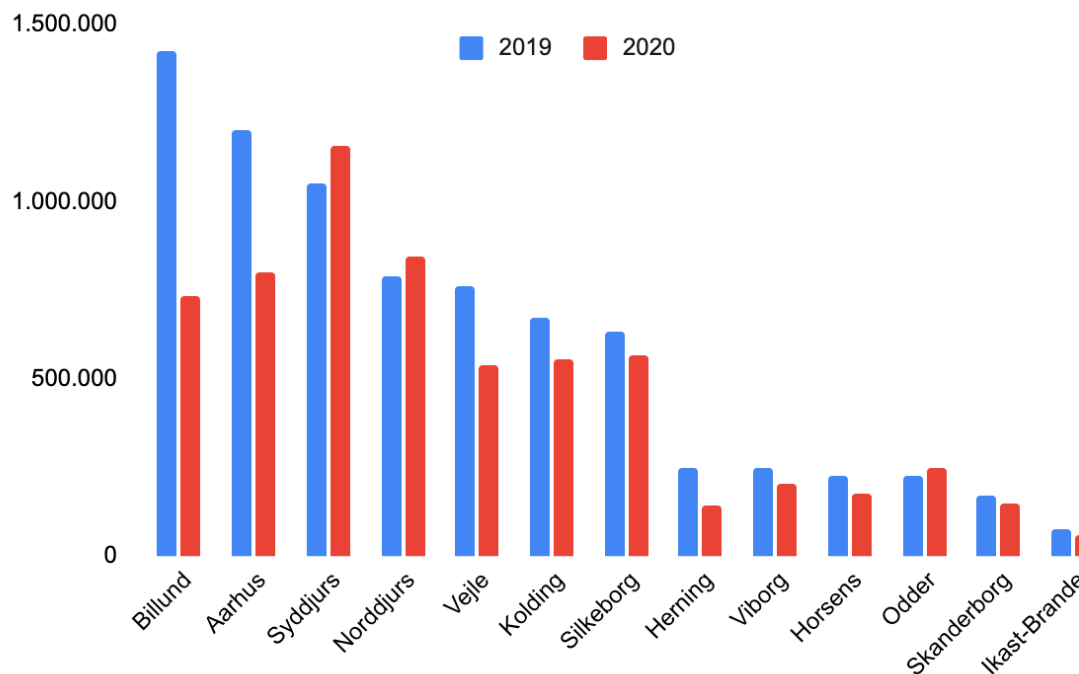
- Markedsanalyse

Med sin lange historie har Himmelbjerget gennem generationer været en markant og værdsat attraktion. Det er en destination, der er kendt nationalt og har en bred appel som et af landets store, traditionsrige feriedestinationer. Billedet af Hjejlen med Himmelbjerget i baggrunden er for mange billedet på en dansk ferieoplevelse.

Himmelbjerget er del af en større oplevelsesgeografi. Med placeringen i det centrale Jylland er det et oplagt besøgsmaal for turister og bosiddende fra et stort opland. Fra trekantsområdet mod syd til Århus-regionen med hele Djursland mod øst. Det giver et solidt udgangspunkt for også i fremtiden at tiltrække en stor og bred gruppe af besøgende. De mange øvrige oplevelsesmuligheder i oplandet gør samtidig, at konkurrencen om gæsternes opmærksomhed er stor - hvad enten det er turister, der kommer udefra, eller det handler om at tiltrække bosiddende i oplandet på en dagsudflugt til Himmelbjerget.

Fastholdelse og tiltrækning af endagsgæster fra regionen og det lokale opland er central for den fortsatte udvikling

Himmelbjerget har altid haft et meget bredt publikum. For de lokale har Himmelbjerget en særlig betydning og mange føler en særlig tilknytning til stedet og besøger det jævnligt. Her kommer børnefamilier og par i alle aldre. Større grupper og foreninger på tur. Man mødes til familiesammenkomster på tværs af generationer enten på Hotel Himmelbjerget og tidligere på Hotel Julsø eller i det fri på plænen. Skoleklasser bruger det til undervisning og børnehaver, og institutioner tager



Figur 6.1: Årlige antal overnatninger i oplandet til Himmelbjerget. VisitDenmark, Kommunal overnatningsstatistik 2021.

på udflugt her. Hvor turisterne ude fra hovedsageligt besøger Himmelbjerget i sommermånederne og ferier, er det de bosiddende, der kommer året igennem. Dette understøttes af den seneste opgørelse af turismeforbruget i Region Midt (2019). Ser vi særskilt på Skanderborg og Silkeborg Kommune, udgør endagsturisterne næsten 1/3 af det samlede turismeforbrug. Folk der er bosiddende i hele det regionale opland har derfor stor betydning for den videre udvikling af Himmelbjerget. Samlet set er der et befolkningsopland alene i Region Midt på 1,3 mio. personer. Med mindre end 50 km til Aarhus midtby og en køretid på mellem 35 og 45 min adskiller det sig ikke fra en tur i eksempelvis Mols Bjerge på Djursland. Vurderingen er, at en markant del af et øget besøgstal på Himmelbjerget skal ske gennem flere gæster fra regionen. Udviklingen af tilbud og aktiviteter særligt uden for hovedsæsonen skal derfor målrettes endagsgæsterne fra oplandet.

Turismeopland med potentiale trods hård konkurrence

Den store lokale opbakning giver et unikt udgangspunkt for den videre udvikling af Himmelbjerget. Ved at fokusere på at løfte kvaliteten i de stedbundne oplevelser for de lokale og regionale gæster, bliver stedets autenticitet og oplevelseskvalitet samtidig styrket, hvilket i stigende grad er det, som turister og gæster ude fra også efterspørger.

Det afgørende er at skabe den rette balance og fokusere på de lokale i processen. Det handler om at skabe en bæredygtig udvikling, der understøtter udviklingen lokalt og som har lokal opbakning.

Set i et bredere perspektiv kan det have en afsmittende effekt, der går på at tiltrække turister på ferie i oplandet, men det er ikke et mål i selv. Samlet set var der i 2019 7,7 mio. årlige turistovernatninger i oplandet til Himmelbjerget. Selv hvis man ikke medregner Århus, hvor storbyturisterne

generelt er mindre mobile, var der fortsat mere end 6,5 mio. årlige overnatninger inden for en afstand af en time til halvanden i bil. (VisitDenmark, kommunal overnatningsstatistik 2021)

Hvor stort et opland Himmelbjerget trækker besøgende fra i dag, er der ikke et klart billede af. Men set i forhold til overnatningstal og turismeomsætning i nærområdet (Skanderborg Kommune og Silkeborg Kommune) er det tydeligt, at Himmelbjerget trækker gæster fra et større opland. I 2019 havde Skanderborg Kommune ca. 170.000 overnatninger, mens Silkeborg Kommune lå på 635.000 overnatninger. Himmelbjerget er en del af Søhøjlandet og derfor del af en større destination. Over de senere år er området blevet massivt markedsført som en aktiv outdoor-destination med en bred vifte af aktiviteter både til lands og til vands. På tværs af Søhøjlandets forskellige oplevelses-tilbud og attraktioner står Himmelbjerget som den største og mest markante enkeltstående attraktion i området.

Ser vi ud over nærområdet, er det særligt Djursland med mere end 12.000 feriehuse og ca. 2 mio. overnatninger i 2020, der er interessant i relation til Himmelbjerget. Det, der kendetegner turisterne på Djursland er, at de er mobile og vant til at køre efter oplevelser. Men konkurrencen om deres opmærksomhed er også stor. På Djursland er der et stort eksisterende udbud af oplevelser. Det gælder både naturoplevelser med blandt andet Nationalpark Mols Bjerge og en bred vifte af familierettede attraktioner med Djurs Sommerland som den største med ca. 800.000 besøgende årligt. Hertil kommer Ree Park Safari, Skandinavisk Dyrepark og kulturhistoriske attraktioner som Fregatten Jylland og Kalø Slotsruin. Hos VisitAarhus, som Skanderborg Kommune og Himmelbjerget er en del af, er der et fokus på at skabe en større mobilitet blandt gæsterne i hele destinationen, og her indtager Himmelbjerget en vigtig position som oplevelsesmæssigt fyrtårn i området vest for Aarhus.

Behov for tilbud målrettet forskellige gæstetyper

Den store diversitet blandt gæsterne giver både muligheder og udfordringer. På tværs af lokale borgere og gæster udefra kan der være forskellige og potentielt modsatrettede forventninger og behov, som har betydning, for hvilken oplevelse, de tager med sig hjem. Det handler om at skabe et sted, der kan rumme bredden blandt gæsterne, og hvor der er plads til, at gæsterne har forskellige typer af oplevelser. Det handler blandt andet om at få skabt et tydeligt billede af, hvor på Himmelbjerget, man kan opleve hvad. Hvis det er den finere madoplevelse med hvide duge og udsigten til vandet, er det måske på det kommende, genopbyggede Hotel Julsø. Mens det på plænen med besøgscentret og spisehuset vil være det mere brede udvalg af mad og drikkevarer, der kan vælges. Det samme gælder de aktiviteter og oplevelser, der kommer til at være på Himmelbjerget. Fra oplevelsen af naturen og landskabet på egen hånd til mere styrede aktiviteter som guidede ture, gruppeaktiviteter eller lignende.

Det kræver noget særligt at servicere en så bred gruppe af gæster - en mulighed, som til dels mangler i dag. Variationen i det nuværende udbud er lav, og vurderingen er, at der er brug for et samlet kvalitetsløft for at imødekomme de forskellige målgruppers behov. Det gælder både i forhold til formidling og opholds- og spisemuligheder. Etableringen af et besøgscenter, der kombinerer formidling og opholds- og spisemuligheder. Etableringen af et besøgscenter, der kombinerer formidling med café/restauration og forbedrede opholdsmuligheder vil bidrage til at give Himmelbjerget et tiltrængt løft. Dette skal ses i relation til, at mange attraktioner og oplevelsessteder de

senere år har investeret markant i at løfte serviceniveauet særligt i forhold til udbuddet af mad og drikke. Det handler om at udvide kerneoplevelsen, så alt det rundt om turen til selve toppen bliver en integreret del af oplevelsen. Ved at udvide udbuddet på plænen vil det motivere gæsterne til at bruge længere tid og potentielt lægge flere penge på stedet. Dette skal også ses i lyset af, at Himmelbjerget i udgangspunktet er en fri og gratis oplevelse for alle. Når gæsterne ikke skal betale for adgangen udover parkering, giver det en større betalingsvillighed i forhold til at købe eksempelvis mad og drikkevarer eller betale for deltagelse i specifikke formidlingsaktiviteter

Efterspørgsel på det lokale og oplevelser i naturen

En tendens, der kun er blevet forstærket over de senere år, er en øget efterspørgsel på det lokale og autentiske - gerne kombineret med at komme ud og dyrke naturen på forskellige måder. Hvor museerne har haft det svært med at tiltrække gæster under pandemien og oplevet markant faldende besøgstal i både 2020 og i 2021, søger vi i stedet ud i det fri for oplevelser i naturen. En udvikling, der også har været tydelig på Himmelbjerget. 2020 og 2021 har derfor været anderledes pga. covid-19. Det har ført til, at mange er blevet i Danmark og er taget ud i den danske natur.

En grundlæggende udfordring ved at skabe oplevelser i naturen er, at den i udgangspunktet er frit tilgængelig for alle, og det derfor ikke genererer økonomi til at vedligeholde

og pleje naturen. Det handler om at balancere benyttelse og beskyttelse af naturen på Himmelbjerget. En mulighed for at skabe indtjening er ved at rammesætte naturoplevelsen og skabe et ekstra lag på oplevelsen. Det kan være gennem aktiviteter, der giver en dybere forståelse af naturen eller giver adgang til specifikke naturfænomener og dyreliv, som ikke ellers er tilgængelig for den brede befolkning. Det kan også være ved at give gæsterne muligheden for at være aktiv i naturen, dyrke sine interesser eller få en god fortælling om det sted, man er. Det sker eksempelvis på Hammershus på Bornholm, hvor Middelaldercentret arrangerer guidede ture i ruinen og området omkring.

På Himmelbjerget er denne type aktiviteter i dag begrænset, men der er flere aktører omkring Himmelbjerget, som bruger naturen aktivt. Vest for Himmelbjerget ligger 'Sletten', hvor FDF driver et stort friluftsområde med overnatning og afholder landslejr for FDF. Samtidig er vandre- og cykelturisme samt outdoor-aktiviteter som mountainbike i vækst. Vest for Himmelbjerget ligger mountainbikesporet Danmarks Tag - et af de mest attraktive nationale spor. Himmelbjerget skal derfor ses i sammenhæng med den omkringliggende natur og de aktiviteter, den giver mulighed for. I den videre udvikling af naturoplevelserne på Himmelbjerget er der behov for et fortsat fokus på, hvilke typer af friluftaktiviteter, der passer til Himmelbjerget, og hvilke der ikke gør - herunder udfordringen med mountainbike på selve Himmelbjerget. Den stigende interesse for naturoplevelser på mountainbike er en stadig kilde til konflikt i området, da vandrestier anvendes som cykelruter. Det skyldes

særligt de selvorganiserede brugere, som cykler uden for de anlagte spor i området. Det er en tendens, som sandsynligvis vil fortsætte med at vokse, og der er derfor behov for både at håndtere den uønskede brug, men også for at skabe flere aktive oplevelser omkring Himmelbjerget.

Sæsonvariation og mulighed for at udvide sæsonen

I sommermånederne - særligt i skolernes sommerferie - opleves en spidsbelastning af Himmelbjergets kapacitet. Det er både i forhold til kapaciteten på de to primære parkeringspladser og fra vandsiden med Hjejleselskabets rutebåde. Tabel 6.2 viser den gennemsnitlige fordeling af gæster fra de to ankomstpunkter over året baseret på de seneste sæsoner. Siden 2017 har Hjejleselskabet oplevet en stigning i passagerer, og forventningen til 2021 er, at det samlede antal gæster, der ankommer med rutebådene, bliver ca. 140.000.

Fordelingen viser tydeligt den nuværende spidsbelastning i højsæsonen og særligt i juli. Omsat til besøgstal giver det løst anslået et besøgstal i juli alene på mellem 90.000 og 100.000 gæster, hvilket svarer til ca. 1/3 af det samlede årlige besøgstal.

I gennemsnit giver det ca. 3.000 gæster om dagen i juli. Vurderingen er, at efterspørgslen i højsæsonen ikke bliver mindre i de kommende år og, at hvis tendensen som Hjejleselskabet har oplevet de seneste år fortsætter,

vil antallet af besøgende potentielt stige yderligere. Dette vel at mærke før der er realiseret de nye tiltag, som er beskrevet herunder besøgscentret.

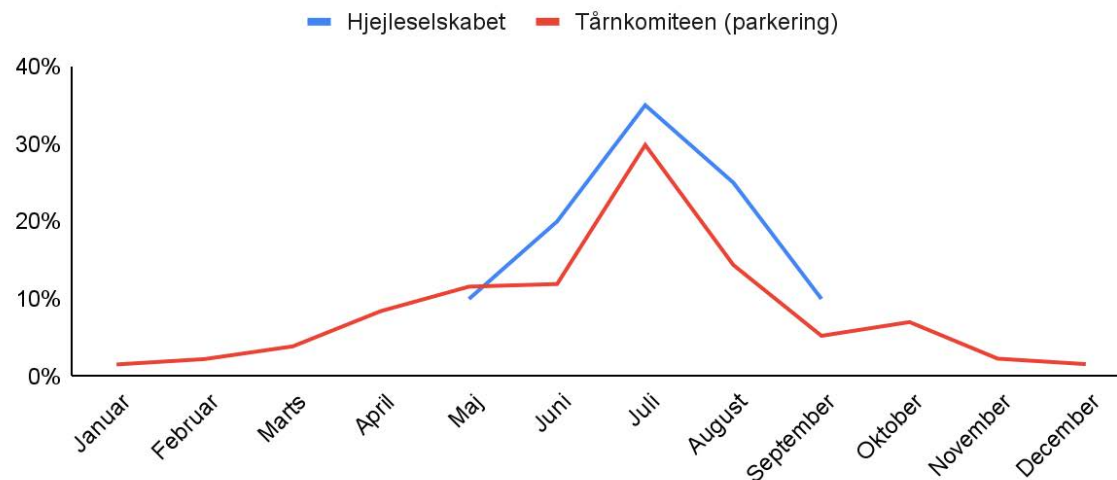
I forhold til at udvide sæsonen på Himmelbjerget er der nogle begrænsninger i forhold til ankomsten fra vandsiden, man bør være opmærksom på. Rutebådene sejler fra maj til september, så i perioden fra oktober til april vil den primære ankomst være fra landsiden.

Hotel Himmelbjerget og (det tidligere) Hotel Julsø har altid fulgt sæsonens udsving og derfor været sæsonlukket i vinterhalvåret. Men tendensen går mod, at stadig flere besøger området uden for sæsonen. Det gør, at der er bedre grundlag for at holde åbent hele året. I vinteren 2021 var Himmelbjerget snedækket, mens de omkringliggende landskaber var uden sne. På grund af Himmelbjergets højde lægger sneen sig tidligere og længere her. Det medførte, at der i vinterferien 2021 med kort varsel blev åbnet for blandt andet salg af kaffe for at servicere de mange besøgende.

Hvis Himmelbjerget skal gå fra at være sæsonåbent til en helårsattraktion, kræver det en fokuseret, strategisk indsats. Det er et langt sejt træk og er afhængig af en opgradering af de fysiske rammer. Udfordringen er, at faciliteterne på Himmelbjerget i dag ikke er skabt til at holde åbent hele året. Det gælder både boderne og Hotel Himmelbjerget. En sæsonudvidelse kræver derfor investering af både tid, økonomi og ressourcer. Ud fra et gæsteperspektiv er det samtidig afgørende, at

man som gæst kan stole på, at der er åbent, når man kommer. Hvis man én gang er kommet til et sted, der er lukket, skal der meget til, før man prøver igen. En mulighed for at forlænge sæsonen vil være gennem aktiviteter og events uden for sæsonen. Det vil også være en måde at teste efterspørgslen på i en gradvis udvidelse af sæsonen.

Tabel 6.2: Andel (i pct) af besøgende over året fordelt på ankomst fra land og vand



6.0

Forretningsgrundlag for et besøgscenter

- Besøgstal og fremtidige besøgs-scenarier

Der eksisterer ikke en opgørelse over det samlede årlige antal af gæster på Himmelbjerget. Estimatet af det nuværende besøgstal og fremskrivning af det fremtidige besøgstal baserer sig derfor på data fra Hjejleselskabet og Tårnkomiteen kombineret med en række antagelser. Både det nuværende besøgstal samt fremskrivning af besøgs-scenarier skal tages med forbehold.

Estimat af eksisterende besøgstal

Fra vandsiden kommer ca. 130.000 gæster årligt med Hjejleselskabets rutebåde, og fra landsiden viser parkeringsopgørelser fra Tårnkomiteen, at der årligt er ca. 60.000 biler på de to parkeringspladser (P1 og P2). Hvis man antager, at der er mellem 2-3 personer pr. bil, giver det mellem 120.000 og 180.000 gæster årligt fra landsiden. Samlet set giver det et nuværende besøgstal på mellem 250.000 og 310.000 om året. Dette er uden eventuelle besøgende i egne både, kano mv. eller på cykel eller til fods.

Fremskrivning af besøgstal

Baseret på markedsanalysen - herunder det samlede turisme- og befolkningsopland, udviklingen inden for naturturisme og potentialet i at udvide sæsonen - er vurderingen, at der ved et samlet oplevelses- og serviceløft af Himmelbjerget er basis for at fastholde og potentielt udvide antallet af besøgende over de kommende år.

I det følgende bliver der taget udgangspunkt i tre fremtidige besøgs-scenarier for Himmelbjerget.

Det første er et minimumsscenario, der er baseret på, at det nuværende besøgstal fastholdes på omkring 300.000 gæster om året.

Det andet er det forventede scenario, hvor de nye ankomstforhold fra land og vand samt realisering af besøgscentret og udvidelse af plænen løfter besøgstallet til ca. 350.000 gæster om året.

Det sidste er et maksimum scenario, hvor der udover realiseringen af de nye tiltag på Himmelbjerget også er lykkedes at udvide sæsonen og gøre Himmelbjerget til en helårsattraktion. Her er vurderingen, at besøgstallet kan komme op mod 400.000 gæster om året.

I tabel 6.3 er fremskrevet besøgs-scenarier fordelt på ankomster fra henholdsvis vand og land med afsæt i et overslag på den nuværende fordeling. I realiteten kan fordelingen mellem de to ankomstmuligheder ændre sig som resultat af de nye initiativer, men der er på nuværende tidspunkt ikke tilstrækkeligt grundlag for at vurdere dette mere præcist.

Baseret på eksisterende data er det vurderingen at omkring 45% ankommer fra vandsiden primært med Hjejleselskabets rutebåde, og at 55% ankommer fra land primært i egen bil. Ved en markant stigning af gæster på

mellem 50.000 og 100.000 årligt vil der være behov for at udvide kapaciteten af de nuværende ankomstmuligheder. En del af stigningen vil dog også ske gennem sæsonudvidelse, hvor gæsterne bliver spredt ud over en større del af sæsonen.

Det er vurderingen, at den foreslåede udvidelse af parkeringskapacitet på P2 til ca. 500 pladser vil imødekomme behovet. Dette skal ses ud fra, at en plads i gennemsnit vil have 2-2,5 bil parkeret om dagen baseret på erfaringstal fra Geocenter Møns Klint. Men der vil også være behov af at motivere flere til at ankomme via andre transportformer.

Tabel 6.3: Forudsætninger for estimat af fremtidige besøgstal

Nøgletal			
	<i>Minimum</i>	<i>Forventet</i>	<i>Maksimum</i>
Besøgstal på Himmelbjerget	300.000	350.000	400.000
<i>Ankomst fra vand/Julsø (andel i pct)</i>	<i>45%</i>	<i>45%</i>	<i>45%</i>
Ankomst fra vand/Julsø (antal)	135.000	157.500	180.000
<i>Ankomst fra land (bil/bus/cykle/vandre)</i>	<i>55%</i>	<i>55%</i>	<i>55%</i>
Ankomst fra land (bil/bus/cykle/vandre)	165.000	192.500	220.000
Andel i bil (pct)	90%	90%	90%
Antal pers. der ankommer i bil	148.500	173.250	198.000
Antal pers. pr. bil	2,5	2,5	2,5
Antal biler	59.400	69.300	79.200
Kapacitet p-pladser (antal pladser Ny P2)	500	500	500
Kapacitet pr. plads pr. dag (Geocenter ca. 2,5)	2	2	2
Samlet dagskapacitet ny P2 (antal biler)	1.000	1.000	1.000

6.0

Forretningsgrundlag for et besøgscenter

- Driftsøkonomi

Den driftsøkonomiske analyse af de fremtidige scenarier på Himmelbjerget tager udgangspunkt i de nuværende ejerforhold, organisering og drift af pleje og vedligehold af mindesmærker, bygninger, stier, natur mv. Som det er i dag, sker det i et tæt samarbejde mellem Tårnkomiteen og Naturstyrelsen. Derudover er estimeret baseret på, at et nyt besøgscenter inklusiv café og restaurantdrift er del af det fremtidige indtægtsgrundlag, dog med det forbehold, at ejerskab og organisering på nuværende tidspunkt er uafklaret. Den driftsøkonomiske analyse er derfor behæftet med en vis usikkerhed.

Indtægterne kommer i dag fra en række forskellige indtægtskilder som oplyst i tabel 6.4. De primære indtægtskilder i dag er fra parkering på P1 og P2, entrébetaling i Tårnet samt forpagtningsaftale med den ene af boderne (Naturstyrelsen har de øvrige, da de ligger på deres areal).

Det er vurderingen, at der med et samlet løft af Himmelbjerget er potentiale for at udvide de indtægtsgivende aktiviteter. Det gælder både i forhold til at øge indtjeningen på de eksisterende aktiviteter (eksempelvis parkeringen) og gennem nye aktiviteter. De nye indtægtskilder vil dels være en forpagtningsaftale vedr. besøgscentret og det tilhørende spisehus (café, restaurant og evt. overnatning), dels indførelse af en afgift for kommercielt brug af arealer i forbindelse med guidede

ture og andre lignende aktiviteter på området gennemført af eksterne partnere. Derudover skal mulighederne for at indføre en anløbsafgift for mindre motorbåde, der lægger til kaj i det nye havneanlæg, undersøges yderligere i dialog med motorbådsklubberne.

Ved realisering af et samlet løft af Himmelbjerget er det vurderingen, at indtjeningen kan øges fra det nuværende niveau på ca. 1,5-1,8 mio. om året til mellem 2,5-3,6 mio. kr. om året.

På udgiftssiden vil de nye tiltag og faciliteter samt flere gæster, der slider på stier mv. skabe øgede driftsomkostninger. Udvidelsen af sæsonen vil også kræve flere personaleressourcer. Samlet set er vurderingen, at udgifterne vil stige på niveau med indtjeningen, så driftsøkonomien vil balancere i de fremtidige scenarier. Dette skyldes, at de bærende poster både på indtægts- og udgiftssiden er variable og derfor ændrer sig alt efter antallet af besøgende på Himmelbjerget.

Tabel 6.4: Forudsætninger for drift og potentielle fremtidige indtægtskilder

	Nuværende	Fremtidige
Parkeringsafgift	x	x
Entre i tårnet på toppen	x	x
Forpagtningsaftale boder	x	x
Forpagtningsaftale Besøgscenter inkl cafe/restaurant		x
Formidlerafgift		x
Anløbsafgift ved Juelsø for motorbåde		x
Afgift ved brug af udearealer ifm arr. og events	x	x

Tabel 6.5: Estimeret driftsresultat i de tre besøgsscenarier

	Minimum	Forventet	Maksimum
Besøgsscenarier	300.000	350.000	400.000
Indtægter	kr 2.500.000	kr 3.000.000	kr 3.600.000
Udgifter	kr 2.500.000	kr 2.800.000	kr 3.200.000
Resultat	kr 0	kr 200.000	kr 400.000

Tabel 6.5 viser balancen mellem indtægter og udgifter i de tre besøgsscenarier. Ved et besøgstal på 300.000 er det vurderingen, at driftsøkonomien balancerer i nul mens der ved et højere besøgstal vil være potentiale for at skabe et mindre overskud. Dette forudsætter dog, at der skabes nye indtægter, og at indtægterne på de eksisterende aktiviteter øges. Det skal her pointeres, at den estimerede driftsøkonomi er behæftet med stor usikkerhed, da den er baseret på antagelser knyttet til de beskrevne udviklingsscenarier.

Den fremtidige indtjening

På indtægtssiden vil det fortsat være parkeringen, der er den primære indtægtskilde. Den nuværende parkeringsmodel er timebaseret og adskiller sig derved fra betalingsmodellerne på henholdsvis Hammershus og Geocenter Møns Klint. Disse er baseret på en engangsbetaling, der til gengæld gælder hele dagen (6 timer). Her er indtjeningen på henholdsvis 30 og 35 kr. pr. parkering, hvilket er markant over det nuværende indtægtsniveau pr. parkering på Himmelbjerget. I estimatet er der ikke ændret på betalingsmodellen, men den gennemsnitlige opholdstid er hævet baseret på det udvidede oplevelsestilbud. Om betalingsmodellen i fremtiden skal ændres eller på hvilken måde, er der ikke taget stilling til her. Dette er blot for at vise de muligheder, der er for at justere og potentielt øge

indtjeningen på parkeringen.

Ser vi på de potentielt nye indtægtskilder, vil det særligt være driftsaftalen med besøgscenter/spisehus, der bidrager til den samlede økonomi. Estimatet af forpagtningsaftalen er baseret på en procentdel af forpagterens samlede omsætning - samme model som på Hammershus besøgscenter og til dels Geocenter Møns Klint. Denne model er valgt, da der er gode erfaringer med disse på andre besøgssteder. Argumentet er, at det giver forpagteren en vis sikkerhed, da forretningen vil være mindre følsom for variationer i indtjeningen fra år til år end ved en fastprisaf tale. For Himmelbjergets vedkommende er denne model også fordelagtig, da det kan være med til at fastholde den samme forpagter i en længere årrække. Indtægten fra forpagtningen er baseret på 8% af indtægterne, som er estimeret til mellem 4,3 og 7 mio. kr. årligt alt efter det samlede antal besøgende på Himmelbjerget.

Indtjening på en afgift for kommercielle aktiviteter vil ligeledes være variabel og omsætningsbaseret. Med udvidelsen af plænen og bearbejdningen af amfiscenen vil der være gode muligheder for at udvide omfanget af arrangementer og events på Himmelbjerget. Opgradering af amfiscenen og det fleksible område, der etableres på det nuværende P1, vil styrke mulighederne for at udvide og variere udbuddet af arrangementer og events. Området kan bruges til både større

og mindre arrangementer og dermed skabe en mere kontinuerlig lejeindtægt. Eksempelvis vil der være potentiale for at afholde større arrangementer med koncerter m.m. med entrébetaling en eller to gange årligt, hvor overskuddet går til bevaring og udvikling af Himmelbjerget. Hertil kan der komme anden kommerciel brug af området og arealerne. Det kan være i form af særlige mindre arrangementer eller guidede ture, som gennemføres af eksterne parter, og hvor der er betaling for deltagelse.

Et andet nyt tiltag, der også er medtaget her, er at indføre en form for anløbsafgift for mindre motorbåde, som man bl.a. kender fra lystbådehavne. Størstedelen af de øvrige anløbsmuligheder i området er underlagt en aftale med motorbådsclubberne og kræver et medlemskab heraf, men det gælder i dag ikke ved Hotel Julsø. I hvilket regi en sådan aftale skal indgås og forvaltes, skal undersøges yderligere og vil også være relateret til driften af nye servicefunktioner ved Hotel Julsø.

I forhold til den nuværende forpagtningsaftale på boden, der ligger på Tårnkomiteens areal, er der ikke lagt op til ændringer i den nuværende aftale. Spørgsmålet er, hvad etableringen af besøgscentret betyder for boderens forretningsgrundlag. Men det er vurderingen at et samlet øget besøgstal også vil komme boderne til gavn.

I forbindelse med etableringen af et besøgscenter og de øvrige tiltag skal det aftales, hvem der har ejerskab og dermed ansvar for at drive de forskellige initiativer.

Under de potentielle indtægtsmuligheder er det ligeledes vigtigt at nævne, at der ikke er medtaget en særskilt entréindtægt på formidlings-/udstillingsdelen i besøgscentret. I stedet lægges der op til en model som i besøgscentret ved Hammershus, hvor der er gratis adgang til formidlingen, og at det daglige opsyn og renhold på arealerne varetages som del af forpagtningsaftalen for café og restaurant (Spisehuset). Der er flere forhold, som her gør sig gældende. Først og fremmest vil den fri entré bidrage til oplevelsen af Himmelbjerget som et åbent og inkluderende sted, hvor alle er velkommen. Samtidig vil dimensionerne på formidlings- og udstillingsområdet være mindre end eksempelvis andre steder som Vadehavsentret, Tirpitz og Kongernes Jelling. Et mindre udstillingssted vil naturligt have en lavere entré. En lav pris kan have en negativ effekt, da det implicit indikerer ringere kvalitet. Et aktuelt eksempel på netop denne problematik er udstillingsstedet ved Skamlingsbanken, der er åbnet i år. Kort efter åbning ændrede Museum Kolding, der står bag Skamlingsbanken navnet fra oplevelsescenter til besøgscenter og sænkede samtidig entreen fra 100 kr. til først 80 kr. og siden 50 kr på grund af kritik fra de besøgende over, at indhold ikke levede op til prisen.

Fremtidige omkostninger til drift

Ser vi på de fremtidige driftsomkostninger, må de eksisterende poster til personale, generel vedligehold og pleje, parkeringsarealer samt toiletter m.m. forventes at stige. Den samlede stigning på de eksisterende poster estimeres til mellem 20% og 50% fra det nuværende niveau. På personalesiden vil der blandt andet være behov for at øge bemanningen fra det nuværende 0,3-0,4 årsværk op til et fuldt årsværk i det scenarie, hvor der er åbent hele året.

Samlet set er det vurderingen, at de årlige udgifter øges fra det nuværende niveau på ca. 1,5 mio. kr. til 1,7 mio. kr. til mellem ca. 2,5 mio. kr. og 3,2 mio. kr.

Det forudsættes, at alle forbrugsudgifter i forbindelse med selve besøgscentret vil blive afholdt af forpagter, men der vil løbende være udgifter til udvendigt vedligehold på bygningen, som der ikke er i dag.

Dertil kommer service og vedligehold på de tekniske installationer på henholdsvis amfscenen og det nye sceneområde.

Det samlede driftsbudget skal ses som mulige scenarier, baseret på følsomheden i forhold til de tre besøgs-scenarier. Efter al sandsynlighed kommer forudsætningerne for estimatet til at ændre sig i takt med, at de enkelte elementer i udviklingen af Himmelbjerget bliver konkretiseret og realiseret. Driftsbudgettet skal derfor udelukkende ses

som vejledende og som et bidrag til at skabe et overblik i denne tidlige fase af projektudviklingen. Herunder hvilke centrale indtægts- og udgiftsposter, man skal være opmærksom på i den fortsatte udvikling af Himmelbjerget.

I forlængelse heraf er et opmærksomhedspunkt i driftsbudgettet, at der ikke er medregnet en særskilt udgift til formidling i besøgscentret. Dette skyldes, at demokratilaboratoriet er i den helt tidlige idéfase. Der er derfor behov for yderligere konkretisering af organisering og økonomi, som ikke er mulig på nuværende tidspunkt, da det endnu er uafklaret, hvem der skal involveres i den videre udvikling. I beskrivelsen af demokratilaboratoriet lægges der op til, at der kan foregå flere forskellige formidlingsaktiviteter og udstillinger, som løbende udskiftes. Da der ikke er entrebetaling, vil udgiften hertil skulle finansieres på anden vis. Enten gennem deltagerbetaling på konkrete aktiviteter, gennem løbende projektbevillinger eller andre offentlige tilskud. På den måde har demokratilaboratoriet visse paralleller med det lokale initiativ eSCAPE. Da indholdet af demokratilaboratoriet i høj grad vil være aktivitetsbaseret og af midlertidig karakter, vil det også afspejle en økonomi, der er projektbaseret og kan involvere en større gruppe af samarbejdspartnere, som kan ændre sig løbende alt efter de konkrete projekter og tematisk fokus. Der kan også undersøges muligheder for at styrke det frivillige engagement i relation til Himmelbjerget i form af en venneforening eller lignende. Her kan der trækkes på erfaringer fra Ejer Bavnehøjs Venner og det frivillige samarbejde i Kulturhuset.

Jeg troer der er
skønnest i Danmark

Realisering og anlægsoverslag





7.0

Realisering og anlægsoverslag

- Besøgscenter, tre forskellige scenarier

I det følgende er beskrevet, hvorledes forundersøgelsens forslag til udvikling af Himmelbjerget kan realiseres. For hver del er der tilknyttet et estimeret anlægsoverslag.

Besøgscenter - tre forskellige scenarier

I anlægsoverslaget for et potentielt besøgscenter er der taget udgangspunkt i tre forskellige scenarier.

- Ombygning og renovering af det eksisterende Hotel Himmelbjerget med udvidelse af terrasse mod øst, en tilbygning med demokratilaboratorium, renovering/ombygning af eksisterende bygninger på P1 til formidling, depot mm.
- Nedrivning af Hotel Himmelbjerget og opførelse af et nyt besøgscenter på Hotel Himmelbjergets matrikel med det samme antal m² plus demokratilaboratorium. Udvidelse af terrasse mod øst og renovering/ombygning af eksisterende bygninger på P1 til formidling, depot mm.
- Nyt besøgscenter på den nuværende P1:
Nyt bygningskompleks med alle funktioner og demokratilaboratorium, De eksisterende bygninger på og ved P1 forbliver eller rives ned for at gøre plads til den nye bygning. Hotel Himmelbjerget påvirkes ikke.

Fælles for anlægsoverslagene er at de ikke er afstemt med ejerne af bygninger og matrikler og derfor skal læses som forslag til, hvordan et godt besøgscenter på Himmelbjerget kan disponeres i overensstemmelse med de beskrevne ambitioner i rapporten, og hvad det i så fald vil koste.

Der er ikke i anlægsoverslaget taget stilling til arkitektur, standard, materialer mv. Derfor er overslaget ligeledes kun vejledende for, hvad et besøgscenter vil komme til at koste.

Såvel eventuel renovering eller nybyggeri skal sikre, at investeringerne har så bæredygtigt et niveau som muligt, hvad angår bygningernes funktion, anvendelse, samlede økonomi, klima og miljømæssig påvirkning.

Anlægsoverslagene vises på modsatte side.

Hotel Himmelbjerget som rammen for et besøgscenter

Af anlægsoverslagene for de to første forslag til et besøgscenter fremgår det, at en ombygning/renovering af Hotel Himmelbjerget kan udføres billigere end nybyggeri. Men det bør overvejes, om det kan være en fordel at bygge et nyt tidssvarende besøgscenter i stedet for at skulle bevare dele af et hotel, som ikke vurderes bevaringsværdigt.

Hotel Himmelbjerget rummer dog potentialer for at kunne transformeres til et besøgscenter, men det er på nuværende tidspunkt ikke undersøgt, hvilken tilstand bygningerne er i. Spørgsmålet om transformation eller nybyggeri bør der derfor først tages stilling til, når flere forudsætninger for realisering er belyst.

Overslaget for Hotel Himmelbjerget er baseret på BBR oplysninger og af tegningsmateriale af Hotel Himmelbjerget men ikke en konkret bygningsgennemgang. Der er i anlægsoverslaget ikke medregnet en købspris på Hotel Himmelbjerget.

Besøgscenter på P1

Ved opførelse af et nyt besøgscenter på P1 er der i anlægsoverslaget taget udgangspunkt i det samme antal m², som Hotel Himmelbjerget består af inklusiv 350 m² demokratilaboratorium. Men der etableres ikke terrasser eller omdannelse af eksisterende bygninger til formidling og velkomsthuss, da alle faciliteter er i selve besøgscentret.

Besøgscenterscenarier	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ombygning og renovering af det eksisterende Hotel Himmelbjerget • Udvidelse af terrasse, 900 m² • Tilbygning som demokratilaboratorium, 350 m² • Renovering af eksisterende småbygninger på og ved P1 til formidling 	50 - 55 millioner
<ul style="list-style-type: none"> • Nedrivning af Hotel Himmelbjerget • Opførelse af et nyt besøgscenter på Hotel Himmelbjergets matrikel. Samme antal m² + 350 m² demokratilaboratorium • Udvidelse af 900 m² terrasse • Renovering af eksisterende småbygninger på og ved P1 til formidling 	90 - 95 millioner
<ul style="list-style-type: none"> • Nyt besøgscenter på den nuværende P1: Nyt bygningskompleks med alle funktioner, 1740 m² + demokratilaboratorie 350m². • Eksisterende bygninger på og ved P1 forbliver eller rives ned. 	70 - 75 millioner

Bygninger på og ved P1	Areal m ²
Bjerghytten	115
Hytte	32
Værkstedbygning	39

Til sammenligning er herunder en oversigt over, hvad besøgscentre som Hammershus Besøgscenter, Vadehavscentret, Nationalparkcenter Thy og Besøgscenter Skamlingsbanken har kostet.



Hammershus Besøgscenter (2018)
Anlægspris: 92,5 mio. kr. (Nybyggeri)
Areal: 1.300 m²



Vadehavscentret (2017)
Anlægspris: 53 mio. kr. (Transformation og udbygning af eksisterende bygning)
Areal: 2.800 m²



Besøgscenter Skamlingsbanken (2021)
Anlægspris: 18 mio. kr. (Nybyggeri)
Areal: 500 m²

Nationalparkcenter Thy (under etablering)
Anlægspris: 31 mio. kr. (Nybyggeri)
Areal: 682 m²

7.0

Realisering og anlægsøkonomi

- Omdannelse af P1 og P2 til grønne ankomster

Omdannelse af P1 til grøn ankomst

Omdannelse af P1 til ankomstområde betragtes som en vigtig forudsætning for, at besøgscentret understøttes og iscenesættes på bedst mulig vis, således at ankomsten til Himmelbjerget opleves som en helhed.

I anlægsoverslaget er der taget udgangspunkt i, at dele af parkeringspladsen nedlægges (flyttes til P2), og der i stedet anlægges en landskabelig grøn ankomst med nye stier og faste installationer som el og vand. I alt etableres et ca. 2.000 m² nyt landskab med opholdsmuligheder, som kan benyttes til mange forskellige formål og aktiviteter.

Omdannelse af P2 til udvidet skovparkering

P2 udvides til at omfatte hele matrikel 7v, med i alt ca. 500 parkeringspladser og ca. 6 busholdepladser. For at understøtte den grønne ankomstoplevelse beplantes området med træer, som på sigt bliver til en 'skovparkering'.

Fra P2 anlægges en ca. 260 m handicapvenlig sti og en ca. 90 m lang gangbro til P1.

Omdannelse af P1	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none">• Ny parkering• Græsareal og beplantning• Grusarealer og stier• Etablering af strøm og vand	3 - 5 millioner

Omdannelse af P2 og stiforbindelse	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none">• Grusbelægning og køreareal• Beplantning af træer• Stiforbindelse og broanlæg• Opgradering af eksisterende sti langs Himmelbjergvej	20 - 22 millioner

7.0

Realisering og anlægsøkonomi

- Ankomst fra Julsø

Ny ankomst fra Julsø med rekreativ sejlads

Realiseringen af udviklingspotentialer for ankomstoplevelsen fra Julsø kan udvikles særskilt i et scenarie, hvor besøgscentret, amfiscenen og ankomsten fra land er etableret. Det anbefales dog, at alle områder af Himmelbjerget udvikles cirka samtidig, da dette vil styrke den overordnede helhedsoplevelse af et besøg på Himmelbjerget.

I anlægsoverslaget etableres der en ny bro til rutebådene, brygge med fortøjningsmuligheder for småbåde og opholdsmuligheder ved vandkanten, samt rampe/slæbested til kanoer og kajaker. Af bygningsvolumener opføres en velkomstpavillion på kajen, og i skrænten mod Hotel Julsø indbygges toilet, servicebygning og en 'kiosk'.

Der tages forbehold i anlægsoverslaget for, at det ikke vides, hvilken stand den eksisterende kaj er i, ligesom det heller ikke er afstemt med ejerne af Hotel Julsø, hvad de ønsker at opføre. På nuværende tidspunkt i efteråret 2021 er der endnu ikke truffet beslutning om, hvorledes opførelsen af det nye Hotel Julsø endeligt kommer til at se ud, samt hvilken indflydelse det kommer til at have på kajen. Det er derfor en forudsætning, at udvikling af ankomsten fra Julsø afstemmes med ejerne af Hotel Julsø, hvis planerne skal realiseres.

Ankomst til Julsø	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none">• Ny kaj inkl. belægninger• Ny bro til Rutebåde• Brygge med trappe og fortøjningsmuligheder• Rampe/slæbested til kajak, kano mm.• Ankomstpavillon• Kiosk, toilet og servicebygning i skrænt	8 - 10 millioner

7.0

Realisering og anlægsoverslag

- Amfiscene, udbygning og renovering af stier samt nye pausesteder

Stier og pausesteder

Udbygning og renovering af stier samt pausesteder er en række initiativer, der kan tilføjes over tid.

Flere af de eksisterende stier og trapper kan forbedres og renoveres, og i tilknytning til disse kan pausesteder over tid udvikles langs stierne i relation til den historiske tradition for 'erindringssteder' på Himmelbjerget.

Handicapvenlig sti

For at imødekomme så mange besøgende som muligt, kan en ca. 3 km lang handicapvenlig rute etableres med formidlende pausesteder undervejs. En endelig placering af ruten er ikke fastlagt. Rutens længde er baseret på handicapvenlige stigninger på 1:20 og højdeforskellen mellem Julsø og plænen.

Der er på nuværende tidspunkt allerede lavet et forsøg med et handicapspor fra P1 til Himmelbjergtårnet.

Stier og pausesteder	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none">• Renovering af stier• Handicapvenlig sti fra Julsø til toppen• Pausesteder (4 stk)	6 - 8 millioner

Amfiscene ved plænen

Anlægsoverslaget for amfiscenen ved plænen er dimensioneret efter landskabets kuperede terræn. Det betyder, at der i en organisk form kan etableres plateauer til ca. 1300 siddende publikum, hvoraf beregningsgrundlaget er ca. 1 m² pr. person. Hele amfiscenen inkl. sceneareal giver samlet ca. 1600 m², hvoraf ca. 100 m² er forberedt til en scene.

Amfiscene ved plænen	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none">• Etablering af plateauer• Etablering af fast scene• Etablering af strøm	3,5 - 4 millioner

7.0

Realisering og anlægsoverslag

- Samlet anlægsoverslag

Scenarie 1

Omdannelse af Hotel Himmelbjerget til besøgscenter	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ombygning og renovering af det eksisterende Hotel Himmelbjerget • Udvidelse af terrasse, 900 m2 • Tilbygning som demokratilaboratorium, 350 m2 • Renovering af eksisterende småbygninger på og ved P1 til formidling 	50 - 55 millioner
Omdannelse af P1	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ny parkering • Græsareal, beplantning • Grusarealer og stier • Etablering af strøm og vand 	3 - 5 millioner
Omdannelse af P2 og stiforbindelse	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Grusbelægning og køreareal • Beplantning af træer • Stiforbindelse og broanlæg • Opgradering af eksisterende sti langs Himmelbjergvej 	20 - 22 millioner
Ankomst til Julsø	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ny kaj inkl. belægninger • Ny bro til Rutebåde • Brygge med trappe og fortøjningsmuligheder • Rampe/slæbested til kajak, kano mm. • Ankomstpavillon • Kiosk, toilet og servicebygning i skrænt 	8 - 10 millioner
Stier og pausesteder	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Renovering af stier • Handicapvenlig sti fra Julsø til toppen • Pausesteder (4 stk) 	6 - 8 millioner
Amfiscene ved plænen	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Etablering af plateauer • Etablering af fast scene • Etablering af strøm 	3,5- 4 millioner
Anlægsoverslag i alt ca. pris kr. ex moms	90 - 100 mio.

Scenarie 2

Hotel Himmelbjerget nedrives og et nyt besøgscenter opføres	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Nedrivning af Hotel Himmelbjerget • Opførelse af et nyt besøgscenter på Hotel Himmelbjergets matrikel. Samme antal m2 + 350 m2 demokratilaboratorium • Udvidelse af 900 m2 terrasse • Renovering af eksisterende bygninger på og ved P1 til formidling. 	90 - 95 millioner
Omdannelse af P1	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ny parkering • Græsareal, beplantning • Grusarealer og stier • Etablering af strøm og vand 	3 - 5 millioner
Omdannelse af P2 og stiforbindelse	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Grusbelægning og køreareal • Beplantning af træer • Stiforbindelse og broanlæg • Opgradering af eksisterende sti langs Himmelbjergvej 	20 - 22 millioner
Ankomst til Julsø	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ny kaj inkl. belægninger • Ny bro til Rutebåde • Brygge med trappe og fortøjningsmuligheder • Rampe/slæbested til kajak, kano mm. • Ankomstpavillon • Kiosk, toilet og servicebygning i skrænt 	8 - 10 millioner
Stier og pausesteder	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Renovering af stier • Handicapvenlig sti fra Julsø til toppen • Pausesteder (4 stk) 	6 - 8 millioner
Amfiscene ved plænen	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Etablering af plateauer • Etablering af fast scene • Etablering af strøm 	3,5- 4 millioner
Anlægsoverslag i alt ca. pris kr. ex moms	130 - 140 mio.

Scenarie 3

Nyt besøgscenter på P1	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Nyt besøgscenter på den nuværende P1: Nyt bygningskompleks med alle funktioner, 1740 m2 + demokratilaboratorie 350m2. • Eksisterende bygninger på og ved P1 forbliver eller rives ned. 	70 - 75 millioner
Omdannelse af P1	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ny parkering • Landskab omkring besøgscenter • Belægninger om besøgscenter • Etablering af strøm og vand 	3 - 5 millioner
Omdannelse af P2 og stiforbindelse	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Grusbelægning og køreareal • Beplantning af træer • Stiforbindelse og broanlæg • Opgradering af eksisterende sti langs Himmelbjergvej 	20 - 22 millioner
Ankomst til Julsø	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Ny kaj inkl. belægninger • Ny bro til Rutebåde • Brygge med trappe og fortøjningsmuligheder • Rampe/slæbested til kajak, kano mm. • Ankomstpavillon • Kiosk, toilet og servicebygning i skrænt 	8 - 10 millioner
Stier og pausesteder	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Renovering af stier • Handicapvenlig sti fra Julsø til toppen • Pausesteder (4 stk) 	6 - 8 millioner
Amfiscene ved plænen	Ca. pris kr. ex. moms
<ul style="list-style-type: none"> • Etablering af plateauer • Etablering af fast scene • Etablering af strøm 	3,5- 4 millioner
Anlægsoverslag i alt ca. pris kr. ex moms	110 - 120 mio

Bilag 1

Udkast til forståelsespapir om Himmelbjerget
Opsamling fra den samlede proces, inkl. workshop den 11. september 2019



Forord

Himmelbjerget, med sine flere hundrede tusinde besøgende om året, står for mange gæster fra ind- og udland som en særlig oplevelse i Søhøjlandet, hvor natur, kultur og Danmarkshistorie forenes.

Himmelbjerget blev derfor naturligt nok udpeget som et særligt fyrtårn i Skanderborg Kommune under arbejdet i §17, stk. 4 udvalget for turisme i 2016. Tanken var og er, at en udvikling af Himmelbjerget kan bidrage til vækst i oplevelseserhvervene i Søhøjlandet.

I 2017 igangsatte byrådet arbejdet med udvikling af Himmelbjerget. Arbejdet var og er forankret i en styregruppe bestående af lodsejere, politikere og Søhøjlandets Turistforening.

Fra den første 'matrice' tur på bjerget over det fælles borgermøde i foråret 2019 og til workshoppen i efteråret 2019, da har interessen for udviklingen af bjerget været stor og meningene mange.

Mange gode ideer, tanker og forslag er kommet frem fra aktive borgere, foreninger og virksomheder.

Dette papir udgør en fælles forståelse for, i hvilken retning Himmelbjerget kan udvikle sig i de kommende år.

Det vil sige en fælles forståelse for den kernefortælling og formidling, som skal styrkes over for de besøgende samt en fælles forståelse for, hvilke fysiske delprojekter, der kan understøtte og forstærke oplevelsen af at besøge stedet.

Forståelsespapiret består af tre dele:

- En vision for udvikling af Himmelbjerget
- Den bærende fortælling, som skal formidles til besøgende på bjerget
- Et idekatalog over forslag, som skal styrke oplevelsen af Himmelbjerget som en unik kultur- og naturattraktion

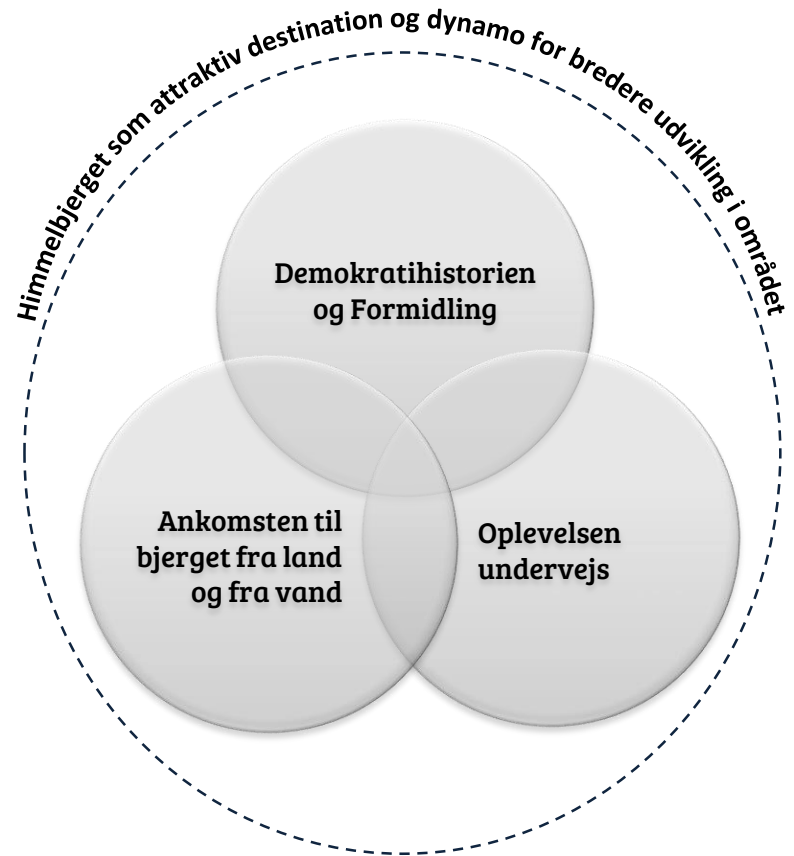
Visionen for Himmelbjerget

Byrådet vedtog i maj 2018 følgende:

”Med afsæt i visionen for Himmelbjerget som et roligt samlingspunkt midt i naturen er målet at etablere bjerget som en attraktiv destination og dynamo for konteksten. Visionen er at skabe en tydelig afgrænsning af bjerget med fokus på at gøre turen til toppen til en oplevelse.”

Visionen skal underbygges af den fysiske ramme som f.eks. ankomsten til lands og til vands, samt de oplevelser gæsterne møder undervejs. Det handler om naturen, oplevelsen og udsigten.

For at bære visionen ud i livet, skal kernefortællingerne om Himmelbjerget styrkes. Det handler om bedre formidling og om at skabe spændende ankomstoplevelser. Det handler om udsigter og indsigt. Det handler om attraktive faciliteter og god tilgængelighed. Det handler om, at det folkelige liv, legen, traditionerne og poesien som kendetegner Himmelbjerget, også fremover mærkes af alle.



Fortællingen om Himmelbjerget

Frihed, folkesjæl og fornøjelse

Det er digterpræsten Steen Steensen Blicher (1782-1848), som vi kan takke for, at Himmelbjerget er blevet et berømt og elsket udflugtsmål.

Steen Steensen Blicher udgav i 1833 sin novelle *Himmelbjerget*. Han havde forelsket sig i området og i 1839 indkaldte han til det første folkemøde på Himmelbjerget. Han ville bidrage til "Det elskede Fædrelands Genfødsel", og ikke færre end 5-600 mennesker mødte op.

Folkemøderne bredte sig landet over – ofte på udsigtspunkter i landskabet. Blicher fik dog allerede efter indkaldelsen af 2. møde et problem, fordi ejeren af Himmelbjerget forbød adgang. Formentlig fordi han så forretningsmuligheder i den spirende turisme som folkemøderne også var.

Kong Chr. Den 8., som via sine Jyllandsrejser tidligere havde været på Himmelbjerget, greb ind og på Blichers opfordring købte han Himmelbjerget af den lokale bonde og krævede samtidig, at "der til alle tider kan være fri Adgang for alle og enhver". Derfor kunne der holdes folkemøder på bjerget i perioden 1839-1844.

Strømningen blandt bønderne forsøgte kongen og hans embedsmænd at dæmpe med et Bondecirkulære i 1845, hvorefter man skulle søge om tilladelse til at afholde folkemøder. Men med dannelsen af Bondevennernes Selskab i 1846 med Anton Frederik Tscherning som formand skabtes en alliance mellem borgere og bønder, som var med til at bane vejen for folkestyret.

Efter svære forhandlinger i Den Grundlovgivende Rigsforsamling kunne Frederik den 7. den 5. juni 1849 underskrive Grundloven, som bl.a. gav danskerne forsamlings-frihed, ytringsfrihed og religionsfrihed, og den mandlige del af befolkningen af befolkningen stemmeret.

Himmelbjergfesterne og Tårnet

Grundloven kom dog hurtigt under pres. Det var en af grundene til, at papirfabrikant Michael Drewsen i 1854 indkaldte til grundlovsmøde på Himmelbjerget for at sikre jydernes opbakning til grundloven. Han og især hans far, Johan Christian Drewsen, havde spillet en væsentlig rolle i Bondevennernes Selskab og Den Grundlovgivende Rigsforsamling.

Det var også baggrunden for, at Michael Drewsen stiftede Tårnkomiteen, som skulle indsamle midler til et mindesmærke i form af et tårn, som skulle hylde for Frederik Den 7. – grundlovens giver. Tårnet blev afsløret i 1875.

Ved møder på Himmelbjerget blev der tradition for at rejse mindesmærker knyttet til grundloven. Ud over tårnet, som er rejst til minde om Frederik den 7., kom Blicherstenen i 1882, mindesmærket for Tscherning i 1883, Kvindestenen i 1921, Talerstolen i 1925 og Ånd og Bogstav i 1999 i 150-året for grundloven.

Selvom grundlovens tilblivelse skete langt fra Himmelbjerget, så har bjerget ikke mindst i kraft af Blichers og Michael Drewsens initiativer opnået status som et nationalt mødested for det danske folk om grundlovens betydning.

I dag drives arealerne omkring Himmelbjerget og mindesmærkerne af Tårnkomiteen og Naturstyrelsen Søhøjlandet. Tårnkomiteens indtægter fra parkering, tårnet og udlejning af souvenirboder går til vedligeholdelse.

En spirende turisme på bjerget

Himmelbjerget blev omdrejningspunkt for turismen i Søhøjlandet allerede i 1850'erne. Et traktørsted opstod ved bjergets fod, da Hotel Julsø fik sin første bevilling i 1850', og de første souvenir handlende opslog boder ved hotellet.

Souvenirs startede som en udløber af den lokale træskoproduktion, hvor træskokarlene snittede små figurer og Himmelbjerg-stokke, som de falbød til turisterne. Senere opstod de små, karakteristiske kiosker på toppen, heriblandt "Ugleboden" fra 1905.

Med Drewsens idriftsættelse af Hjejlen i 1861 og med åbningen af jernbanen mellem Skanderborg og Silkeborg i 1871 kunne bl.a. landskabsmalerne indtage Søhøjlandet, og de var med til at sprede kendskabet til Himmelbjerget som et attraktivt besøgsmaal. Maleren Vilhelm Kyhn boede fx gennem flere årtier om sommeren på gæstgiveriet ved Ry Station.



Fra tanke til handling – et fremtidsblik på Himmelbjerget



For at udvikle Himmelbjerget og bringe fortællingen videre til fremtidige generationer peges der på 9 konkrete forslag, som aktørerne bag dette papir ønsker at arbejde videre med i den takt, det kan lade sig gøre at etablere partnerskaber og finde den nødvendige økonomi.

Tilsammen skal de 9 forslag løfte den samlede oplevelse af at besøge bjerget.

De ni forslag er:

- Formidlings- og besøgscenter
- Fortællinger, folkemøder og events
- Himmeltråden – et stiforløb med indsigt og udsigt
- Landskabets autenticitet
- Ny ankomst ved P2 og sti-broforbindelse fra P2 til P1
- Landgangsbro og bedre ankomst for alle sejlene ved Julsø
- Aktivitets- og oplevelsesområde ved plænen
- Et komplet legeunivers
- Overnatning i og omkring området



Formidlings- og besøgscenter

Himmelbjergets unikke betydning opleves og sanses med krop og sind, når man som gæst mærker naturen og landskabet, og dermed tager et lille stykke af Danmarkshistorien med sig, når man drager videre.

Formidlings- og besøgscenteret tænkes som et anker i den samlede fortælling om Himmelbjerget, og her kan man opleve både landskabsdannelsen, demokratifortællingen og naturhistorien. Det er via dette center, at man som gæst får den første føling med historien på Himmelbjerget. Derfor rummer centeret også et bredt spektrum af digital, fysisk og menneskelig formidling, fx animation, der gør Blicher levende til et menneskeligt fortællerkorps, som kan hyres året rundt og levendegøre historien.

Et formidlingscenter skaber også rum til legende læring og refleksion, det kan fx være via et "demokrati-laboratorium" og moderne undervisningsmaterialer.

Al formidling skal kunne tilgås på relevante sprog.

Et understøttende element i formidlingen er også en bearbejdning af skiltningen på bjerget, herunder en rensning af tekst mv. på monumenter, statuer og mindesten.

Fra formidlings- og besøgscenteret trækkes tråde ud på bjerget og ud i Søhøjlandet, så man som besøgende får lyst til at kigge nærmere på tårnets betydning, monumenterne, legeuniverset, landskabet, og alle de rekreative oplevelsesmuligheder i Søhøjlandet.

Formidlingscentret og dertilhørende faciliteter kan udvikles i tilknytning til de eksisterende fysiske rammer som f.eks. Bjerghytten og/eller Hotel Himmelbjerget, og med inddragelse af de relevante ejere m.v.

Fortælling, folkemøder og events

Historiens vingesus skal mærkes på Himmelbjerget. Derfor er historiefortællingen og events et vigtigt element i brobygningen mellem fortid, nutid og fremtid.

Fortællingerne bliver levende gennem foredrag, forsamlinger, menneskelige fortællere og begivenheder på toppen. I dag kommer det bl.a. til udtryk gennem Hotel Democracys grundlovsfester og Demokratiets Folkemøde. Også i fremtiden skal der være plads til udvikling af og afholdes af folkelige aktiviteter og events på Himmelbjerget.

Det folkelige familieliv får et løft gennem børnefestivalen Himmelhop, legeuniverset og de mange rekreative muligheder som toppen byder på. Himmelbjerget skal også i fremtiden være ensbetydende med liv, leg og folkelighed.

Fra områdets geologi, over Blicher og Drewsens bidrag til bjergets historie, til nutidens Hotel Democracy og Demokratiets Folkemøde – alle er de elementer i fortællingen om det lille bjerg, der var med til ændre tanker i Danmark.

Synliggørelse af fortællingen starter før mødet med Himmelbjerget. Derfor skal der udarbejdes undervisningsmaterialer og aktiviteter til f.eks. folkeskolen, efter- og friskoler, gymnasier og andre ungdomsuddannelser, højskoler m.v.

Himmeltråden – et stiforløb med indsigt og udsigt

Ideen med Himmeltråden som stiforløb er at flytte den natur- og kulturhistoriske fortælling ud i landskabet, så oplevelsen af historien bredes ud fra formidlings- og besøgscenteret. Når man som gæst i fremtiden færdes på Himmelbjergets stier, vil man få en bedre oplevelse af landskabets poesi og autencitet, og historien vil flette sig naturligt ind i turen.

Det samlede stiforløb forbinder f.eks. ankomstpladsen ved Hotel Julsø med P2 via toppen af bjerget. Fra P2 kan der f.eks. etableres en sidegren til Himmelbjerggården og de omliggende koller. Et vigtigt element i stiforløbet er at skabe udsigter de steder, hvor landskabet åbner sig.

Renovering af de ikoniske rækværker og stierne sikres løbende af Tårnkomiteen, som via deres vedtægter fra Tårnet har et særligt ansvar for at sikre denne del af Himmelbjergets historie.

Himmeltråden som stiforløb rummer undervejs områdets mange fortællinger. Det kan fx være enkle skilte, eller det kan være bænke der inspirerer til at lytte og reflektere, og det kan være steder, der egner sig til menneskelig historiefortælling.

Når du sætter foden på land ved Hotel Julsø møder gæsterne Himmeltråden og bliver på denne måde 'nudget' op mod Tårnet, toppen og formidlingscenteret, hvor hovedfortællingerne udspiller sig.



Landskabets autencitet

Fra Himmelbjergets top er der 125 meter ned til Julsø, som udfylder en mægtig øst-vestgående dalsænkning. Materialer omkring Himmelbjerget er skyllet bort med smeltevand og nedbør, så Himmelbjerget fremstår som en fremskudt *kol* eller en, i geologisk forstand, *falsk bakke*.



Ved at åbne landskabet i dele af området kan den landskabshistoriske fortælling styrkes, og der kan skabes bedre udsigter til og fra Himmelbjerget og tårnet. Derfor bør der arbejdes på en slags genskabelse af landskabets autenciteten omkring Himmelbjerget.

F.eks. har det altid været et kendetegn for Ry, at tårnet tydeligt kunne ses fra hovedgaden, når man kørte gennem byen i retning mod Gl. Rye. Langsomt har bevoksning omkring Himmelbjerget sløret dette kendetegn.

Landskabets autencitet kan yderligere forstærkes ved fx at sløjfe den dæmning som Himmelbjergvej går over ned mod P1. Dette element vil være en del af arbejdet med en styrket ankomst.



Ved at skabe udsigtskiler og ved at sikre fredningens intentioner med åbne lyngbakker skal sikre, at tårnet også fremadrettet kan fremstå som et særligt 'landmark'. En sikring af det historiske landskab omkring Himmelbjerget vil desuden medvirke til at udvikle Himmelbjerget som besøgsmaal.

Ny ankomst ved P2 og sti/broforbindelse fra P2 til P1

Den varierede topografi omkring Himmelbjerget er med til at cementere den fantastiske natur- og kulturoplevelse, som man får på bjerget. De fleste ankommer i dag med bil/bus til bjerget, mange kommer vandrende eller cyklende, men fælles for dem alle er, at de får en mindre intens oplevelse af at ankomme til Himmelbjerget, fordi man allerede har nået toppen, når man "lander" på parkeringspladsen.

Ankomstopplevelsen kan grundlæggende ændres ved at etablere en gangbro - måske som hængebro - over den ca. 175 meter brede erosionskløft, som ude i terrænet adskiller de to parkeringspladser P1 og P2. Broen vil i sig selv kunne blive en oplevelse, når man går over og mellem trækroneerne, så man oplever det dramatiske landskab under sig.

Den asfalterede kørevej, som i dag er mellem P2 og P1 er delvist etableret på en jorrdæmning. Det bør fx undersøges, om det er muligt at tilbageføre det oprindelige terræn og anlægge vejen på en søjlebåret vejbro, så man understøtter fornemmelsen af at "køre ud" til højdepunktet Himmelbjerget.

En nænsom rydning og fældning af relevante træer i området skal derudover åbne for, at den V-formede erosionskløft kan overskues i sin helhed. Det vil frigive P1 til primært at være parkering for busser og gangbesværede, og dele af pladsen, som den er nu, vil fx kunne indrettes som et grønt ankomstområde.

Landgang og bedre ankomst for alle sejlende ved Julsø

Et bjerg bør bestiges. Derfor får man den fineste oplevelse af Himmelbjerget ved at ankomme fra søsiden - med det historiske Hotel Julsø som bagtæppe. Alene med Hjejlebådene ankommer ca. 120.000 besøgende hvert år til bjerget fra søsiden. Hjejlebådene er i sig selv en oplevelse med dampbåden Hjejlen i spidsen for flåden og med et spændende udviklingspotentiale med fremtidens måske eldrevne turistbåde.

Der bør arbejdes med om der kan etableres nye landgangsfaciliteter for andre sejlende, end de som kommer med Hjejlebådene, fx til kajaker, kanoer, småbåde/el og soldrevne både. Konstruktionen kunne være boer eller anlæg ud i vandet, så der samtidig forbeholdes kajplads til Hjejlebådene. Samtidig etableres der faciliteter til ophold i nærheden af landgangene. De sejlende nudges op ad Himmeltråden mod Tårnet og toppen.

Som en del af en forbedret ankomst fra Julsø, kan der arbejdes på at styrke tilgængeligheden for gangbesværede til toppen. Det kunne fx være via hensigtsmæssig stibelægning, el-drevet minibus til toppen i højsæsonen eller lign.



Aktivitets- og oplevelsesområde ved plænen

Himmelbjerget er essensen af dansk folkelighed og tradition. Toppen af bjerget summer af liv i sommermånederne, hvor gæster fra nær og fjern besøger Tårnet, hygger sig på plænen, køber souvenirs i de traditionsrige Himmelbjerg-kiosker eller tager del i dagens aktiviteter.

Et grønt amfiteater i slugten, der ligger ved foden af Anton Rosens smukke talerstol, kan styrke folkeparken og folkefortællingen på toppen, og fungere som ramme for events, koncerter, demokratimøder, teater mv.

Talerstolen kan indtage rollen som en skulptur ved siden af amfiteatret, idet talerstolen også fortsat kan anvendes som sådan med publikum i slugten.

Oplevelsesområdet skal være naturligt indpasset i terrænet omkring bunden af slugten med trapper op fra bunden mod hhv. Tårnet og Blicherstenen. Der bør udføres så lidt terrænbearbejdning som muligt, idet slugten forsat skal udgøre en naturlig afvanding af dele af plænen

I bunden af slugten opbygges en scene med mulighed for overdækning, f.eks. med sejl eller lign. Der etableres mulighed for siddepladser tilpasset ind i terrænet.





Et komplet legeunivers

Børn lærer gennem leg – og i legeuniverset stifter de yngste gæster bekendtskab med Himmelbjergets rolle i udviklingen af Danmark. Legeuniverset er udviklet i samarbejde med en gruppe børn, som bl.a. fra rollespil og lignende kendte til mytologiens univers.

Med Himmelbjerget som reference til den nordiske mytologi er grundidéen at skabe et univers bestående af Asgård, Midgård og Udgård. Første del af legeuniverset – Midgård, som er menneskenes verden - er allerede etableret med legeredskaber, der inspirerer til fællesskab, børnenes talerstol og tårnet som symboler i børnehøjde på områdets historie.

Tanken er at Broen Bifrost, skal forbinde legeuniverserne Midgård med Asgård, hvor guden Heimdal bor på Himmelbjerget, og hvor madpakkehuset Valhalla findes. I den store skov vest for Asgård og Midgård ligger Udgård med jætternes rige og Midgårdsormen.

I samarbejde med relevante parter og fonde arbejdes på en realisering af de næste faser af legeuniverset, herunder placering af et madpakkehus til områdets gæster.



Overnatning i og omkring området

For at udfolde Himmelbjergets fulde potentiale som en natur- og kulturattraktion er det vigtigt, at der er et varieret udbud af overnatningsmuligheder, spisesteder mv. i området.

I tillæg til de eksisterende overnatningsmuligheder – ved bjerget og i Søjlandet – bør det undersøges om der kan laves unikke, udendørs overnatningsfaciliteter.

Overnatning i naturen vil øge oplevelsen af Himmelbjerget og skabe forbindelse mellem det rekreative Søjland, der udgøres af Skanderborg, Silkeborg og Himmelbjergsøerne - med Himmelbjerget som centrum.



Partnerskaber

For at realisere visioner og ideer i dette forståelsespapir er det nødvendigt at danne stærke partnerskaber med både lokal og national forankring. Det er med afsæt i disse partnerskaber, at der skal indgås yderligere dialog med de fonde, som måtte se en interesse i at være med til at udvikle et nationalt klenodie og en enestående fortælling.

Partnerkredsen er endnu ikke afklaret, men kunne f.eks. bestå af:

- Tårnkomiteen
- Naturstyrelsen
- Skanderborg Kommune, Silkeborg Kommune
- Hjejleselskabet
- Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening mv.
- Nationale, regionale og lokale turisme- og oplevelseserhverv/organisationer
- Cityforeninger mv.
- Nationale og regionale kulturinstitutioner, MuseumSkanderborg mv.
- FDF Friluftscener Sletten og Himmelbjergegnens Natur og Idrætsefterskole
- Himmelbjerggården
- Lodsejere
- Nationale og regionale fonde
- Højskoler
- Undervisningsministeriet, skoler mv.
- Aktive borgere og foreninger, f.eks. Folkets Bjerg, borgerforeninger
-

Bilag 2

Inspiration og referencer

I det følgende præsenteres kort de udvalgte inspirationscases.

Besøgscentret kan indeholde elementer fra:

Nordiske friluftsgårde: Uformelle og stemningsfulde rammer for overnatning og bespisning.

Nyere besøgscentre og udstillinger: Sanselig og involverende formidling inde og ude - få de personlige fortællinger frem.

Moderne kultur- og forsamlingshuse: Attraktivt møde- og aktivitetssted for en bred vifte af brugere og besøgende.

For dagsgæster på Himmelbjerget vil det være det naturlige opholds- og spisested før eller efter oplevelsen af toppen.

Festivaler: Midlertidighed og begivenheder både tilbagevendende og enkeltstående (Årshjul med aktiviteter og events på Himmelbjerg)



Tjärö, moderne friluftsgård med spisehus og overnatning

Friluftsgårde

Norske og svenske friluftsgårde er kendetegnet ved at være stemningsfulde overnatnings- og spisesteder i naturen. De benyttes af vandrere og naturinteresserede forår, sommer og efterår og af skifolket i vintermånederne. Friluftsgårdene har en lang og stolt tradition i de to lande, men er ikke noget vi kender til på samme måde herhjemme. Friluftsgårdene har typisk et meget personligt præg, som afspejler sig i indretning, atmosfære og værtskab. Overnatningsmulighederne er forholdsvis simple og en kombination af sovesale og mindre værelser uden den store komfort. Det er i stedet stemningen og det sociale, som er i højsædet. Der er typisk en stor variation af gæster både aldersmæssigt og socio-økonomisk, hvilket gør at forskellige samfundslag og baggrund mødes i friluftsgårdene. Her er det fællesskabet og oplevelser i naturen som er i fokus og skaber en attraktiv ramme, hvor mennesker mødes på kryds og tværs.



Transformation af Maltfabrikken

Maltfabrikken i Ebeltoft

Maltfabrikken i Ebeltoft åbnede i 2020 og er på kort tid blevet et samlingssted for både lokale og turister. Stedet og bygningens historie lever videre i form af bl.a. et brugerdrevet malteri og et mikrobryggeri skabt i samarbejde med en lokal producent. Dertil er Maltfabrikken hjemsted for friluftsktører, der arrangerer oplevelses-ture i nationalpark, et brugerdrevet værksted, et spisehuset og meget mere. Det tiltrækker mennesker og liv og forlænger gæsternes ophold i byen.



Gaarden på Bornholm, et madkulturhus

Gaarden på Bornholm

På Gaarden på Bornholm ligger det regionale madkulturhus, der åbnede i 2015. Madkulturhuset forener tradition og historie med den moderne bornholmske madkultur, og gennem leg, eksperimenter og indsamling af erfaring og viden, er med til at bevare og udvide det bornholmske fødevarerunivers. Gennem events og aktiviteter bl.a. målrettede skoler og institutioner bliver historien gjort nærværende og levende ved at eleverne selv har hænderne i råvarerne og tilbereder maden efter historiske opskrifter.



Udendørs fællesspisning' (Absalonskirken)

Absalon på Vesterbro

Absalon kalder sig 'byens folkehus' og er en form for moderne forsamlingshus, der blev etableret i 2015 i en nedlagt kirke på Vesterbro i København. Her kan man deltage i fællesspisning og en bred vifte af borgerrettede aktiviteter alt fra banko, mad, dans, skak, yoga, loppemarkeder, fest og foredrag. Målet har været at skabe et sted og en atmosfære, som er en forlængelse af ens egen dagligstue. Et sted der er hyggeligt og rart at være, og hvor man kan være sammen med venner eller møde nye mennesker. Som med Himmelbjerget har det en stor rummelighed og der er plads til både det sociale, det festlige og det nørdede.

Bilag 3

Planforudsætninger

- Fredede områder, ejerforhold m.m.

Naturinteresser

Himmelbjerget er omfattet af forskellige beskyttelsesområder, fredede områder, bevaringsværdige kulturlandskaber og fredskov, der skal tages højde for i udviklingen.

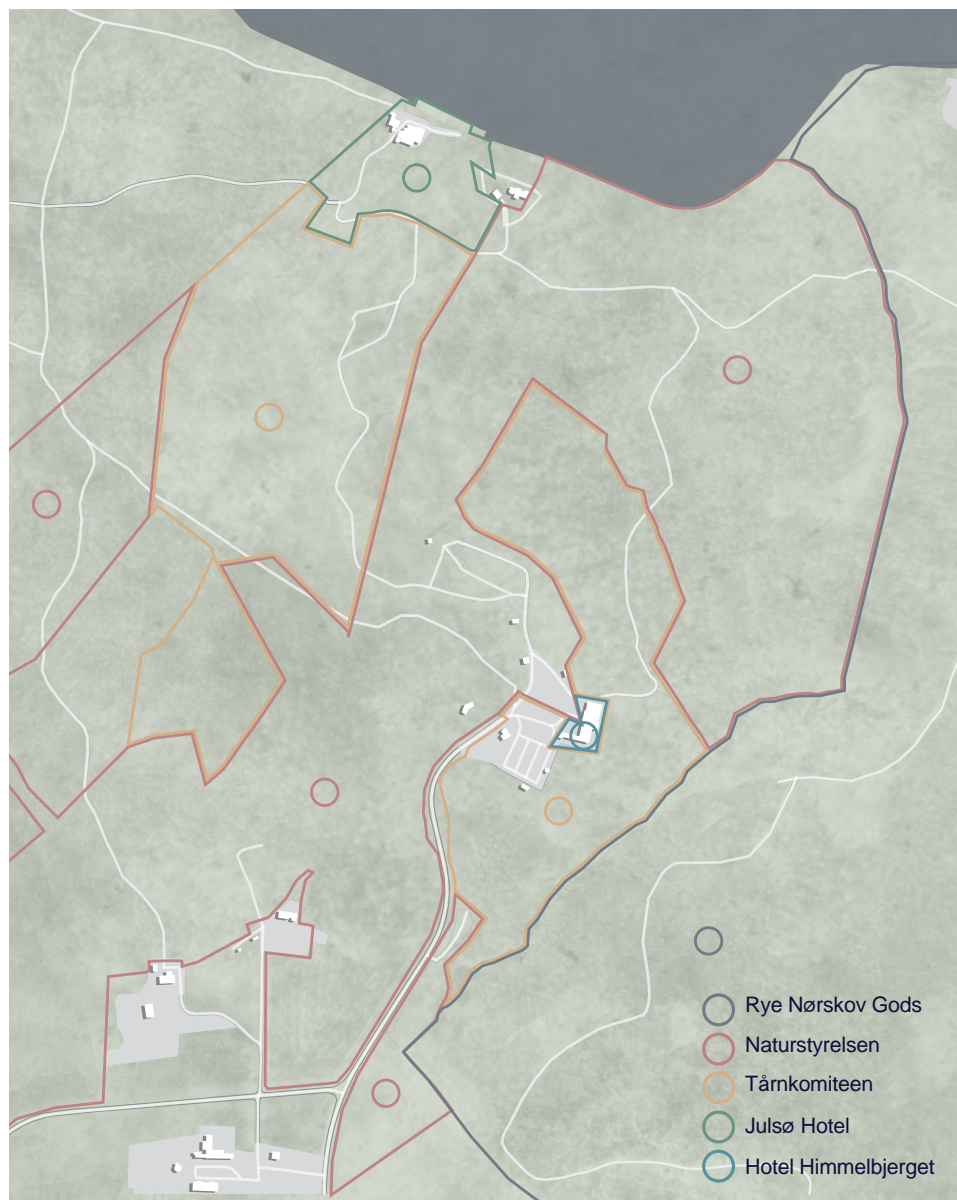
Der er forskellige bevarings- og beskyttelsestyper i området på og omkring Himmelbjerget. Mod nord ligger Julsø, hvor søbeskyttelseslinjen og særlige naturinteresser udpeget i forbindelse med Grønt Danmarkskort beskytter området omkring søen. Også heden og et område øst for Himmelbjerget er udpegede områder med naturbeskyttelsesinteresser, der skal tages højde for i planlægningen af kommende naturindsatser og ønsket om mere sammenhængende helhedsoplevelse.

Den særegne lynghede omkring Slangestien er fredet og § 3-beskyttet natur. Derudover er Julsø og vandløbet øst for Himmelbjerget, beskyttet § 3-natur. Der er særlige bestemmelser for de fredede områders fremtidige anvendelsesmuligheder men der kan søges dispensation til at ændre på tilstanden i områderne.

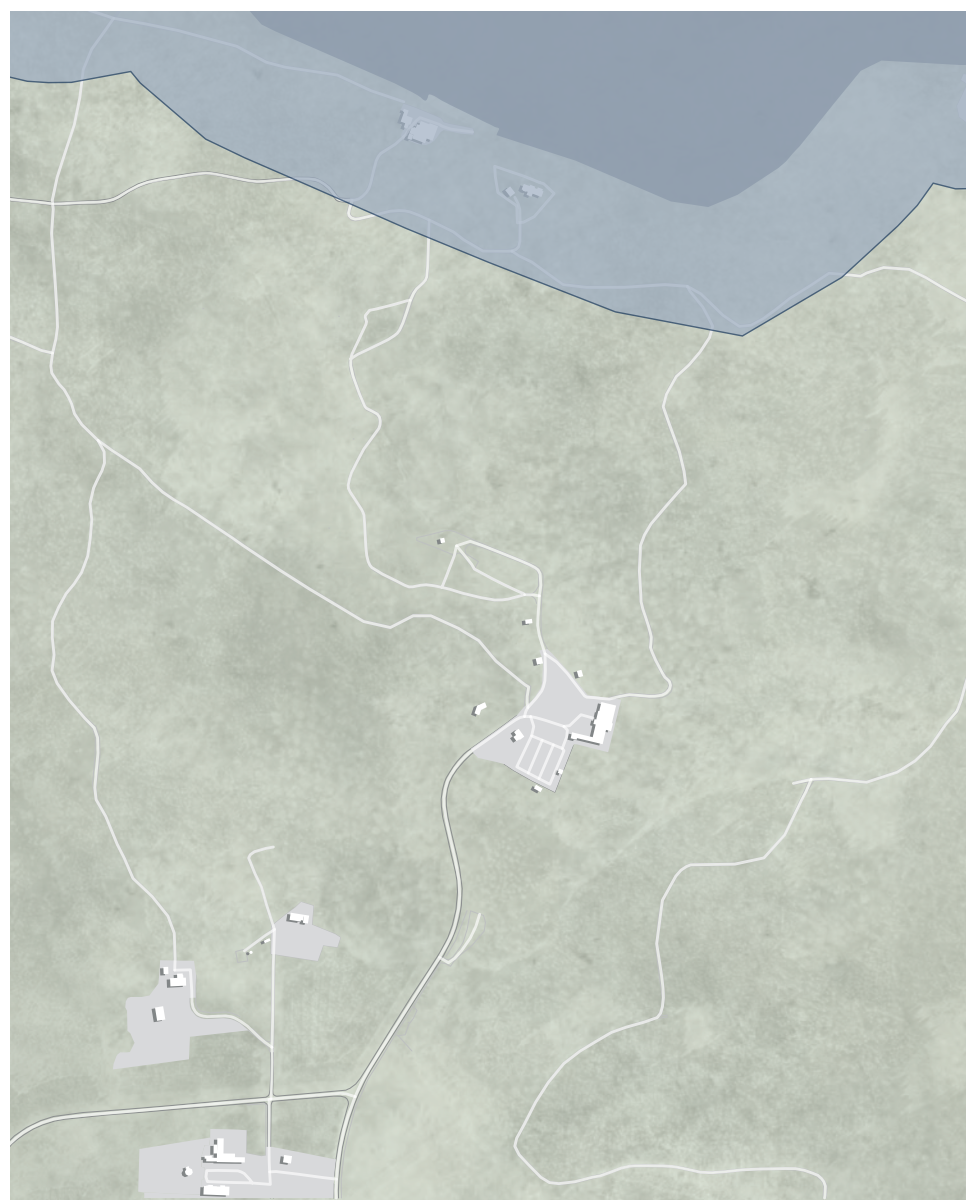
Der er flere beskyttelsesinteresser, der skal tages højde for i forbindelse med udviklingsplanlægning på Himmelbjerget. Himmelbjerget er et særligt sted, der skal værnes om og kun indgribes i, hvor det er højst nødvendigt for at understøtte naturoplevelsen.

Naturen skal nå ud til folket, men dette kan gøres uden at ødelægge de særlige interesser, der er i området.

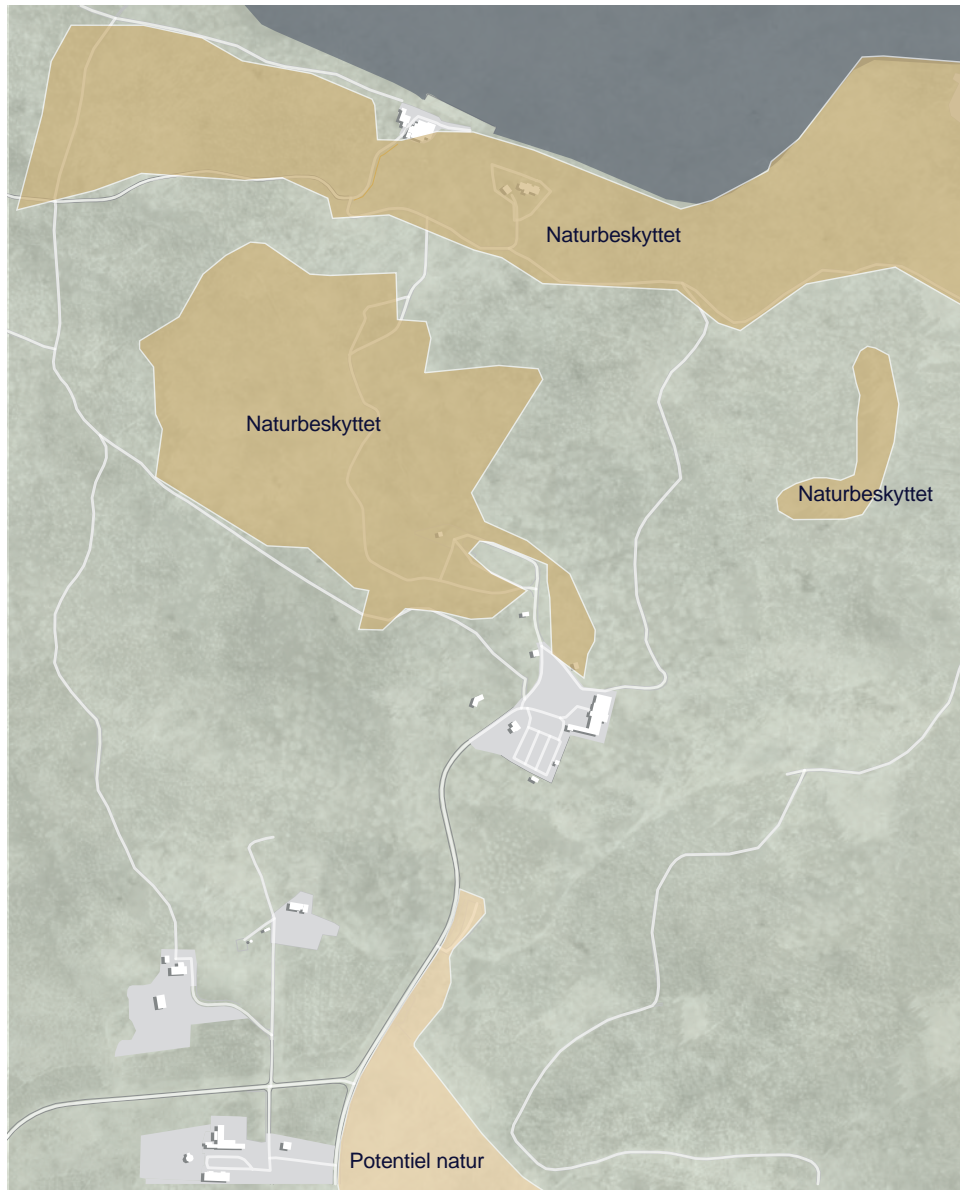
Ejerforhold



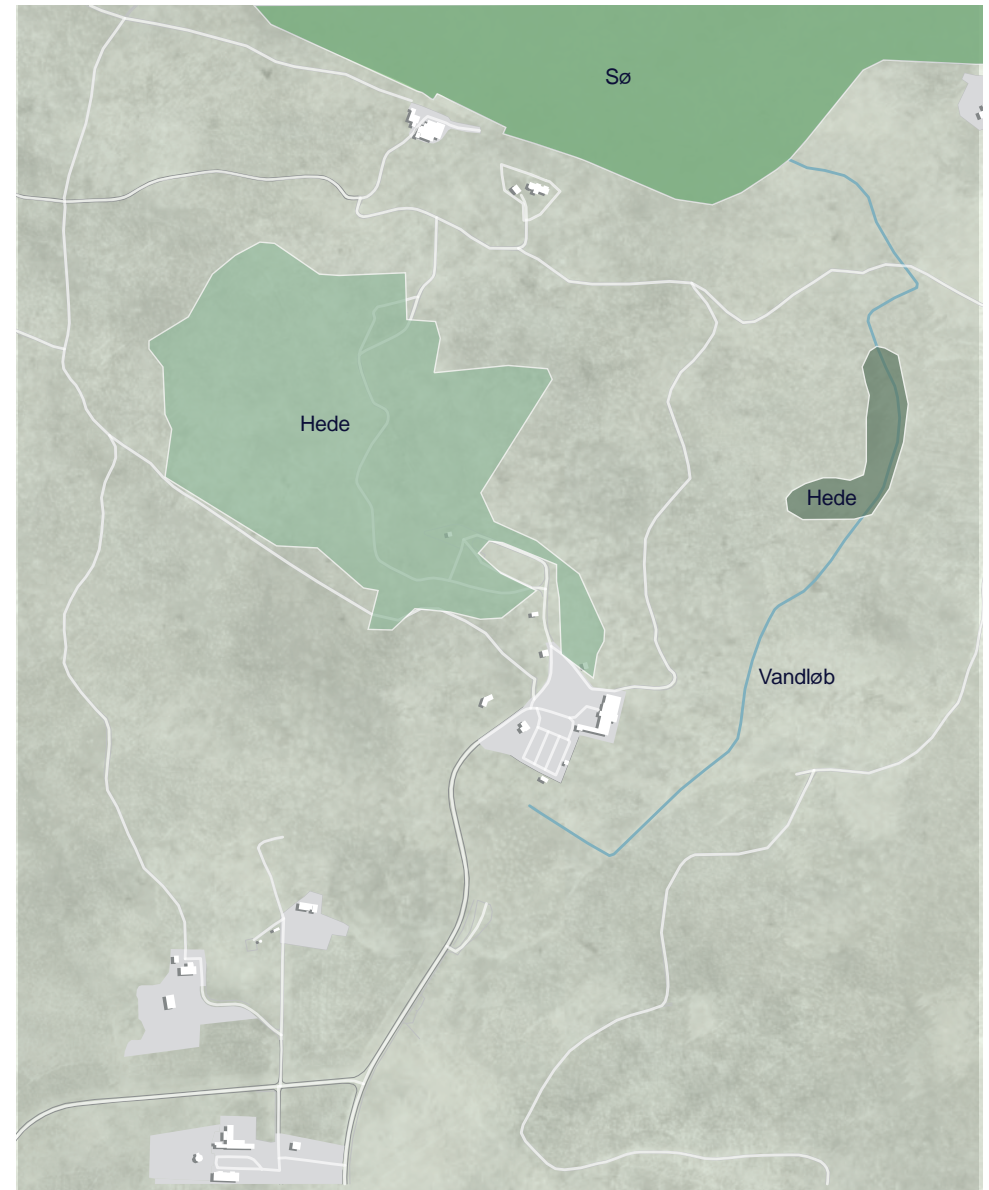
Søbeskyttelseslinje



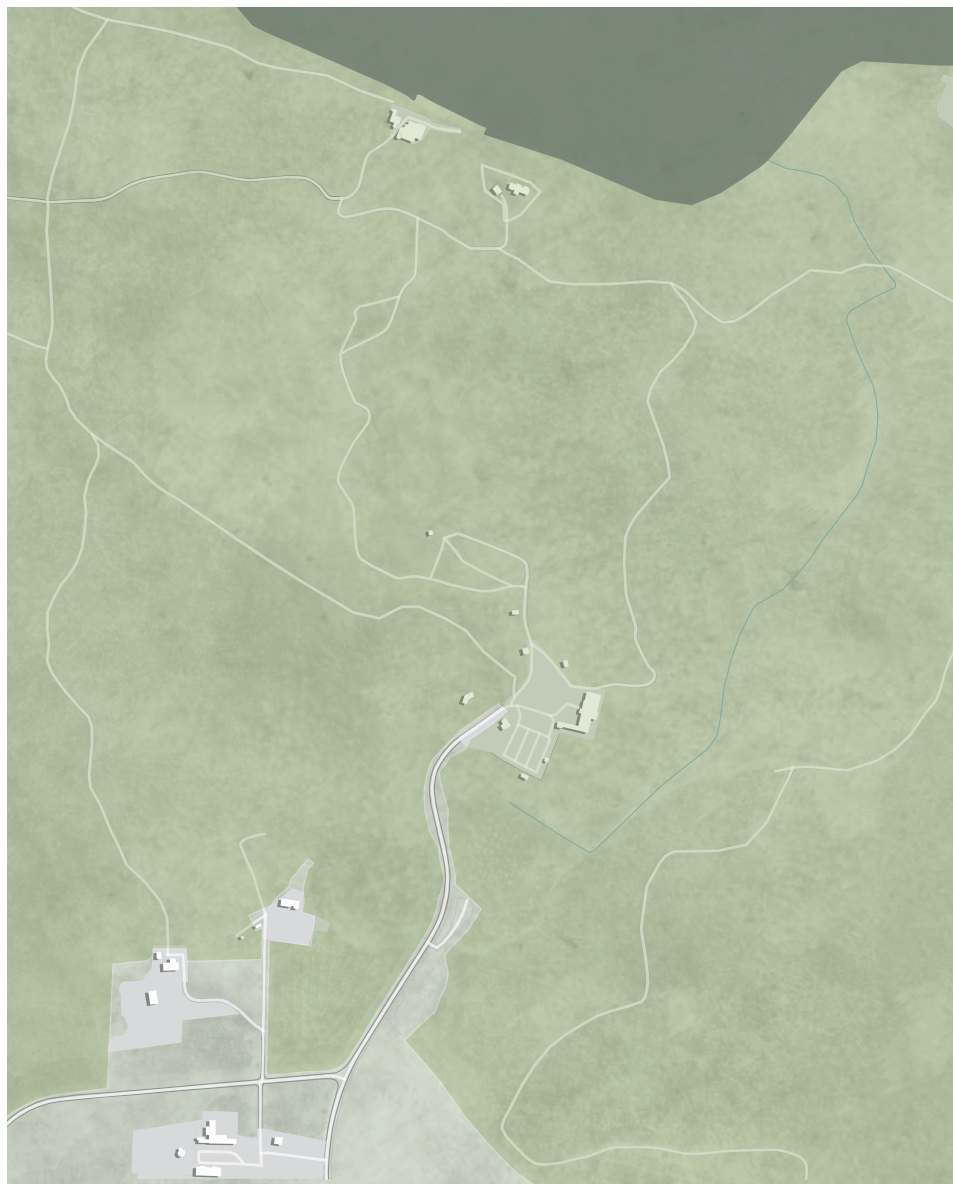
Naturbeskyttelsesinteresser (Grønt Danmarkskort)



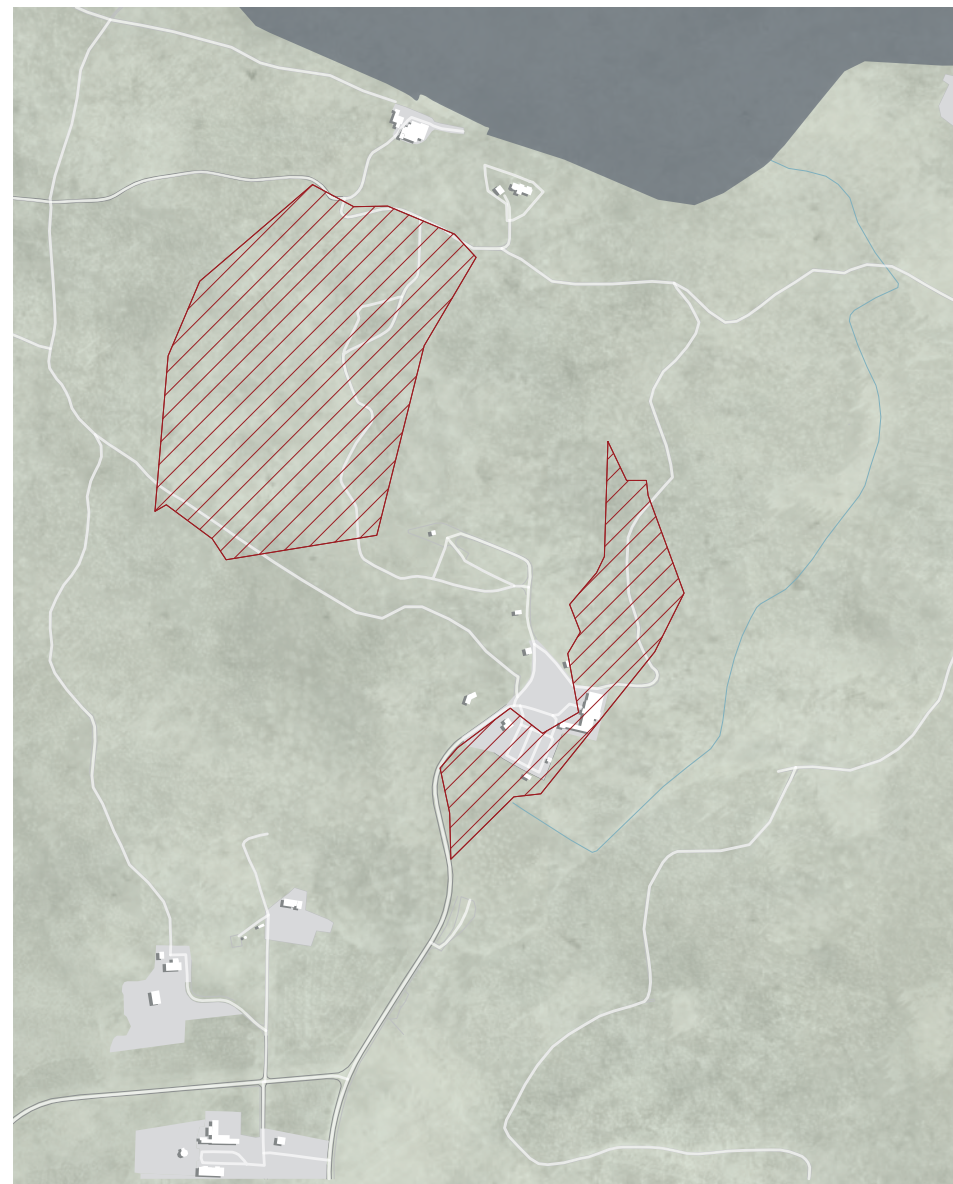
§ 3 - Beskyttet natur



Fredskov



Fredede områder



Bilag 4

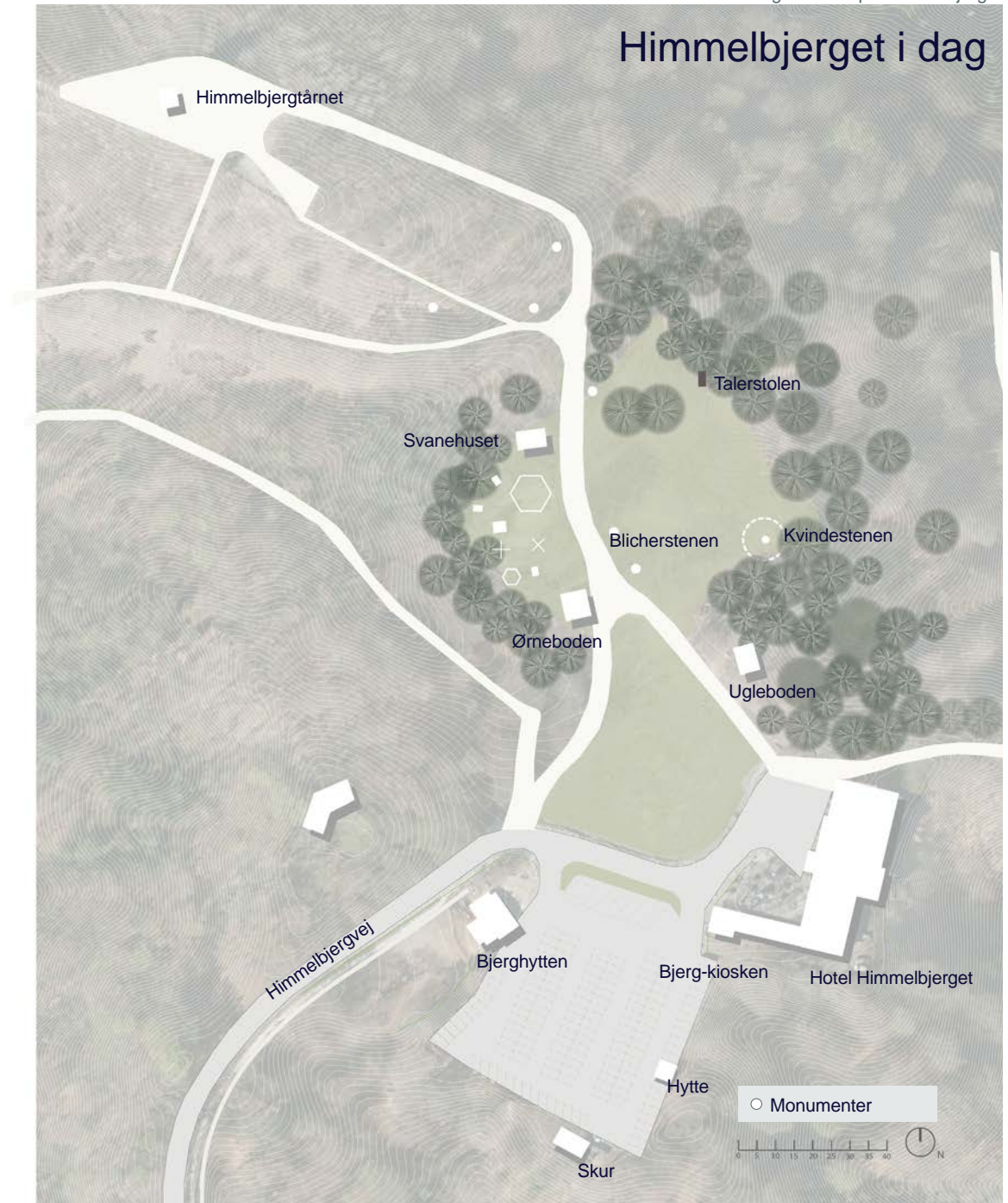
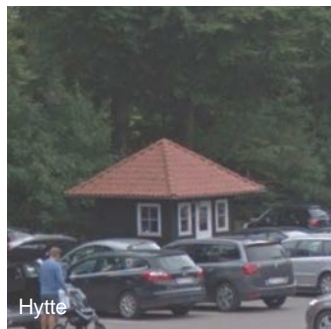
Bevaringsværdier på Himmelbjerget

- Bygninger og områder

Udviklingen af Himmelbjerget bør ske på baggrund af en nænsom og stedsspecifik forståelse og tilgang af stedet. Himmelbjerget er for mange et 'erindringslandskab' hvor familier har mødtes gennem generationer for sammen at genopleve landskabet, naturen og det traditionsbundne besøg på toppen af bjerget.

Udvikling af Himmelbjerget vurderes f.eks. at kunne foregå på den nuværende P1, samt i og omkring de eksisterende bygninger, som f.eks. Hotel Himmelbjerget. På Plænen er små boder, skure, hytter og bygninger en del af oplevelseslandskabet, og flere af disse vurderes at kunne transformeres eller renoveres til små udstillingsbygninger, som del af idéen om et besøgscenter, hvor flere oplevelser og formidling foregår ude på 'bjerget'.

Ifølge Slots- og Kulturstyrelsen er ingen bygninger på Himmelbjerget omfattet af fredning eller særlig fredningsstatus.



BJERGHYTTE



Bjerghytten på 115 m² er opført i 1935, inklusiv en underjordisk tilbygget toiletbygning på 41 m². Bygningen er i dag turistinformation og toiletbygning.

Bygningen har været ombygget af flere omgange, og vurderes ikke at have en særlig arkitektonisk bevaringsværdi. Bygningen kan evt. bearbejdes og omdannes til formidlings-satellit i forbindelse med et eventuelt besøgs-center.

HYTTE OG SKUR



Hytte

I den østlige del af P1 ligger en lille hytte på 39 m² som er opført i 1875 og er anført jf. BBR oplysninger med anvendelse som museum og formidlingshus. Hytten er ikke bevaringsværdig, men kan måske indgå som formidlings-satellit i forbindelse med besøgscentret.

Skur

I kanten af P1 ligger et skur/værkstedsbbygning på 32 m² opført i 1960. Bygningen har ingen bevaringsværdi, og kan evt. rives ned og i stedet kan opføres et 'velkomsthush' i forbindelse med ankomsten fra P2.

HOTEL HIMMELBJERGET OG BJERG-KIOSKEN



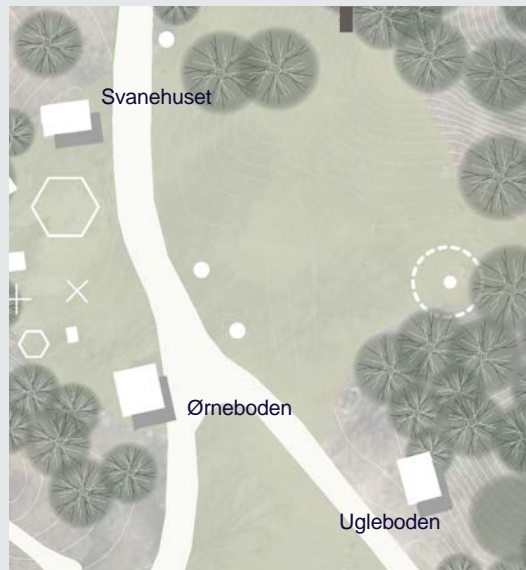
Bjerg-Kiosken

Bjerg-Kiosken ligger i forlængelse af Hotel Himmelbjerget og er ejet af Hotellet. Bygningen består i dag af en kiosk og en overdækket terrasse. Bjerg-Kiosken har ikke en arkitektonisk bevaringsværdig.

Hotel Himmelbjerget

Hotel Himmelbjerget består af et bebygget areal på 630 m², opført i 1949 og siden bygget om i 1971. Hotellet består i dag af en tagetage på 255 m² med 14 værelser samt bad og toilet på gangen. I alt råder hotellet over 1150 m² erhvervsareal. Bygningen bærer præg af fortidens byggestil og æstetik, men rummer potentialer til at kunne transformeres til et evt. besøgscenter, såfremt ejerne ønsker det. En transformation vil stadig skulle kunne rumme familiebegivenheder og spisende og overnattende gæster, men i mere tidssvarende stil og med bedre faciliteter.

UGLEBODEN, ØRNEBODEN OG SVANEHUSET



Det vurderes at Ørneboden og Ugleboden har kulturhistorisk betydning og stor affektionsværdi, da mange forbinder dem med et besøg på Himmelbjerget. Boderne understøtter den historiske tradition med souvenirs på Plænen af Himmelbjerget, og bør derfor bevares i sin helhed. Den gule træhytte, Svanehuset, ved legepladsen er med til at understrege historien og oplevelsen af de spredte souvenirkiosker på Plænen. En oplevelse som en evt. omdannelse af P1 vil kunne bygge videre på via transformation af bygninger som formidlingsatellitter og potentielt nye små bygninger.

TÅRNET OG MONUMENTERNE

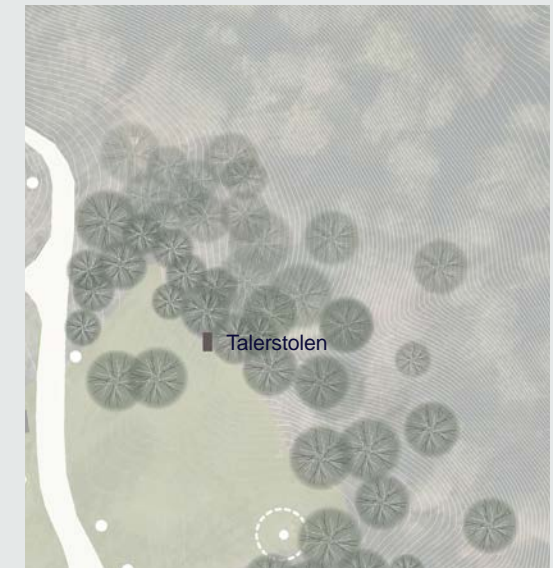
**Himmelbjergtårnet**

Frederik d. 7. tårn og pladsen omkring dette, anbefales ikke ændret væsentligt. Belægningstypen, perlesten, er valgt på baggrund af erosionsproblemer, men måske kan det nærmere undersøges om en anden type belægning vil kunne understøtte tilgængeligheden bedre. En anden belægningstype bør tages i betragtning ud fra en helhedsorienteret og grundig vurdering af hvordan materialet vil påvirke helhedsoplevelsen af det historiske sted. Selve tårnet bør bevares, som det står i dag.

Monumenterne

De mange monumenter som knytter sig til Himmelbjergets historie, er en del af bjergets identitet, som bør bevares. Mange af monumenterne trænger til at blive rensat og istandsat, og historierne om disse kan formidles bedre end i dag, evt. gennem diskrete tiltag som ikke konkurrerer om opmærksomheden med monumenterne. De kan f.eks. udvikles som pausesteder.

PLÆNEN OG TALERSTOLEN



Talerstolen og det karakteristiske landskab, plænen, med det store bøgetræ, hænger uløseligt sammen.

Synergien mellem Plæne og talerstol er bevaringsværdig. Et forslag om amfiscene i Plænen, bør tilgås på stedets præmis og følge landskabets kurver, så voldsomme terrændringer undgås. Anton Rosens talerstol fra 1925, i slugten af Plænen, bør bevares da den både historisk set har haft betydning for udviklingen af demokratihistorien, og stadig i dag bruges ved arrangementer med tilknytning til demokrati.

HVIDBOG

- INTERESSENTINDDRAGELSE, FORÅR 2021



Forundersøgelse af Himmelbjerget

OM FORUNDERSØGELSEN

Baggrunden for forundersøgelsen, fremgår af 'Visionen for Himmelbjerget' beskrevet i 'Forståelsespapiret' fra 2019. Visionen blev vedtaget af byrådet, Skanderborg Kommune maj 2018:

"Med afsæt i visionen for Himmelbjerget, som et roligt samlingspunkt midt i naturen, er målet at etablere bjerget som en attraktiv destination og dynamo for konteksten. Visionen er at skabe en tydelig afgrænsning af bjerget med fokus på at gøre turen til toppen til en oplevelse."

Visionen underbygges af 3 principper:

- Ankomsten til lands og til vands
- Oplevelsen undervejs når man besøger bjerget
- Formidling af demokratihistorien

Formålet med forundersøgelsen er at bygge videre på 'Forståelsespapiret' og udviklingen af Himmelbjerget. Det skal ske ved at analysere og belyse stedets potentialer og kvaliteter, aktørlandskabet og en mulig langsigtet forretningsplan som gennem en scenarieudviklingsproces kan danne grundlag for en kommende konkurrence om realisering af udviklingsforslagene for Himmelbjerget.

For at få det bedst mulige grundlag for forundersøgelsen har styregruppen ønsket en udvidet dialog med de mange interessenter på og omkring Himmelbjerget. Hvidbogen beskriver derfor en række udsagn og holdninger fra dialog med 27 forskellige interessenter.

Interessentdialog er udarbejdet af
Hasløv & Kjærsgaard, byplankonsulenter og arkitekter MAA
For Skanderborg Kommune

Projektgruppe: Dan B. Hasløv og Katrine Brændholt, H&K samt
Michael Johansson, Seismonaut, underrådgiver

Projektets styregruppe:

- Frands Fischer, Borgmester (formand)
- Anders Laugesen, Byrådet
- Stine Lea Jacobi, Programchef, Realdania
- Vera Noldus, Projektchef, Realdania
- Lars Clement, Kommunaldirektør, Skanderborg Kommune
- Peter A. Busck, Formand, Tårnkomiteen
- Søren Hald, Skovrider, Naturstyrelsen
- Annette Rask Krogsøe, Foreningen Søhøjlandet
- Liselotte Nis-Hansen, Partner og Servicedirektør, VisitAarhus

Projektets arbejdsgruppe

- Inger Juul, Planlægger, Skanderborg Kommune
- Bente Hornbæk, Chefkonsulent Skanderborg Kommune
- Malene Højberg, Udviklingskonsulent, Skanderborg Kommune
- Vibeke Guldborg Breuerbach, Projektleder, Kultur og Erhverv, Skanderborg Kommune
- Vera Noldus, Projektchef, Realdania

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kort over området	4 - 5
Forord	6
Udsagn og input fra interessenter	7 - 11
Bilag 1 - referater	12 - 38
Gruppe 1	12 - 15
Peter A. Busck, formand for Tårnkomiteen	
Søren Hald, skovrider, naturstyrelsen	
Kristina Ceravolo, Hotel Julsø	
Thomas Klostergaard, direktør for Hjejleselskabet	
Gruppe 2	16 - 18
John Balle Jensen, bestyrelsesmedlem, Friluftsrådet Kreds Søhøjlandet	
Søren Hald, skovrider, Naturstyrelsen	
Henrik Bredmose Simonsen, medlem af Tårnkomiteen	
Olaf Møller, næstformand for Danmarks Naturfredningsforening Skanderborg	
Gruppe 3	19 - 22
Liselotte Nis-Hanssen, VisitAarhus	
Marianne Purup, Forening Søhøjlandet	
Thomas Klostergaard, Hjejleselskabet	
Max Hvaregaard, Boderne på Himmelbjerget	
Gruppe 4	23 - 26
Aslaug Færch Johnsen, ejer af Himmelbjerggråden	
Simon Christensen, formand for Gl. Rye mbt	
Thomas B. Kolind Vilstrup, aktivitets-chef og naturvejleder for FDF Sletten	
Gruppe 5	27 - 30
Claus Leick, medstifter, Demokratiets Folkemøde	
Marianne Purup, CEO, Greenways	
Kristian Toft, skoleleder, Mølleskolen i Ry	
Peter Bech Milsgaard, skoleleder, Gl. Rye skole	
Johannes Østergaard Jørgensen, formand, Handicaprådet	
Jan Højegaard Jensen, Handicaprådet	
Viggo Rasmussen, Handicaprådet	
Gruppe 6	31 - 33
Anders Hougaard, formand for Folkets Bjerg	
Kirsten Vang Nielsen, kasser, Folkes Bjerg	
Peder Porse, Folkets Bjerg (FB)	
Lene Høst, museumsdirektør, MuseumSkanderborg	
Gruppe 7	34 - 36
Jan Breinholt Carlsen, repræsentant, gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur, (Gl. Rye Borgerforening)	
Jacob Bach Jensen, repræsentant, gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur, (Gl. Rye Borgerforening)	
Ida Helle Holm, Gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur, (Gl. Rye Borgerforening)	
Ove Krogsøe, Gl. Rye Borgerforening	
Charlotte Vagner, Gl. Rye Borgerforening	
Lasse Chor, repræsentant for borgere i området Sletten	
Interview 8 Gregers Pilgaard, udviklingschef, Silkeborg Kommune.....	37
Interview 9 Henrik Jørgensen, ejer, Hotel Himmelbjerget.....	38
Bilag 3, Invitation til interview	39



4 INTERESSENTINDDRAGELSE

KORT OVER OMRÅDET



FORORD

Der er gennemført 9 interviews med 27 interessenter samlet i større eller mindre grupper. Interessenterne er udpeget i dialog med styregruppen. Interessentinddragelsen har fokuseret på organisationer, erhvervsdrivende og borgerforeninger. Borgere har kunne indsende forslag, kommentarer og materiale via himmelbjerget@skanderborg.dk som er videresendt til rådgiver. Henvendelserne er indgået i det videre arbejde og udviklingen af scenarier som del af forundersøgelsen.

Det skal understreges, at interviewene med de mange interessenter er sket på et tidligt tidspunkt, hvor der endnu ikke er udarbejdet konkrete forslag. Fokus har været, tidligst muligt i processen, i forundersøgelsen, at få ønsker, tanker, bekymringer mm. til udviklingen på 'Bjerget'.

Alle interviews er gennemført i løbet af januar 2021 som videointerview. De interviewede har efterfølgende fået et udkast til deres eget koncentrat af interview til godkendelse, og har i gennemlæsningen haft mulighed for at udbygge deres synspunkter.

Efter interviewene er gennemført og koncentraterne godkendt er interessenternes input samlet i 9 overordnede emner. Interviewreferaterne findes i deres helhed i bilag 1. Udsagnene skal alene læses som interessenters input og ønsker til udviklingen af Himmelbjerget, hvorfor der kan være præsenteret forskellige og modsatrettede holdninger.

Interviewkoncentraterne er samlet i bilag 1. I bilag 2 findes invitationsbrevet som beskriver rammerne for møderne med interessenterne.

UDSAGN OG INPUT FRA INTERESSEENTER



NATUR OG LANDSKAB

Interviewudsagn:

- Naturstyrelsen og Tårnkomiteen står for driften af landskabet på og tæt omkring Himmelbjerget.
- Områderne drives som traditionel skovdrift og med en mekanisk naturpleje af de åbne arealer på lyngbakker.
- Interessenter peger på muligheden for at genskabe tidligere tiders større åbenhed og synlighed, bl.a. det at kunne se Tårnet fra hovedgaden i Ry, og flere lysninger og udsigtskiler. Det er ikke en blottelse af landskabet der ønskes. Selve naturen på og omkring Himmelbjerget er i national sammenhæng ikke unik, men selvfølgelig en vigtig del af helheden.
- Naturpleje og skovdrift mm. kan gøre bæredygtighed og biodiversitet til en endnu stærkere del af helheden, f.eks. gennem dyrehold på lyngbakkerne, som afløser for den mekaniske fjernelse af opvoksende krat og trævækst.



ORGANISERING AF AKTØRER

Interviewudsagn:

- Tårnkomiteen blev skabt som et levedygtigt folkeligt initiativ tidligt i bjergets historie. Interessenter peger på at de har formået, i samarbejde med Naturstyrelsen, at løse en imponerende udviklings- og driftsopgave for meget små midler – indtægterne fra to parkeringspladser og tårnet.
- Der er ønsker om en samtænkning udviklingen både på og omkring Himmelbjerget. En nøjagtig grænse for hvor stort et område der definerer 'Himmelbjerget' og hvilke aktører der præcist er tilknyttet kan ikke fastlægges, men mange knytter sig til stedets unikke identitet og tradition.
- Interessentinddragelsen har peget på, at mange nye parter i dag er blevet aktører i den samlede destination, som Himmelbjerget har udviklet sig til. Behovet for et fælles forum, der som en paraplyorganisation kan styrke sammenhængskraften målrettet omkring Himmelbjerget, blev drøftet. Der er i dag flere fora som knytter sig til Himmelbjerget, men nye aktører er kommet til som ønsker, på nye måder, at understøtte oplevelserne på Himmelbjerget. En alternativ form for organisation på tværs af lodsejere og aktører blev italesat, men blev ikke nærmere beskrevet i interviewet. (Se gruppe 3)
- Interessenterne efterspørger ikke umiddelbart et formelt forum, men når forundersøgelsens scenarier udvikles, bør mulighederne for hvordan de nødvendige samarbejder kan organiseres belyses, dog uden at der skabes en ny institutionaliseret organisering.
- De økonomiske rammer for udviklingspotentialerne ønskes taget op bredere end blot et grundlag for et evt. besøgscenter.

UDSAGN OG INPUT FRA INTERESSEENTER



INFRASTRUKTUR

Interviewudsagn:

- Himmelbjergvej er vejadgangen til bjerget og er en del af de nationale Margueritruter – et af de tidlige eksempler, på hvordan det danske landskab kunne åbnes for turisme og friluftsliv – her med bilturen som fokus. Himmelbjergvejen fører igennem et smukt, velbevaret landskab med et kulturmiljø præget af mange velbevarede bygninger i tæt sammenhæng med vejen.
- Himmelbjergvej er den eneste vej som fører op til Himmelbjerget, hvilket gør at den af interessenter opleves som trafikeret i særligt højsæsonen. Vejen er en enkel, smal landevej uden cykelsti eller brede rabatter. Naboer til vejen mener at, vejen opleves som usikker for de mange 'bløde trafikanter' som også bruger vejen som adgang. Det er både gæster der kommer som vandrere og cyklister, men også for de lokale beboere opleves trafikken som en udfordring.
- Nogle interessenter foreslår at gøre vejen mere sikker ved at f.eks. at indsnævre kørebanen (en 2 i 1 vej), der giver bedre plads til de bløde trafikanter, en væsentlig hastighedsnedsættelse (det opleves af beboere i området at der køres for stærkt), farvede hastighedsdæmpende felter mm. Beboerne i området mener at man ved at sænke hastigheden væsentligt vil naturoplevelsen og ankomsten til Himmelbjerget kunne styrkes for alle.
- Det er en bekymring hos naboerne omkring Himmelbjergvej at en yderligere udvikling vil medføre en øget trafik på vejen.
- Der peges på muligheden for at arbejdes på at gøre det attraktivt at besøge Himmelbjerget med bæredygtige transportmidler som shuttlebus (i højsæsonen), cykler, vandrere og en øget brug af bådfarten.



ANKOMST FRA LAND

Interviewudsagn:

- Ankomsten til Himmelbjerget sker for de flestes vedkommende med bil til P1 og P2, de omliggende P-pladser ved Himmelbjerget, eller med Hjejleselskabets både - til foden af bjerget ved Hotel Julsø.
- Der findes flere parkeringspladser i området omkring Himmelbjerget. Særligt bliver P1, P2 og P5 brugt. P1 og P2 er betalingsparkeringspladser som drives af Tårnkomiteen. P1 har en kapacitet på 150 pladser. På P1 har Hotel Himmelbjerget adgang til ca. 40 pladser, som er en vigtig forudsætning for driften af restaurant og hotel. P1 ligger tæt på toppen af Himmelbjerget og er den primære parkeringsplads for besøgende og har fast belægning. P2 ligger ca. 250 m. fra P1 og har en kapacitet på 150 pladser. Fra P2 til Himmelbjerget er der en smal gangsti langs landevejen som i dag forbinder de to steder.
- Der gives udtryk for et ønske om at gøre P2 til den primære parkeringsplads for herved at styrke den landskabelige og naturprægede ankomst til Himmelbjerget. Den kan evt. ske ved at forbinde P2 med en sti gennem terrænet eller med træbro op til Himmelbjergets ankomstområde. P1 kan reduceres, og primært bruges til afsætning for biler, busser og handicap-parkering. Interviewene viser generelt en bred opbakning til forståelsespapirets forslag om at flytte primær parkering til P2 for på den måde at styrke ankomsten.
- Ankomst som cyklende eller gående/vandrende ønskes styrket for at begrænse biltrafik op til Himmelbjerget. Overvejelser om bedre skiltning, sti-vedligeholdelse og ruter, der aflaster Himmelbjergvej ønskes prioriteret.

UDSAGN OG INPUT FRA INTERESSEENTER



ANKOMST FRA VAND

Interviewudsagn:

- Ankomsten fra søsiden foregår i dag primært med Hjejleselskabets både fra Silkeborg og Ry.
- Anløbskajen ved Hotel Julsø bruges af Hjejleselskabet, som har rettighederne til turseljadsen på søerne og til Himmelbjerget. Der kun plads til et begrænset antal kanoer og lystbåde ved kajen. En lille privat bro gør det muligt for et meget lille antal småbåde at lægge til. Da Hjejleselskabets både er svære at manøvrere ønsker interessenter at, der skal være stort fokus på sikkerhed, hvis andre brugere skal kunne benytte kajen. Når bådtrafikken ophører, opleves det at der er større mulighed for at lystbåde kan benytte kajen.
- Interessenter foreslår at ankomsten fra vandsiden kan forbedres gennem en række tiltag. Selve kajenlægget kan udbygges således at gæstende kanoer og lystbåde kan lægge til, også i dagtimerne, så Himmelbjerget bliver mere tilgængeligt for den omfattende blå turisme på søen og Gudenåen.
- Formidlingen af Himmelbjerget opleves som begrænset i området ved kajen. Derfor bør der arbejdes på at skabe en bedre ankomstoplevelse ved foden af bjerget som introduktion til turen til toppen, information om natur, kulturmiljø og ruterne til toppen (sværhedsgrad, evt. muligheder for handicappede mm.).
- Fornyelsen af Hotel Julsø vil give nogle nye muligheder for at nytænke området og dets særlige kvaliteter.



OMRÅDET

Interviewudsagn:

- Himmelbjerget trækker mange tråde ud i landskabet og fungerer, sammen med de omgivende områder, som en vigtig destination for både lokalt og nationalt friluftsliv, idræt og turisme.
- Vest for bjerget ligger 'Sletten' og 'gemmer sig' i skovene, hvor FDF driver et stort friluftsområde med mange overnatninger, landslejr for FDF og et omfattende friluftsliv.
- På Himmelbjerggården (en tidligere specialinstitution med et stort, decentralt bygningskompleks) udvikles i disse år en multifunktionel 'landsby' hvor bæredygtighed, friluftsliv, kurser, madkultur, leg, læring mm. udvikles i nye sammenhænge. Himmelbjerggården ligger tæt på toppen, lige ud til Himmelbjergvej og aktørerne på Himmelbjerggården ser muligheder for at naboskabet kan udvikles.
- Vest for Himmelbjerget er særligt mountainbikesporet *Danmarks tag* et af de mest attraktive nationale spor. En stigende interesse for naturoplevelser på mountainbike skaber konflikt i området, da stier anvendes som cykelruter. Der bør derfor ses på hvordan konflikterne kan dæmpes via kanalisering af trafik, skiltning mm.
- På de små veje omkring Bøgedalsvej opleves et stigende antal events, flere biler, mountainbikes og overnatning i det fri som en udfordring.
- Interessenter peger på at større områder omkring Himmelbjerget bør tænkes sammen med udviklingen på Himmelbjerget. Brugen af himmelbjergslandskabet opleves som stor, hvilket skaber et behov for vedligeholdelse, guiding og regulering af benyttelse og beskyttelse.

UDSAGN OG INPUT FRA INTERESSEENTER



TILGÆNGELIGHED

Interviewudsagn:

- Himmelbjerget italesættes som et sted hvor alle generationer mødes og deler oplevelsen af Himmelbjerget, som familier, som interessegrupper, mm. Derfor er universel tilgængelighed og oplevelser for alle et vigtigt fokuspunkt – Himmelbjerget er i dag ikke et aktivitetslandskab eller et 'produkt' rettet til specifikke anvendelser eller grupper.
- Parkeringspladsen P1 gør det muligt for handicappede og gangbesværede at komme helt tæt på toppen, mindesmærker, legeplads, spisesteder, udstilling og den store grønning bag toppen og de traditionsbundne souvenirbutikker, samt de aktiviteter der afholdes på den store grønning. Muligheden for at komme op i Tårnet er i dag begrænset eller ikkeeksisterende for f.eks. kørestolsbrugere, blinde mf. Interessenter ønsker derfor at der arbejdes på at styrke tilgængeligheden til Tårnet. Terrænet op til og omkring tårnet er en udfordring og kalder på mange indsatser - både med andre typer af belægninger, som vil gøre det nemmere for kørestolsbrugere at nå toppen, vejledning om stiernes muligheder, pausesteder mm.
- Tilgængeligheden af stien fra Julsø til Tårnet kan styrkes gennem en række tiltag. Interessenter ønsker at det undersøges hvordan f.eks. håndlister, pausesteder, alternative stiføringer og større robusthed over for erosion ved kraftige regnskyl og slid kan forbedre tilgængeligheden for alle aldre og handicap.
- Interessenter peger på at familier med dårligt gående, fysisk handicappede og kørestolsbrugere som ankommer fra Julsø har i dag ikke mulighed for at besøge toppen. Kun en bestilt taxa fra Hotel Julsø til toppen er en mulighed. Den særlige natur- og landskabsoplevelse på vej til toppen er en central del af oplevelsen af Himmelbjerget som alle burde kunne få del i. Det ønskes derfor at det undersøges om der kan skabes en alternativ rute til toppen med en begrænset trafik af f.eks. eldrevne, åbne golfvogne, buggier eller eldrevne cykelrickshaws.
- Det ønskes at der i scenarieudviklingen fokuseres på hvordan øget tilgængelighed forbedres, og at løsningerne integreres i landskabet og respekterer den særlige kulturhistorie der er knyttet til stier, rækværker mm.



SÆSONVARIATION

Interviewudsagn:

- I sommermånederne, og særligt i skolerens sommerferier opleves en spidsbelastning af Himmelbjergets kapacitet, både i forhold til parkeringspladser og kø på Himmelbjergvej. Interessenter mener også at den, besøgendes oplevelse af natur og landskab påvirkes af de mange mennesker.
- 2020 har været et særligt år pga. Corona, hvilket har ført til at mange er blevet i Danmark og besøger og genopdager den danske natur. Vandreturisme og mountainbiketure året rundt er voksende, en udvikling der også opleves på Himmelbjerget.
- I vinteren 2021 har Himmelbjerget været snedækket hvor de omkringliggende landskaber har været uden sne. Pga. af 'bjergets' højde lægger sneen sig tidligere og længere her. Det er en attraktion at tage til toppen for at opleve snelandskabet, som tiltrækker mange lokale og derfor har parkeringspladserne været fyldte vinteren i 2021. På den store grønning leges der i sneen, kælkes mm. og udsigterne nydes. Det er dog ikke 'vintersport' interessenterne søger på Himmelbjerget.
- Hotel Himmelbjerget og Hotel Julsø har altid været sæsonlukket, men ejerne af de to hoteller fortæller begge, at der efterhånden er så mange der søger området, at der er grundlag for at have helårsåbent.
- Interessenter peger på at udviklingen af Himmelbjerget bør fokusere på at understøtte Himmelbjerget som en helårsdestination, styrke Himmelbjergets identitet som et attraktivt sted året igennem, og skabe grundlag for at flere vælger ydersæsonens muligheder. Hvis trængslen skal reguleres, vil den bredere sæson måske være et virkemiddel.

UDSAGN OG INPUT FRA INTERESSEENTER



BESØGSCENTER

Interviewudsagn:

- Interviewene udtrykker behov for at udvikle og forbedre oplevelsen på Himmelbjerget. Ingen interessenter ønsker at oplevelsen 'tivoliseres' (overkommercialiseres) eller forandres og bliver markant anderledes end i dag. Himmelbjerget italesættes som et særdeles traditionsbundet sted, både hvad angår aktører, erindringslandskabsoplevelsen, folkelighed, souvenirbutikker og livsbegivenheder gennem generationer. De nye events der afprøves, beskriver alle udeoplevelsen som den centrale kvalitet. Den store plæne og landskabet har mange kvaliteter, der understøtter denne.
 - Et traditionelt besøgscenter synes ikke at være i fokus blandt de mange interessenter – til fx større udstillinger, samlingslokaler mm. I dag har flere aktører som Greenways, Demokratiets Folkemøde, Hotel Democracy, højskoler og skoler arrangementer, som levendegør den folkelige demokratihistorie. Himmelbjergets centrale udvikling for demokratihistoriens mange perioder, har alle haft Himmelbjerget som omdrejningspunkt og interessenter ønsker at dette formidles på en levende måde.
 - Interessenter peger på at det i højere grad kan være praktiske faciliteter, som understøtter skiftende aktiviteter med en scene/tilskuerarena, grej, forsyning, service mm., som kan fremme de folkelige initiativer, der allerede afprøves, og som helt overvejende bygger på udendørs oplevelser og interimsanlæg (telte).
 - Nye måder f.eks. at dele eller nyde et måltid, eller en kaffepause, er også en central del af stedet, som skal kunne imødekommes og understøttes af de mange og skiftende anvendelser.
- Der peges ikke entydigt på, at udviklingen af Himmelbjerget behøver et samlet center. Flere af interessenterne nævner gode oplevelser med eksisterende, nyere besøgscentre, og at der måske kan arbejdes med decentrale løsninger, så både bjergets top, med en nytænkning af ankomst og parkering, ankomsten fra søen og de to hoteller kan indgå.
 - De fortællinger, der synes at vokse ud af Himmelbjergets historie inddrager mange 'bølger' i demokratiets udvikling – skabelsen af den nationale identitet og dens folkelige forankring, udviklingen af demokratiet og grundloven, nye nationale bølger, kunstnernes hyldest til det danske landskab, andelsbevægelse, højskolebevægelse, skytteforeninger, den folkelige idræt mm. understreger at der frem for en traditionel museumsoplevelse med en større udstilling, i stedet bør være åbenhed og formidlingsfleksibilitet. Under interviewene kom der flere forslag til hvordan Himmelbjerget og demokratihistorien kan formidles gennem bl.a. stier, guidede ture, augmented reality, amfiscene, undervisning, aktiviteter mm.

Bilag 1

GRUPPE 1

Koncentrat af interessentinterview d. 19. januar 2021
Peter A. Busck, formand for Tårnkomiteen
Søren Hald, skovrider, naturstyrelsen
Kristina Ceravolo, Hotel Julsø
Thomas Klostergaard, direktør for Hjejleselskabet

Tårnkomiteen

Peter A. Busck er formand for Tårnkomiteen.

Tårnkomiteen ejer arealer på Himmelbjerget og står for at vedligeholde stier, træækværk, bænke, mindesmærker, græsarealer, tårnet, affald og toiletter ved P1 samt drift af skov- og lyngarealer. Tårnkomiteens indtægter kommer fra billet salg i Tårnet og parkeringspladserne P1 og P2. Hvert år besøger ca. 40.000 tårnet og 60.000 biler parkerer.

Tårnkomiteen ejer Ugleboden som forpagtes ud til Max Hvaregaard (læs mere om boderne i gruppeinterview 3).

Tårnkomiteen har en fast 'tårnpasser/vicevært' som er ansat på halvårsbasis som står for driften. I 2020 har han dog været ansat nærmest hele året, da der har været ekstra mange besøgende over efteråret og vinteren. Han står for salg af souvenir og billetter i tårnet, oprydning, toiletvedligeholdelse (i højsæsonen har Tårnkomiteen dagsrengøring udefra) samt vedligeholdelse af arealer, legeplads, træækværk og stier.

Tårnkomiteen driver også traditionel skovdrift i et samarbejde med Naturstyrelsens skovfoged.

Tårnkomiteen er positive over for Skanderborg Kommunes initiativ til at udvikle turismen på og omkring Himmelbjerget. Himmelbjerget skal som besøgsmaal udvikles løbende, da man ellers afvikler det. Det kan gå ud over arbejdet efterfølgende med at søge fonde hvis der er for forskellige holdninger til udviklingsretning derfor er Forståelsespapiret vigtigt. For Tårnkomiteen er det vigtigt at udviklingen sker med respekt for områdets natur og historie. Det må aldrig 'tivoliseres'.

Der ønskes mindst det samme antal gæster som i dag, men måske med nye indtægtsområder vil man få mulighed for at investere i nye tiltag. Visionen er at udvikle Himmelbjerget så det er attraktivt at bruge hele året rundt, gennem en mere udjævnet sæson da der er for mange i højsæsonen.

Naturstyrelsen

Søren Hald er skovrider i Naturstyrelsen Søhøjlandet.

Naturstyrelsens opgave helt generelt er at forvalte statens skov- og naturarealer med fokus på at sikre naturgrundlaget og stille områder til offentlig benyttelse for friluftsliv og naturturisme. Naturstyrelsen ejer flere matrikler i området (ca. 180 ha) hvoraf nogle er erhvervet af historiske grunde, som f.eks. at sikre adgang til møder på Himmelbjerget. Sidenhen er tilkøbt jord for at kunne bevare adgangsmulighederne og sikre naturgrundlaget.

Naturstyrelsen har haft et tæt samarbejde de sidste 100 år med Tårnkomiteen, da Tårnkomiteen bl.a. har som formål at passe nogle af de mindesmærker der står på statens areal, f.eks. står tårnet på statens jord. Naturstyrelsen udfører skovdrift og naturpleje mod betaling på dele af tårnkomiteens arealer.

Naturstyrelsen har som et generelt mål at øge antallet besøgende i den danske natur. Under Corona har der været en markant stigning i antallet af besøgende. Når denne periode er ovre, vil der igen blive et behov for at gøre noget aktivt for at understøtte at flere kommer ud i naturen, men uden at overbelaste den. Dette kan f.eks. gøres ved at udvide sæsonen således at naturen ikke nedslides. Et robust Himmelbjerg kan opnås ved at kanalisere trafikken bedre. I dag søger gæsterne primært mod toppen, men Naturstyrelsen ser gerne at folk også bevæger sig ud i landskabet og væk fra toppen.

Det er vigtigt at udviklingen af Himmelbjerget ikke ender ud i 'tivolisering', men at der arbejdes med at 'fortolke' det arbejde som er lavet igennem generationer. Naturstyrelsen vil meget gerne understøtte og aktivt medvirke til, at der sker en udvikling af de tilbud og faciliteter som besøgende møder på Himmelbjerget – dette ligger i direkte forlængelse af Naturstyrelsens målsætning om at få flere borgere ud i naturen og vores forpligtigelse til at understøtte turismen. I forhold til Himmelbjerget står Naturstyrelsen dog ikke pt. på en brændende platform og såfremt der ikke kan skabes opbakning til en samlet udviklingsplan for Himmelbjerget, må man fortsætte den løbende udvikling trinvist og i et lavere tempo.

Hotel

Kristina Ceravolo og hendes mand Pasquale har i 20 år drevet restauranten Hotel Julsø som blev opført i 1891 og som brændte i 2020. De bor selv i den private bolig på stedet, som tidligere har været indrettet med hotelværelser, og som overlevede branden.

Hotel Julsø har hidtil været sæsonåbnet fra påske til oktober, men med et nyt byggeri er der basis for at det i fremtiden kan blive helårsåbent.

Før branden havde restauranten mange selskaber, gastronomiske events og a la carte til mange af de gæster som kommer sejlene med Hjejlebådene. I forbindelse med restauranten var der et ishús/kiosk. På grunden har Skanderborg Kommune et offentligt toilet, som Hotel Julsø hidtil har stået for at rengøre.

Mange oplever området omkring Hotel Julsø som et offentligt sted på trods af, at det er privat. Parkeringspladsen ved hotellet hører til grunden, men alle bruger den. I weekender og specielt i sommersæsonen er den ofte fyldt op med op mod ca. 50 biler. De ser det dog ikke som et problem at folk oplever stedet som offentligt, blot bør der være balance mellem - og klare aftaler i forhold til f.eks. færdsel, renholdelse og vedligeholdelse.

Den daværende Ry Kommune og Silkeborg Kommune gik sammen med Hjejleselskabet om at bygge den nuværende kaj på Hotel Julsøs grund. En klausul tilbage fra 1800-tallet giver Hjejleselskabet eneret til anløb ved denne kaj mod at de skal sikre minimum 2,5 mdr. daglig sejlads fra Silkeborg og Ry til Himmelbjerget. Der er ikke nogen klar aftale omkring vedligeholdelse af kajen. Der er derfor brug for at der, om kajområdet, kommer en mere klar og fast aftale mellem parterne.

Ved siden af selve kajanlægget er der mulighed for at kanoer kan lægge til. Hotel Julsø ejer i forlængelse af kajen en lille privat bådebro, men det er begrænset hvor mange der kan lægge til, der er måske plads til 3-4 både. Om aftenen, og når Hjejlen ikke sejler, kan kajen bruges til gæstesejlere, som ønsker at besøge Hotel Julsø.

Hele havneområdet er meget simpelt indrettet og det kunne være rart med et anlæg der byder gæsterne mere velkommen og guider dem videre ud i området. I dag er det bare en platform med sand og et par skilte. Ejerne ønsker at integrere en ny kiosk og off. toilet i selve havneområdet. Dette vil tilgodese de gangbesværendes adgang til samme, når de ankommer fra søsiden. Hotel Julsø ejer skovarealerne men har ingen skovdrift på sin matrikel.

Der skal være adgang for alle til Himmelbjerget, men det må ikke plastres til med 'tivolisering' og det er vigtigt, at de mange gæster på en naturlig måde kanaliseres hen på de rigtige stier og områder, hvor færdsel er tilladt. Der skal holdes liv i Himmelbjerget og aktiviteter skal udvikles med respekt for området og naturen. Gæsterne skal have flere muligheder for at orientere sig om stedet, dets historie og mulighederne for ophold og oplevelser. Stedet fungerer som et stemningsfuldt og brugt mødested for sejlsende gæster, vandrere langs søen m.m.

Hotel Julsø var før branden en sund og god virksomhed. Men det var en udfordring kun at have sæsonåbent, bl.a. med hensyn til personale. De ønsker nu at opføre et helårsåbent naturhotel med værelser og restaurant og at stedet bliver et naturligt omdrejningspunkt for oplevelser i naturen og på søerne. Målgruppen vil være gæster som sætter pris på beliggenheden, gastronomi og friluftsliv.

De har et behov for at rykke nu og her med deres planer om et nyt hotel, og har netop fået besked fra Skanderborg Kommune om, at det ikke er nødvendigt at afvente forundersøgelsen. De indgår dog meget gerne i dialog og samarbejde om en forskønnelse af specielt havneområdet.

Hjejleselskabet

Thomas Klostergaard er adm. direktør for Hjejleselskabet. (Læs mere om Hjejleselskabet i referatet fra interview 3)

Hjejleselskabet er stiftet i 1858 (opstart i 1861) med det formål at dele naturen og områdets skønhed på søen med områdets borgere og gæster. Ved opstarten med moderne banebrydende teknologi (S/S Hjejlen), i dag som levende museum.

Årligt hjælpes ca. 130.000 gæster til foden af Himmelbjerget.

Sejladsen bruges af både lokale og gæster fra hele landet. En stor del af gæsterne kommer langvejs fra på dagstur med sejlads og tur på Himmelbjerget i sigte. Her er gæster fra Københavnsområdet og andre større byer drivende. Særligt denne gruppe er økonomisk vigtig, da de generelt lægger flere penge i området og prioriterer dagsturen som tilbagevendende tradition gennem generationer.

I dag består Hjejleselskabets forretning af tre ben:

1. Historisk tursejlad. Der sejles fra Silkeborg eller Ry til Himmelbjerget. Derudover nonstop-ture og aftensejladser.
2. Skræddersyede arrangementer. Her leveres individuelle arrangementer til lukkede selskaber efter gæsternes ønsker. Disse sker i samarbejde med en værdikæde af en række forskellige lokale partnere som bryggerier, spisesteder, underholdning, service, Hotel Julsø etc.
3. Events. De vil gerne udvide forståelsesrammerne for hvad man kan gøre på vandet gennem oplevelsesøkonomi. Derfor en omfangsrig eventkalender i brede lokalt forankrede samarbejder.

Hjejleselskabet har et stærkt ønske om at 'skabe ringe i vandet' som understøtter det samfund de er en del af. Hjejlen og Himmelbjerget hænger uløseligt sammen. Billedet af Hjejlen foran Himmelbjerget er et ikon, en vigtig fortælling hvor 'bjerget' og 'båden' er gensidigt afhængige af hinanden. En identifikationsmarkør for området, kendt af de fleste. Kombinationen er også det som gør at folk flytter sig langvejs fra til en dagstur.

Parkeringsmulighederne ved Hjejleselskabet i havnene og begrænset kapacitet ombord er en udfordring i spidsbelastningsugerne, da de som udgangspunkt ikke har mere vækstkapacitet i disse uger. Som følge af Corona har der været fyldt op hele juli. Udenfor højsæsonen har de plads til flere dagsturister.

Hjejleselskabet ser et udfordret segment af ældre gangbesværede og handicappede i forbindelse med traditionsrige gruppe/familieture. Tidligere satte disse sig ved Hotel Julsø og nød udsigten efter

en sejlads, mens resten af familien besteg Himmelbjerget. Men efter at hotellet er brændt har de ingen mulighed for at opholde sig ved Himmelbjerget. Dette betyder at færre af disse grupper forventes at sejle med Hjejlen efter Hotellets brand indtil dette er genopført.

Hjejleselskabet ønsker at give enestående oplevelser i unikke rammer. Der kan være et ønske om at sejle i større dele af året, primært til oplevelser og events. Søfartsstyrelsen begrænser dog dette ønske for store dele af den historiske flåde, da der ikke er redningsflåde på bådene. Efterspørgslen er ikke en udfordring for kapaciteten endnu, men der er et spændende sæsonudvidende perspektiv i dele af året på den front.

Hjejleselskabet ser gerne positivt på muligheden for at der også åbnes for at sejle mere ikke-kommerciel fritidssejlads med lystfartøjer, kanoer, kajaker mm. som lægger til ved en eventuel udbygning af kajen ved Hotel Julsø da det giver liv, som alle gæster kan nyde. Dog er Hjejlebådene ældre store både og dermed svært håndterbare. For meget "usikker" fritidssejlads de forkerte steder vil kunne skabe u hensigtsmæssige situationer og i yderste tilfælde uheld. Hjejleselskabet understreger at der er et stort behov for at tænke sikkerhed og praktik ind i udviklingen af området omkring kajen.

Interessentdialog

Under interviewet blev emnet tilgængelighed italesat af flere.

Kristina fra Hotel Julsø ser gerne at ankomsten styrkes. I dag spørger mange hvor Himmelbjerget er når de ankommer fra søsiden. Der er brug for guides som får gæsterne ud i området og der bør arbejdes på også at give ældre gangbesværede og handicappede en god oplevelse. De har flere gange af medlidenhed kørt gæster op på toppen, da de ellers skulle bestille taxaer for at komme rundt. Peter Busck fra Tårnkomiteen tror ikke på at man kan løse problemet med adgang for alle til toppen af Himmelbjerget fra Hotel Julsø. Det er ikke teknisk muligt at få ældre gangbesværede og handicappede op ad bjerget via stier. Evt. kan der etableres en busforbindelse i højsæsonen mellem toppen og søen. Der har tidligere også været forslået hestevognsture og en skilift.

GRUPPE 2

Koncentrat af interessentinterview d. 13. januar 2021

John Balle Jensen, bestyrelsesmedlem, Friluftsrådet Kreds Søhøjlandet

Søren Hald, skovrider, Naturstyrelsen

Henrik Bredmose Simonsen, medlem af Tårnkomiteen

Olaf Møller, næstformand for Danmarks Naturfredningsforening Skanderborg

Friluftsrådet

John Balle Jensen er bestyrelsesmedlem i Friluftsrådet, Kreds Søhøjlandet og har været en del af processen omkring den tidligere helhedsplan.

Det er for John Balle Jensen vigtigt at mbt begrænses da aktiviteten forstyrrer dyrelivet, og særligt det klovbærende vildt bliver skræmt fra området. Dette problem er også set i andre områder hvor vildtet forsvinder når mbt dominerer for meget. Derfor er han imod flere mbt-spor i området.

Friluftsliv skal være muligt i området – det giver en levende natur, så længe der værnes om den. Dette kan opnås gennem nationale ruter og projekter med at få etableret vandrestier. Stierne skal bruges, i Naturstyrelsens områder er der mulighed for at færdes uden for stierne hvor der f.eks. må sankes.

Der skal være mulighed for at spejderne kan færdes og bruge naturen, da de har en naturbevarende interesse. Et par spejderarrangementer om året er ikke noget som skræmmer vildtet, da det kun er en kort tidsperiode det forstyrres.

Der er et blåt friluftsliv på Julsø med bl.a. kanoer og kajaker. Disse stopper ofte ved Hotel Julsø, som var et stop på vejen og en pause for mange. Spejderne har en hytte på Møgelø hvor der holdes arrangementer.

Det er vigtigt, undervejs i udviklingen af Himmelbjerget, at huske på at bjerget er et ikon, som man skal være varsom med at lave om. Himmelbjerget skal være genkendeligt. Kulturen omkring demokrati er væsentlig at bevare. Det kan betvivles hvor meget der skal bygges om eller til på Himmelbjerget.

Naturstyrelsen

Søren Hald er skovrider for Naturstyrelsen, som er lodsejer i området. De står i samarbejde med Tårnkomiteen for at drifte området på og omkring Himmelbjerget.

Naturstyrelsens primære fokus er natur og friluftsliv, samt adgang til naturen for offentligheden. Naturstyrelsen ønsker at understøtte en bæredygtig udvikling af friluftslivet og turismen i området, samt at forvalte naturen så det sikres, at man også kan komme igen om 10 år og få gode naturoplevelser.

Naturstyrelsen ejer flere matrikler i området (ca. 180 ha) hvoraf nogle er erhvervet af historiske grunde, som f.eks. at sikre adgang til møder på Himmelbjerget. Sidenhen er tilkøbt jord for at kunne bevare adgangsmulighederne og sikre naturgrundlaget.

Himmelbjerget og de nærmeste omgivelser indeholder fine lysåbne og skovbevoksede naturtyper, som vi skal sørge for at bevare. Det er imidlertid hverken vegetationen eller dyrelivet som gør Himmelbjerget unikt – det er derimod landskabsoplevelsen som er noget ganske særligt. Landskabet sløres dog mere og mere af tilgroning.

På guldaldermalernes malerier ses at landskabet er langt mere åbnet med få store træer, og der fremsættes ofte ønsker om at skabe mere udsigt og indsigt fra og til Himmelbjerget. F.eks. nævnes tit et ønske om igen at kunne se tårnet fra hovedgaden i Ry. Skovloven forhindrer ikke at man rydder udsigter, men man kan nok ikke rydde større skovarealer uden dispensation fra skovloven.

De karakteristiske og ikoniske lyngbakker på Himmelbjerget bliver i dag driftet mekanisk med en knuser som holder tilgroning nede. Ørnebregnen som breder sig på de lysåbne arealer, bliver ligeledes holdt nede. Der er forslået dyrehold med f.eks. får, som mulighed i stedet for mekanisk at holde tilgroningen nede.

De fleste gæster kommer til Himmelbjerget, stiger ud på parkeringspladsen og går op til tårnet, mens den anden gruppe kommer vandrende nede fra Hjejlen.

I de seneste år har Naturstyrelsen oplevet en stigning i vandreturisme, og Himmelbjergruten bliver nu brugt hele året rundt. Ud over vandrere er særligt mbt blevet en populær måde at opleve naturen på. De er en voksende gruppe af brugere, der skal dele veje og stier med de gående. Jo flere brugere der er på stierne jo større er risikoen for konflikter mellem gående og cyklende, og slitagen på stierne som følge af mbt-kørsel er synlig i området. Ifølge lovgivningen har mbt'erne lige så meget ret til stierne, som de gående har. Det er derfor ikke en konflikt, der går væk af sig selv, og i regi af helhedsplanen bliver man nødt til at forholde sig til, hvordan denne konflikt skal løses/undgås.

Attraktionen på Himmelbjerget er landskabs- og naturoplevelsen krydret med en historisk fortælling. Der er et potentiale for at udvikle landskabs- og naturoplevelsen, men det skal gøres nænsomt og med respekt for at det netop er den unikke landskabsoplevelse og den spændende natur, som er attraktionen. Pas på med tivolisering. Formidling af kultur- og historiefortællingen vil Naturstyrelsen gerne understøtte, men vil gerne overlade initiativpligten til andre aktører i området.

Naturstyrelsen og Tårnkomiteen har i samarbejde udviklet informationsplancherne på Himmelbjerget. Noget af informationen er placeret på Tårnkomiteens arealer og noget er placeret på Naturstyrelsens arealer og man er enedes om at bruge det design for skilte formidling og skiltestandere som man generelt bruger i Søhøjlandet, og som er baseret på Naturstyrelsens design. Tekster og billeder er fornyligt blevet opdateret i samarbejde med Bendt Nielsen som er historieekspert.

Naturstyrelsens kerneformidling er at orientere og informere om natur og landskab, og via kort informere brugerne om, hvor man kan færdes (ruteforløb, turforslag mv.), men Søren Hald ser gerne, at formidlingen om Himmelbjergets historie og demokratifortællingen styrkes gennem samarbejde med b.la. museer.

Naturstyrelsen har ingen data på hvor mange som læser plancherne, men foran dem er terrænet godt slidt, hvilket tyder på at de bruges. Der er bestemt et potentiale for at formidle historien og naturoplevelsen anderledes, end den gøres i dag. Digitale værktøjer kan meget, men bør bruges med omhu.

Tårnkomiteen

Tårnkomiteen står for den administrative drift af Himmelbjerget, herunder toiletter, mindesmærker, stier og selve tårnet. (I konceptet fra interview 3 er Tårnkomiteens aktiviteter nærmere beskrevet.) Henrik B. Simonsen er medlem af Tårnkomiteen og tidligere museumsinspektør ved Museum Skanderborg. Han har en bred historisk viden om demokratihistorien omkring Himmelbjerget.

Det er vigtigt at fortællingen om demokratiet i Danmark bliver fortalt ordentligt, og ikke bliver overfladisk behandlet. Særligt Steen Steensen Blichers Himmelbjergsfester spiller en vigtig rolle, som ikke bliver fortalt særligt ofte, men som er en vigtig historie i udviklingen af vores folkestyre.

Blichers og Himmelbjergfesternes særlige bidrag til det danske demokratis historie er hans stadige insisteren på, at den brede befolkning skulle inddrages i det politiske liv. Det var en tanke, der egentlig var fjern og ubehagelig for de førende nationalliberale, som mere så sig som dem, der skulle styre på folkets vegne.

Det er således en gammel tradition at samles på Himmelbjerget. I 1800-tallets anden halvdel forsamledes man til religiøse møder, skyttestævner og grundlovsmøder på Himmelbjerget. I det 20. århundrede, særligt i 1920'erne frem til 40'erne spillede Himmelbjerget en central rolle som samlingspunkt for demokratiet, da statsministre fra hele Skandinavien talte herfra. I dag bruges Himmelbjerget stadig som samlingspunkt for demokrati gennem bl.a. grundlovsmøder, Hotel Democracy og Demokratiets Folkemøde, også efterskoler og højskoler i området benytter bjerget som samlingspunkt ved særlige lejligheder.

Det er ikke kun historien om demokratiet som er vigtig, også kunsthistorien, og herunder den danske guldalder er en spændende periode som var optaget af Himmelbjerget, som bør formidles. Der er mange måder historien om demokratiet og guldaldermalerne og de senere landskabsmalere ved Himmelbjerget kan formidles på. Det kunne f.eks. være via et informationscenter med tekster, digitale værktøjer, billeder, eller QR-koder. Fondsmidler, drift og personale kan være en udfordring for realisering af et besøgscenter.

Danmarks Naturfredningsforening Skanderborg

Olaf Møller er næstformand for Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg. Han har været formand for Danmarks Naturfredningsforening Skanderborg i 20 år. I hans tid har DKN Skanderborg været aktive i at udvikle stier og ruter i området.

Danmarks Naturfredningsforening ønsker at bevare naturen. Det er landskabsoplevelsen som folk kommer for at opleve, og det er vigtigt ikke at ødelægge den oplevelse. De har tidligere arbejdet på at få flere arealer omkring Himmelbjerget fredet, men da Naturstyrelsen opkøbte mere jord, blev behovet mindre.

De har længe arbejdet for en omlægning af parkeringspladsen P1, på toppen af Himmelbjerget, og på at omdanne den til et grønt område til picnic og anden ophold. Parkering må kunne ske i større afstand. Typisk kommer gæsterne i bil til Himmelbjerget og om de skal gå 100 meter eller 500 meter gør måske ikke den store forskel for om de vil komme eller ej.

Der er et ønske om at forsøge at begrænse mbt til de områder hvor der kan udvikles spor til formålet, således at naturen ikke slides. Nye spor til mbt er ikke noget de ser kan forenes med at bevare naturen omkring Himmelbjerget.

Interessentdialog

Der kom flere idéer til hvad et besøgscenter kunne indeholde. Olaf Møller pegede på at også natur og geologi om Himmelbjerget kunne være en spændende fortælling. Geocenter Møns Klint er et eksempel på hvordan et decentralt besøgscenter kan fungere hvor café, toiletter og kiosker ligger uden for centret.

Besøgscentret i Mols Bjerge og Lille Vildmosecentret blev nævnt som anden reference på et besøgscenter, hvor der eksempelvis er dyrehold tilknyttet. Besøgscenter Hammershus og Vadehavscentret er ligeledes begge interessante eksempler på besøgscentre, dog er de for stor i skala til Himmelbjerget. Til overvejelse blev foreslået om der skal bygges nyt eller om Hotel Himmelbjerget kan bygges om som del af et besøgscenter.

GRUPPE 3

Koncentrat af interessentinterview d. 20. januar 2021

Liselotte Nis-Hanssen, VisitAarhus

Marianne Purup, Forening Søhøjlandet

Thomas Klostergaard, Hjejleselskabet

Max Hvaregaard, Boderne på Himmelbjerget

VisitAarhus

Liselotte Nis-Hanssen er tidligere turistchef i Ry Kommune, nu Partner- og Servicedirektør hos VisitAarhus.

Himmelbjerget er et ikon både for Silkeborg Kommune og Skanderborg Kommune. Kommuneskellet betyder at Himmelbjerget ligger i Skanderborg Kommune mens Julsø er en del af Silkeborg Kommune. Himmelbjerget som ikon hænger uløseligt sammen med Julsø og Hjejlen og derfor er der en vigtig grænseflade mellem de to kommuner.

Der er en meget stærk følelse af ejerskab af Himmelbjerget hvad enten man bor i Silkeborg, Skanderborg, Ry eller Gl. Rye. Alle føler at det er deres Himmelbjerg. Bjerget er i virkeligheden vores allesammens Himmelbjerg, og derfor er der en opgave i at åbne Himmelbjerget op for resten af verden. Fra gæstens perspektiv opleves Himmelbjerget og Julsø som et samlet område og som centrum i Søhøjlandet.

Kommunegrænser er en bekymring, og det er vigtigt at få lagt 'hegnet' ned så et stærkere samarbejde og samhørighed kan opstå. Himmelbjerget burde på mange punkter være et fællesseje mellem de to kommuner.

Himmelbjerget som besøgssted skal være attraktivt. I dag mangler de kommercielle interessers sammenhænge. Som udenforstående iagttager virker det til at der er for lidt koordinering mellem parterne. Der er dog et stort udviklingspotentiale hvis/når dialogen med de private erhvervsdrivende på bjerget styrkes.

Himmelbjergruten er i den trykte folder en 42 km vandresti som forløber rundt som søerne, men i realiteten er den 52 km da Rye Nørskov Gods arealer ikke tælles med. Det har publikum svært ved at finde ud af. Der er et behov for at arbejde for at gøre området mere tilgængeligt og skabe gode rekreative muligheder.

Himmelbjerget er en destination hvor de fleste gæster ankommer i bil. Generelt er folk i Jylland, uden for de større byer, selvtransporterende. Den offentlige trafik, er ikke eksisterende og det bør der kigges på, hvis der er et ønske om at mindske biltrafikken til Himmelbjerget. Både Himmelbjergvej og Ny Himmelbjergvej har oplevet en øget trafik med både biler, gående og cyklende. Det er ikke nemt at være blød trafikant på de to veje, når der er trængsel til Himmelbjerget.

I Skanderborg og Silkeborg Kommuner, kernen af Søhøjlandet, er mere end 80% af overnatningerne danske. Samlet set var der i 2019 i de to kommuner 806.946 overnatninger. (Skanderborg Kommune 171.524, Silkeborg Kommune 635.422) I 2018 var turismeomsætningen i de to kommuner samlet 1.922 mio. kr. (Skanderborg Kommune 753 mio. kr., Silkeborg Kommune 1.169 mio. kr.) Kendetegnende for Søhøjlandet er, at mere end 52% af turismeomsætningen udgøres af ikke kommercielle overnatninger samt endagsturister. Turismeomsætningen opgøres to år tilbage, så 2018 er den seneste opgørelse

Foreningen Søhøjlandet

Marianne Purup er journalist og leder af Greenways.dk, som er sekretariat for Foreningen Søhøjlandet. Hun er desuden medstifter af Hotel Democracy og tidligere turistchef i VisitSkanderborg.

Foreningen Søhøjlandet er udløber af Søhøjlandets turistforening, som i dag har samlet deres aktiviteter under Greenways.dk, som arbejder for en bæredygtig udvikling af oplevelseserhververne i Søhøjlandet – der er fokus på udvikling/oplevelser indenfor kultur, natur og smag. Der er 2 fuldtidsansatte, skiftende studie- og virksomhedspraktikanter + 2 - 4 frivillige.

Foreningen arrangerer bl.a. børnefestivalen Himmelhop, som varer hele skolernes sommerferie og er udgiver af diverse kort over området. Festivalen er et stort trækplaster for mange børnefamilier i lokalområdet og gæster udefra. Det er også Greenways.dk, der står bag Naturstationen i Bjerghytten på Himmelbjerget i samarbejde med aktører, sponsorer og Skanderborg Kommune (Vores Natur, fondsprojekt). Den havde premiere i 2020 og blev besøgt af en lind strøm af mennesker hver eneste dag. Formålet var at give folk en god oplevelse/vise godt værtskab, og at sprede de mange gæster ud på et stort område gennem at inspirere til traveture m.m. rundt i området. I Naturstationen var der små udstillinger og adgang til masser af kort over Himmelbjerget, Sletten, Himmelbjergruten + andre friluftskort.

Naturstationen blev også en naturlig "base" for Himmelhop – med annoncering af dagens (corona-sikre) begivenheder på bjerget etc. Naturstationen var bl.a. bemanded med en studerende fra natur- og kulturformidleruddannelsen.

Foreningen Søhøjlandet oplever en stigning i besøgsantallet på Himmelbjerget. Nuværende tal viser at omkring 400.000 besøger bjerget hvert år.

Greenways.dk har fokus på bl.a. tilgængelighed og en udvidet sæson – til gavn for aktørerne i området. De fleste ankommer i dag i bil til Himmelbjerget, men den ideelle ankomst er med båd (eks Hjejlen) fra søsiden. Her kunne der arbejdes på f.eks. el- og soldrevne både som nye bæredygtige indsatser. Bedre el-og cykeludlejning i stationsbyerne kunne også være en mere bæredygtig og moderne måde at styrke ankomsten til Himmelbjerget, som skal hjælpes på vej.

Udvikling af events og begivenheder bør knytte sig til Himmelbjergets DNA. Eksempelvis børnefestivalen Himmelhop, hvor en af aktiviteterne er træsnitning, som er historisk forbundet til de særlige stokke. Arrangementer som koncerter og fællessang knytter sig f.eks. til grundloven og højskolebevægelsen, som passer godt ind. Grundlovsmødet, som holdes af Hotel Democracy, og Demokratiets Folkemøde, som Greenways.dk også er en del af, holder fortællingen levende, involverer sine gæster og giver en god oplevelse. Der er et stort ønske om at få en amfiscene på Himmelbjerget som kan understøtte arrangementer, dog uden voldsom indgriben i landskabet.

Himmelbjerget er ikke kun et lokalt ikon, men et nationalt ikon som kan brandes bedre. Bjerget er hele Danmarks Himmelbjerg. En mere moderne branding af Himmelbjerget bør være med fokus på bæredygtighed og demokrati, bl.a. oplevet i nutidige events.

Boderne på Himmelbjerget

Max Hvaregaard har i 14 år drevet kioskerne, souvenirbutik og is-forretning på Himmelbjerget. Han har været med til at arrangere børnefestivalen Himmelhop de seneste i 8-9 år.

Max Hvaregaard betragter Himmelbjerget som en folkepark hvor familier i generationer mødes til forskellige typer af sammenkomster, bryllup, fødselsdage, møder m.m. Efterskoler og højskoler bruger bjerget til at lave udflugter, afslutninger og meget andet.

Max fortæller at en dag på Himmelbjerget har en helt særlig stemning – det er en dag hvor børnene leger på legepladsen og forældre falder i snak med hinanden. På plænen spilles der fodbold eller

rundbold og spises picnic. Et brudepar kommer gående for at få taget billeder ved tårnet og en gruppe af amerikanerbiler kommer kørende og larmer på parkeringspladsen.

Himmelbjerget er et sted i naturen hvor gæsterne benytter sig af de tilbud der er, som at vandre, cykle eller løbe på stierne, lege på legepladsen eller kælke når der er sne. (Der er ofte sne på toppen)

Der er mange forskellige typer af aktiviteter på Himmelbjerget som kunne understøttes af en permanent scene, som f.eks. fællessang hvor de har været op mod 150 gæster. Gennem generationer har Himmelbjerget været en destination for skoleklasser. Man hører ofte at der savnes en bedre formidling af bjergets historie og betydning.

Max Hvaregaard er åben over for idéen om et besøgscenter, men det bør overvejes om det kan laves decentralt, da mange bevæger sig ud i området omkring Himmelbjerget. Der er et stort ønske fra mange om mere moderne caféer og spisesteder, som kan kombineres med besøgscentret.

Det er vigtigt at tænke ud af boksen og lave noget til fremtidens brugere.

Hjejleselskabet

Thomas Klostergaard er adm. direktør for Hjejleselskabet og bl.a. medlem af Tårnkomiteen. Hjejleselskabets og Thomas' bidrag er nærmere beskrevet i konceptet fra gruppe 1.

Udviklingen af Himmelbjerget bør fokusere på at kigge ud i fremtiden og forberede sig på fremtidige behov, men det bør ske med stor respekt for historien, naturen og traditionerne. Når der kigges fremad, er det spændingsfeltet mellem udvikling, forbedring, traditioner, historie og natur som bør være omdrejningspunktet. Udviklingen bør være baseret på stedets grundlæggende værdier, naturlige kendetegn og skønhed. Der skal naturligvis være plads til fornyelse, det er vigtigt. Det bør ske med respekt og forståelse for det helt unikke sted. Flere vil opleve udviklingen positivt hvis denne balance findes i de kommende tiltag.

Himmelbjerget er et 'fyrtårn' på mange måder. Hjejlen sejlede foran Himmelbjerget er et motiv der gennem generationer og utallige plakater, postkort, annoncer, souvenirs mm. har været brugt til at definere området. De fleste danskere der ser billedet, ved hvorhenne det er i Danmark. Det er en identifikationsmarkør, en del af vores selvopfattelse og identitet. Derfor er det vigtigt at holde fast i noget af det folk har som billede på Himmelbjerget, Søhøjlandet og Silkeborg.

Det er vigtigt at skabe forbindelser på og omkring Himmelbjerget. Der er et behov for at skabe en bedre helhedsfølelse som rækker længere end blot toppen af Himmelbjerget. Meget kan hjælpes på vej af skiltning, selvforståelse og information. Hjejlen har bl.a. i 160 år sejlet på kryds af kommunegrænsen og skabt sammenhæng mellem Silkeborg Kommune og Skanderborg Kommune. Denne kommunale forståelsesgrænse kan med fordel i fremtiden udviskes endnu mere, da gæsterne oplever en stærkt sammenhæng i hele området. I fællesskab kan vi mere.

Interessentdialog

I interviewet blev der spurgt ind til hvorvidt interessenterne har en løbende dialog og fælles mål for aktiviteter og udvikling på og omkring Himmelbjerget.

Dette var på tale i forbindelse med den sidste helhedsplan, men der ikke et fælles forum. Liselotte fra VisitAarhus ser forslaget om et fælles forum for de kommercielle udbydere på Himmelbjerget som en god idé. I ethvert butikscenter er der f.eks. en centerforening. En fælles udvikling kan sørge for at turismen i området finder balancen mellem at slide på naturen og lægge penge, og hvordan de mange eksisterende aktører kan understøtte hinanden.

Thomas fra Hjejleselskabet ser grundlæggende positivt på et forum, men frygter at et nyt forum ender med at blive uden den tilsigtede værdi. Han bemærker at det er svært at sætte grænsen for hvem der skal være med, da interessen for Himmelbjerget er stor og bred. Bliver gruppen for stor, er det svært at rykke på noget. Det vil være vigtigt at gruppen er beslutningsdygtig og relevant for at kunne bidrage med det nødvendige og for at blive prioriteret i de relevante kalendere. Han bemærker også at Himmelbjergets aktører i dag mødes i mange forskellige sammenhænge på tværs og at han oplever et godt samarbejde.

Marianne fra Forening Søhøjlandet mener at et forum kan give en mere spændstig og åben dialog med ejerne og Tårnkomiteen.

GRUPPE 4

Koncentrat af interessentinterview d. 13. januar 2021

Aslaug Færch Johnsen, ejer af Himmelbjerggården

Simon Christensen, formand for Gl. Rye mbt

Thomas B. Kolind Vilstrup, aktivitets-chef og naturvejleder for FDF Sletten

Himmelbjerggården

Aslaug Færch Johnsen er ejer af Himmelbjerggården med 20 hektar som ligger direkte ud til Himmelbjergvej ca. 500 m. før Himmelbjergets ankomstareal. Gården er en landbrugsejendom som bl.a. har været specialinstitution inden Aslaug købte den i marts 2017.

I dag er Himmelbjerggården en socialøkonomisk virksomhed, et nordisk inspirationscenter, som arbejder for bæredygtig udvikling og FN's verdensmål. Himmelbjerggården har 16 bygninger og faciliteter der bruges til konferencer, kursuser med overnatning, kontorfællesskab, festivaler, kulturarrangementer kunstprojekter mm. Der bor 15 voksne på gården som alle i forskelligt omfang er involveret i aktiviteterne på gården og det forventes dette stiger til samlet ca. 40 voksne.

Himmelbjerggården arbejder i øjeblikket på at åbne for bespisning af gæster udefra. I dag serveres kun til kursister. Der er implementeret vedvarende energiløsninger bag driften, og der udvikles arbejdspladser og erhverv samt små produktioner af madvarer, nanobryggeri mm.

De arbejder på at blive en bæredygtig inspirations 'landsby', og er i gang med lokalplanarbejde som skal muliggøre denne vision. Gæster besøger allerede Himmelbjerggården som inspirationscenter for bæredygtighed. Status på lokalplanen er at den forhåbentlig bliver gennemført i efteråret 2021.

Aslaug ser muligheder for at Hotel Himmelbjerg kan transformeres til et 'verdensborgerhus' på Himmelbjerg, med besøgscenter, udstilling og faciliteter med fokus på at revitalisere historien om Himmelbjerg med tematikker som: Det historiske område, demokrati, andelsbevægelsen, højskolebevægelsen – alle tanker og modeller som har sat Danmark på verdenskortet. Demokratihistorien på Himmelbjerg er ikke noget som mange af deres kursister kender, men de synes det er spændende, de mærker og føler den kraft som har været stedets ånd.

Det blev drøftet hvad der kunne understøtte at gæsterne på Himmelbjerg bliver længere tid i området. Hvordan forbindes historierne, inspiration, skoler, undervisning på og omkring Himmelbjerg. Selv arbejder de med kunsten som 'sprog' for FN's verdensmål, i øjeblikket i et kunstprojekt mellem flere kunstnere og VIA College hvor Himmelbjergets rødder i den nordiske mytologi er en del af temaet.

Naturen og landskabet spiller en vigtig rolle for Himmelbjerggården. Omgivelserne er med til at give en nærværende oplevelse for deres gæster og sænker tempoet i hverdagen.

De oplever, at der kunne eksperimenteres med 2 minus 1 vej med nedsat hastighed på vejene og at der er brug for flere parkeringspladser til Himmelbjergets gæster. Der er ofte fyldt op særligt i højsæson, men også lige nu hvor der er sne på bjergene og 20-40 biler holder parkeret på deres område, her ville bedre skiltning til de andre parkeringspladser også kunne afhjælpe en del af problemet.

De er ikke imod at der også er mountainbikes på vejene og de afmærkede ruter, men ser gerne at der arbejdes med skiltning af ruter mm. da mountainbikene er hårde ved naturen og ikke understøtter de "naturlige" naturoplevelser mange søger i området. En cykelrute fra P2 og ned gennem skoven vil stressere dyrelivet ekstremt.

FDF Sletten

Thomas Vilstrup er aktivitets-chef og naturvejleder på Friluftscenter Sletten som er ejet af FDF. De har 43.000 overnatninger i løbet af et år, og afholder hvert 5 år FDF Landslejr med 12-13.000 deltagere og 20-30.000 besøgende på dagene. Deres primære målgruppe er børn og unge.

Friluftscenter Sletten må ikke udleje deres bygninger til private eller ift. til teambuilding for private virksomheder. Man kan dog som privat leje primitive faciliteter til overnatning (hvis man er på friluftstur) hos Friluftscenter Sletten.

Lokalplanen formulerer hvad deres arealer må anvendes til.

De er i en proces med planer om renovering og måske også nedrivning af nogle af deres bygninger. De er nedslidte og kostbare at renovere. I 2005 indgik de i et Grønt Partnerskab hvor de forbedrede tilgængeligheden på deres arealer.

De ønsker i fremtiden at fokusere på at kunne faciliteterne store grupper.

Deres direkte brug af Himmelbjerget og aktiviteter i ankomstområderne er begrænset, men for Slettens gæster er Himmelbjerget deres vigtigste udflugtsmål via brug stier og vandreruter. Da Naturstyrelsen er stoppet med at trykke foldere med bl.a. vandreruter, er Friluftscenter Sletten begyndt at printe dem selv til brugere af området.

De har umiddelbart svært ved at se at deres relation til Himmelbjerget vil kunne styrkes, men ser gerne at ankomsten til Himmelbjerget fra Julsø bliver forbedret med toiletter, kanoplads og kortmateriale. Hvis Himmelbjerget udbygges med aktiviteter, ser de måske en mulighed i at bruge disse. Da Friluftscenter Sletten har arealer op til Himmelbjerget oplever de en del bevægelse i deres område som f.eks. mbt. En udvikling af Himmelbjerget vil selvfølgelig smitte af på deres arealer, f.eks. med et trailcenter som tidligere har været foreslået.

Friluftscenter Slettens bestyrelse arbejder på at få et søbad som er til forscreening hos kommunen. Søbadet vil primært være for Slettens gæster, men er også et offentligt område hvor vandrere og cyklende kan komme forbi for at bade. Det er ikke et friluftsbad som turistmagnet, men mere et lille søbad man lidt tilfældigt kommer forbi og bruger.

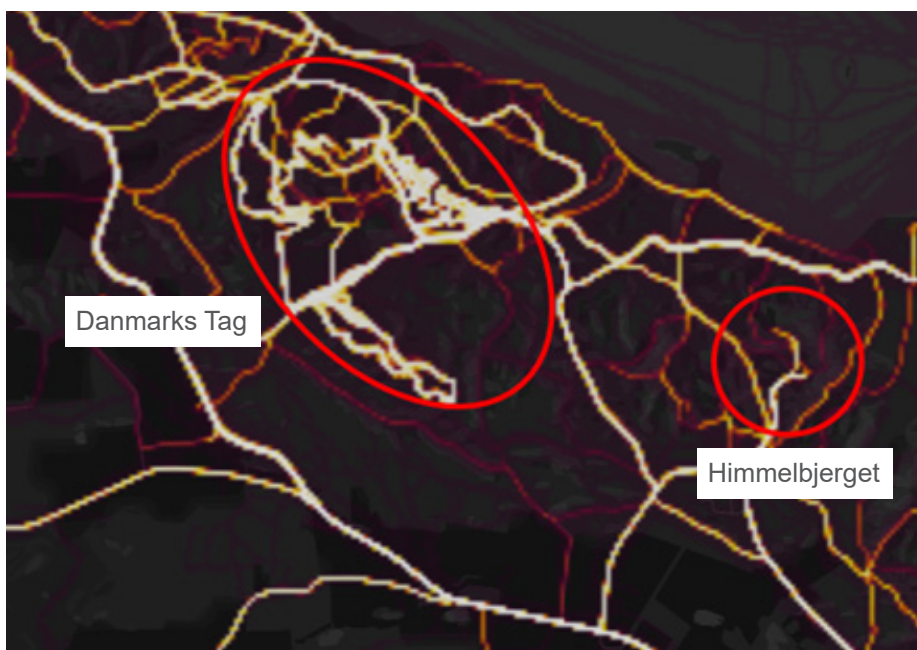
Gl. Rye mbt

Simon Christensen er formand for Gl. Rye mbt. Foreningen har 130 medlemmer (75 under 15 og 55 voksne), primært med et lokalt opland. Han er desuden ansat i Silkeborg Kommune som konsulent hvor han arbejder for fremme Silkeborg Kommune som Danmarks Outdoor-hovedstad. Interessen for mbt vokser meget i disse år. I 2011 cyklede 4% af voksne mbt. I 2020 er det 9%. Blandt børn er antallet vokset fra 4% til 8% (<https://idan.dk/vidensbank/udgivelser/status-paa-dansker-nes-idraetsdeltagelse-2020/9207b9db-e71b-4ee7-a64b-ac99006814ec>). Løbende undersøgelser fra DGI viser, at 25% cykler mbt i Silkeborg Kommune. Både sporerne i Silkeborg Kommune og sporet Danmarks Tag er blandt de bedste i Danmark og besøges af både endagsturister og turister, som overnatter i området. En undersøgelse i Politikken i 2020 kårede Danmarks Tag som det bedste spor i Danmark pba. flere års kåringer (men det er nok subjektivt, hvad det bedste er).

Gl. Rye mbt's formål er at arbejde for at sikre rettidig omhu, da der er mange brugere i området. De forsøger at nå ud til så mange som muligt med deres budskaber gennem deres hjemmeside og diverse Facebookgrupper.

Gl. Rye mbt har ét mbt-spor som de også står for at vedligeholde. Som klub ønsker de ikke at stå for at vedligeholde flere spor. De oplever en stigning i interessen for mbt og at der ofte holder biler ved P5 hvor sporet starter. I Silkeborg Kommune har de registret 65.000 mbt-gennemkørsler i Vesterskov, mens der blev registret 12.000 gående på stierne.

Gl. Rye mbt oplever at deres medlemmer og mbt'ere som besøger sporet kender til sporet og sværhedsgraden, parkere på P5 eller P7 og holder sig på sporet. Dette underbygges af data fra Strava heat map, hvor man kan se, at cyklerne er på sporet og vejene – og vandrestien op mod Himmelbjerget, hvor der i dag mangler et dedikeret mbt-spor.



Strava heat map

En anden gruppe besøgende kommer for at cykle en tur i området hvor bjerget er en destination for mbt'ere på samme måde, som det er for alle andre, som tager til Himmelbjerget. Dette underbygges af stravas heatmap, hvor man kan se, at mange cykler på stier og veje, som forbinder Silkeborg og Ry. Udfordringen er, at det ikke er let at finde den mest hensigtsmæssige vej i området ved Himmelbjerget. Bøgedalsvej er ikke en god vej at cykle på og derfor ender de med at cykle på en vandresti (fremgår af stravas heat map). Fra tårnet på Himmelbjerget og ned mangler der skilte og et spor som fører ned ad bjerget således at de ikke bruger vandrestierne.

De fleste mbt'er ønsker at cykle på spor lavet til formålet, derfor er et mbt-spor på bjerget en løsning på at undgå sammenstød med andre brugere. Ruten kunne f.eks. være i forbindelse med P2 hvor der skiltes på P1 med at man skal trække cyklen i det lejlighedsvis tæt befolkede område på toppen. Forbudsskilte kan også være en del af løsningen, men de kan ikke stå alene. Hvis forbud skal virke, er det nødvendigt, at der laves dedikerede mbt-spor, som man kan henvise til.

Der har været planer om at lave et trailcenter i forbindelse med P5, og det kunne overvejes om dette kunne slås sammen med et ankomstcenter på Himmelbjerget. Et trailcenter kan være mange ting. En model kunne være adgang til toilet, omklædning, formidling af friluftstilbud, hvilken natur man er i og hvordan man passer på den således at der skabes bevidsthed om stedet. Det skal understreges, at et trailcenter ikke er et mbt-center. Et trailcenter kan formidle stier og ruter til mange forskellige brugere – vandrere, mbt'ere, løbere, landevejscykling, ridning mm. Det kan også kombineres med "et blåt trailcenter" ved søen, som formidler ruter på vandet.

Gl. Rye mbt har ikke en ambition om, at Himmelbjerget skal tænkes som en mbt-destination, men med flere og flere mbt'ere og en udvikling af Himmelbjerget er det sandsynligt, at der kommer flere på cykel til området. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at lave løsninger, som fra starten af håndterer det. Gl. Rye mbt vil meget gerne være med til at finde frem til de gode løsninger fra starten af, så man ikke senere kommer til at stå i en situation, hvor problemet blot vokser, og vi som lokal klub skal forsøge at brandslukke

Interessentdialog

Mbt-aktiviteter gav anledning til en dialog om brugen af området på og omkring Himmelbjerget med forskellige argumenter for og imod mbt-sporet. Argumentet mod, er at det vil forstyrre dyrelivet og den rolige naturoplevelse, da mbt ofte foregår i hastigt tempo. Et spor fra P2 og ned gennem landskabet vil ødelægge naturoplevelsen.

Hvis der ikke etableres et spor mere, må det være op til kommunen og lodsejerne selv løse udfordringerne i takt med at der kommer flere brugere. At forbyde sig ud af det, vil ikke virke.

En løsning er bedre skiltning da flere brugere ikke kender reglerne og der mangler skiltning pt der viser cyklister fra Himmelbjergvej hen til Slettens område og sporene.

I interviewet kom der forskellige betragtninger af hvad mbt er for en størrelse. mbt betragtes af nogle som en sport mens den for andre er et turrejskab til et friluftsliv. En måde at opleve naturen på. Mbt er blevet en kultur som man ikke kan komme udenom, og den er voksende. Da det er tilladt at cykle på offentlige stier, vil manglen på et mbt-spor betyde at flere mbt'ere vil benytte sig af vandrestierne, til gene for mange brugere.

Til spørgsmålet om vedligeholdelse af spor blev der spurgt ind til om brugerbetaling kunne være en mulighed. Det mener Simon Christensen dog ikke, da naturen og sporene skal være tilgængelige for alle. Der blev forslået at en 'Himmelbjergsfond' med større donationer kunne være en mulighed for at vedligeholde sporene.

Det blev fra Sletten og Gl. Rye mbt meget klart udtrykt, at det mest kendte og velafprøvede virkemiddel til at skabe færre konflikter mellem mbt og andre og mere langsomme/stilfærdige brugere i naturen helt klart er "kanalisering". Det er meget tydeligt, at det virker – fx på Sletten. Hvis mbt-spor placeres hensigtsmæssigt kan man netop skabe plads til at flere får gode naturoplevelser.

Simon Christensen henviser til Friluftsrådets undersøgelse af danskernes brug af naturen: https://friluftsradet.dk/sites/friluftsradet.dk/files/media/document/rapport_danskernes_brug_af_naturen.pdf

Fokus på bæredygtighed i området med både Himmelbjerggården, nu også projektet for Hotel Julsø og GreenWays kunne understøtte de historiske rødders relevans i et samtidsmæssigt perspektiv.

GRUPPE 5

Koncentrat af interessentinterview d. 13. januar 2021

Claus Leick, medstifter, Demokratiets Folkemøde

Marianne Purup, CEO, Greenways

Kristian Toft, skoleleder, Mølleskolen i Ry

Peter Bech Milsgaard, skoleleder, Gl. Rye skole (Blev forhindret i at deltage, men har tilføjet sine synspunkter i koncentratet)

Johannes Østergaard Jørgensen, formand, Handicaprådet

Jan Højegaard Jensen, Handicaprådet

Viggo Rasmussen, Handicaprådet

Demokratiets Folkemøde

Claus Leick er medstifter af Demokratiets Folkemøde, han bor i Ry og er miljø- og planudvalgsformand i Skanderborg Kommune.

Idéen til Demokratiets Folkemøde er opstået på baggrund af lokale ildsjæles ønske om at afholde et Folkemøde med tilknytning til Himmelbjergets særlige historie. Folkemødet blev første gang afholdt i 2019 og skulle været holdt i 2020, men blev aflyst pga. Corona.

Demokratiets Folkemøde var en succes med ca. 800 deltagere, men de ringe faciliteter på Himmelbjerget gjorde planlægningen udfordrende. Der er ingen indlagt vand, strøm eller internet, hvilket er en udfordring ved større arrangementer, og dette bør indtænkes i fremtiden.

Himmelbjerget er et fantastisk sted at lave arrangementer. Udfordringen med manglende faciliteter kan løses ved f.eks. at lave en grejbank med udstyr og en amfiscene, tilpasset det grønne område ved talerstolen. En anden mulighed er at transformere Hotel Himmelbjerget til et demokratcenter.

Stier, trappetrin og afvanding af arealerne kan generelt forbedres således at området blev tilgængeligt for alle året rundt.

Parkeringspladsen P1 er ikke særligt stor, når også hotellet bruger pladserne. Hvis man vil forbedre forholdene for arrangører kunne det være en idé at gøre en del af P1 til handicapparkering og P2 dermed bliver til resten af de besøgene.

Det var en udfordring at Demokratiets Folkemøde skulle forhandle med tre ejere: Naturstyrelsen, Tårnkomiteen og Hotel Himmelbjerget. Det gjorde processen og logistikken besværlig. Sidste år lejede de Hotel Himmelbjerget for 25.000 kr. og skulle yderligere betale 10.000 til hotellet for at sælge lidt mad og øl. Det er for dyrt for et lille projekt og skal kunne organiseres bedre.

Til Folkemødet opfordres gæsterne til at cykle eller gå og der blev indsat shuttlebusser som kostede 20 kr. hvilket betød at trafikken forløb fint med primitive alternativer.

De er indstillet på at Demokratiets Folkemøde skal fortsætte, og synes det er en fantastisk historie, som mange kommer for at opleve med fokus på den gode debat.

Greenways.dk

Marianne Purup er journalist og leder af Greenways.dk, som er sekretariat for Foreningen Søhøjlandet. Greenways.dk er medstifter af Hotel Democracy. Marianne er tidligere turistchef for Visit-Skanderborg. Marianne deltog også i interview 3 på vegne af Foreningen Søhøjlandet.

Greenways.dk arrangerer Hotel Democracy's Grundlovsfest sammen med Skanderborg Kommunes biblioteker, Ry Højskole og Museum Skanderborg. Hotel Democracy blev stiftet i 2014 og holdte det første Grundlovsmøde i 2015, hvor 100 året for kvindernes valgret blev markeret. Senest var Lea Korsgaard fra Zetland hovedtaler (2019). Hotel Democracy ønsker at give de unge en stemme, og derfor deltager Ry Højskoles elever også til Grundlovsmøderne, og i 2019 deltog unge elever fra Frijsenborgegnens Ungdomsskole ligeledes. I alt deltog ca. 700 mennesker i det første møde, og de efterfølgende møder har tiltrukket cirka det samme antal deltagere. Fremadrettet kunne det være spændende at bringe talerstolen i legeuniverset i spil og dermed også inddrage de helt små, i forbindelse med folkemødet.

Der bør fokuseres på transport til Himmelbjerget, og særligt hvilken slags man ønsker at fremme, da parkeringsmulighederne på P1 er begrænsede i højsæsonen.

Det er en udfordring at man skal starte forfra hver gang et nyt event arrangeres. Derfor er Marianne enig i at en grejbank, strøm, internet og en amfiscene, gerne i bæredygtige materialer, vil være en stor hjælp for arrangører.

Det er vigtigt, at der bliver lavet en samlet drejebog for hvordan Himmelbjerget udvikles, så samarbejdet på kryds af organisationer, lodsejere m.fl. bliver styrket.

Handicaprådet

Tilgængeligheden på Himmelbjerget er i dag meget ringe. Handicaprådet ønsker, at der i forbindelse med forundersøgelsen og udviklingen af Himmelbjerget bliver indarbejdet løsninger som forbedrer forholdene for gangbesværede og handicappede. Rådgiver opfordres til at læse 'God Adgang' som ligger på Skanderborg Kommunes hjemmeside og at der tages kontakt til en tilgængelighedsrevisor i forbindelse med forundersøgelsen.

På parkeringspladsen P1 er der ingen handicappladser eller pladser til store biler. Omkring tårnet er belægningen af perlesten, stierne er af ringe kvalitet og mange steder er der løst gus, alle faktorer som begrænser tilgængelighed på og omkring Himmelbjerget. Særligt lappeløsningen med gummimåtter op til tårnet er både uæstetisk og det er malplaceret med plastik i naturen. Det fungerer dårligt for kørestolsbrugere da måtterne føles som at køre på et vaskebræt. Der kan evt. tænkes udsigtsplatforme ind i projektet, men uden at gøre vold på naturen og stedet.

Der er store niveauspring i terrænet, som betyder, at der bør arbejdes med stigninger af stierne. F.eks. kan stier snoes, det længere stiforløb kan gøres til en spændende ankomstmulighed og gøres til en del af formidlingen. Naturen: Tænk hotspots. Ikke bare fra parkering til tårn. Gå lidt ud i naturen og lav spændene ruter af forskellige karakter, og skab variation af oplevelser i naturen.

Vi bliver alle sammen ældre, og ældre ønsker bl.a. at komme ud og bruge naturen, derfor er det vigtigt at indtænke de gangbesværede, så der er håndlister og pausesteder undervejs på stier og ruter.

Et stort ønske er at tilgængelighed integreres i udviklingen og at der tænkes i universelt design. Lappeløsninger skal man undgå, da de ofte er grimme og understreger at det er en handicapløsning. 'Byggeriet' har mange erfaringer med at integrere tilgængelighed for alle. De løsninger kan måske også integreres i naturen.

Der er i dag ikke nogen forbindelse fra Julsø til toppen for handicappede og gangbesværede. En mulighed er at etablere en lang snoet sti hvor man undervejs, med mulighed for pauser, får for midlet Himmelbjergets historie.

Eksempler som fungerer godt, er Besøgscenter Hammershus, som er bygget med respekt for kulturarven og på en interessant facon fortæller historien for alle aldre.

Det er vigtigt at skabe fleksible muligheder for aktiviteter på Himmelbjerget. En klassisk amfiscene vil nok stå tom mange dage om året, og derfor bør man tænke den multifunktionel så den både kan rumme få og mange mennesker.

Et eksempel på tilgængelighed er fra Fanø, hvor det på stranden er muligt at låne en buggy med store hjul som gør det muligt at komme ud til vadehavet.

Et andet eksempel er Mønsted kalkgruber hvor et lille tog gør det muligt at besøge minerne også for handicappede.

Mølleskolen i Ry

Kristian Toft er skoleleder for Mølleskolen i Ry, tæt på Himmelbjerget.

Skolen er særligt interesseret i historie og arbejder på at gøre Himmelbjerget til en del af deres undervisningsområde. De havde sidste år deres 8. klasser med til Demokratiets Folkemøde, hvilket var en stor succes. Skolelederen har sjældent set eleverne så engageret. De var en del af folkemødet, hvor undervisningen pegede ud i fremtiden, men havde sine rødder i historien.

Skolen ønsker at Himmelbjerget kan blive et undervisningsrum, med fokus på bevægelse og historie. F.eks. kan der arbejdes med bevægelse og augmented reality. Et stop kunne være Blicher på talerstolen i 'levende live'. Teknologien er der og man bør satse på de unge, når Himmelbjerget skal udvikles. En fast scene er også et ønske fra skolen, som de vil bruge til teater, musik og optræden.

I dag oplever de unge Himmelbjerget som traditionelt og som et sted hvor skolen tager dem på løvspringstur, hvor de køber slik og tager hjem igen. Der er flere lærere som bruger bjerget i deres undervisning, men der er nok stadig elever som ikke kender historien om Blicher.

Generelt tager de unge ikke op på Himmelbjerget medmindre det er organiseret. Der er dog mange andre skoler og SFO'er som kommer i bus og bruger bjerget.

Gl. Rye skole

Gl. Rye Skole har benyttet uderummet omkring Himmelbjerget i forskellige udendørs lærings- og trivselsaktiviteter. Naturen fra Gl. Rye og ud til Himmelbjerget er unik og det er en naturlig del arbejdet med børnenes nærområde, også at benytte området omkring Himmelbjerget.

Et besøg på Himmelbjerget kan også være mere end blot et besøg i naturen. Det kunne også være et besøg ind i historien om bl.a. demokrati, litteratur, kunst og geografi. Der er stor opbakning omkring udviklingen af de læringsområder/metoder der kan bringes i spil. Det bør være formidlingsmetoder, som ikke spolerer naturen og den unikke oplevelse, af at være på stedet.

En udvikling af et "formidlingscenter" vil komme ikke bare de lokale skoler/børneinstitutioner til gode. Det vil også styrke formidlingen for besøgende familier/turister og andre institutioner om stedets historie og fantastiske natur.

Interessentdialog

Claus Leick mener at det er vigtigt at initiativerne skaber liv og understøtter aktiviteter. En amfiscene er kun en god idé hvis den bliver brugt. Det er livet på scenen som gør den interessant. Hotel Himmelbjerget kunne f.eks. være omdrejningspunkt for Himmelbjerget, og være delvist drevet af en fond eller en socialøkonomisk virksomhed hvor skoler, unge, foreninger m.fl. kan komme.

Der er mange som ønsker at cykle i området, ikke kun som mbt'er, og det skal måske overvejes om et trailcenter kan tænkes sammen med besøgscenteret. Det er vigtigt at tænke alle ind og stimulere aktiviteter så bjerget ikke kun bliver for demokratiinteresserede. Et trailcenter, hvor det er muligt at reparere sin cykel og hente vand, vil måske også føre til at flere cykler til Himmelbjerget, en mere bæredygtig måde at ankomme på.

Marianne Purup pointerede at aktiviteter og udvikling skal være stedsbundene, som eksempelvis Legeuniverset, som også formidler historie.

Bæredygtighed og klima er temaer som mange unge er optaget af, derfor skal det tænkes ind i udviklingen, så Himmelbjerget også er attraktivt for fremtidens generationer.

Greenways er en del af Naturstationen på P1. Her oplever de at mange udlændinge spørger hvor man bestiger bjerget fra, og ønsker forslag til hvad de skal se og opleve. Der mangler store synlige kort med forslag til ture og oplevelser. Digital formidling og information kan informere, men den menneskelige kontakt er mindst lige så vigtig for at få en god og nærværende oplevelse på Himmelbjerget.

Handicaprådet er positive overfor ny teknologi som augmented reality. Den kan bruges til at kompensere hvor tilgængeligheden begrænser handicappede og dårligt gående. Et 360 graders view som man kan styre kunne kompensere for at man ikke kan komme op i tårnet. (Der er ikke elevator)

Legeuniverset er populært, men også begrænset, måske kunne man interagere legestationer andre steder i landskabet, så der er et incitament til at bevæge sig væk fra toppen.

Himmelbjerget bør være fremtidens bjerg for guldalderens bjerg kommer aldrig tilbage.

Kristian Toft ønsker at et formidlingscenter bliver for skoleklasser, spejdere m.fl. i forhold til natur, historie og bevægelse.

GRUPPE 6

Referat af interessentinterview d. 20. januar 2021

Anders Hougaard, formand for Folkets Bjerg

Kirsten Vang Nielsen, kasser, Folkes Bjerg

Peder Porse, Folkets Bjerg (FB)

Lene Høst, museumsdirektør, MuseumSkanderborg

Intern rådgiver:

Michael Johannisson, seniorrådgiver for Seismonaut

(Underrådgiver for Hasløv & Kjærsgaard)

Folkets Bjerg

Anders Hougaard er formand for foreningen Folkets Bjerg (FB). Bevægelsen opstod i protest mod den helhedsplan, der blev lavet tilbage i 2018 og har 1300 medlemmer på Facebook. Siden blev en forening stiftet med det formål at værne om Bjergets identitet og integritet.

FB ser turisme som naturligt på Himmelbjerget, men Bjergets ånd skal sætte rammerne.

FB har været på gaden ad flere omgange og oplever stor opbakning.

Det var FB som opfordrede Skanderborg Kommune til at udarbejde forståelsespapiret som nøgle til den videre dialog om Himmelbjergets udvikling. Selv opfatter Folkets Bjerg sig som et talerør for folket (ikke mindst de mange med en tæt affektiv tilknytning til Bjerget) og de søger at repræsentere en bred stemme.

Til interviewet havde Anders udarbejdet en præsentation (https://docs.google.com/presentation/d/1-amtRXDFpLv4eRd60aGyhCjgOwxbl9Tx_6luTDhIZ2k/edit?usp=sharing), som han gennemgik. Hasløv & Kjærsgaard havde inden interviewet fået præsentationen tilsendt. Tre temaer var særligt vigtige: "Urørlige" områder, Bjergets ånd og hvem FB er (f.eks. eneste græsrodsbevægelse med "Bjerget i sig selv" som fokus").

Overgangen fra P1 til græsområdet er vigtigt, herfra bevæger man sig ind i et område som skal betragtes som nærmest "urørligt".

Himmelbjerget er ikke bare en oplevelse, når man står på toppen og ser ud fra det. Bjerget kan ses fra mange sider og har også stor betydning, som sted man beskuer fra afstand og som baggrund for omkringliggende områder. Den tidligere planskitse (Labland) ville markant og uden forståelse ændre Bjergets karakter. Derfor var FB imod planen.

FB er inspireret af 'fænomenologi', Bjergets folkløse, historien og begrebet 'stedsånd'.

Brugen af 'stedsånd' trækker på måden hvorpå begrebet har været brugt i litteratur og arkitekturfilosofi. Bjerget rummer både steder med markant stedsånd og arkitektur, der indfanger eller henviser til denne.

I deres direkte svar på kommunens oplæg til forårets proces betragter FB Bjergets ånd ud fra syv tematikker, som vejledende angiver metoder som sprog og fagfelter. De syv tematikker er:

- Landskabet
- Stedsånd
- Folklore
- Fortællinger
- Den politiske og institutionelle historie
- Samfund og kultur, som de har udviklet sig på bjerget
- Det nationale ikon

Der findes mange nedslagspunkter i litteratur og kunst, som kan bruges vejledende. Et blandt mange eksempler er H.C. Andersens 'skovensomhed'.

Udsigtens åndelige historie er et tema som, der kan bygges formidling op omkring. Blicher beskriver sin indtagelse af kollen i novellen Himmelbjerget (1833), og man kan i dag gentage hans oplevelse, når man bevæger sig ud mod toppen. Det er Bjergets ultimative spændingsmoment. Og det er et aspekt, der centralt er med til at skrive Bjerget ind i 1800-tallets åndelig historie, og som altså er helt levende i dag!

Bjerget består af forskellige steder med forskellig stedsånd og karakter. Plænenes træer og kuperede terræn får besøgende til at finde små intime rum i plæneområdet, hvor man stadigvæk er en del af og har udblik over den større helhed.

Der har gennem historien været praktiseret mange metoder til at studere og indkapsle landskabets karakter og atmosfære. Landskabsmalerne tog lærredet med ud i naturen og "nedsænkede sig i den" uden filter.

Ørneboden er et tidligt bud på arkitektonisk indfangen af stedsånden. Det er den mest ikoniske bod.

Der er mange fortællinger og historiske personer, som er tilknyttet Himmelbjerget og som er kan bygges formidling op omkring.

Man skal passe på med ikke at overbetone demokratitemaet som institutionelt, eventmæssigt og skolelæringsmæssigt tema. Det har især været 'folket', der i alle årene, med dets liv, erindringer og traditioner, har gjort Bjerget til det, det er i dag. Og det er især 'folket' som tema og problem, der fyldte i taler og skrivelser i tilknytning til Bjergets etablering som samlingspunkt. Folket blev vækket som demokratiets substans. Og det har stor aktualitet i dag, hvor demokratiske institutioner er under pres både "indefra" og "udefra". Hvad er relationen mellem institutionerne og folket? Hvordan er "mentaliteten"? Hvordan har fællesskabet det? Hvad samles vi om? Bjerget handler især om den mening, identitet, selvforståelse og passion, man kan bygge på, og som demokratiet afhænger af.

De mange historiske linjer i Bjerget griber ind i hinanden og har rødder ud i området, fra lokal historie, til regional, national og international historie. Fysisk og symbolsk repræsenteret i bl.a. jernbanen. Fra souvenirbutikker med snittede dimser og stokke til det nationale ikon Himmelbjerget, som det er i dag. På sociale medier findes mange referencer til Himmelbjerget, som understreger dets status som levende erindringsted og fælles(skabskabende) referencepunkt.

Der er forskellige samtidige tilgang til særlige steder: Der er en oplevelsesøkonomisk bevægelse (Labland), en stedstilgangsbevægelse (FB) og en kulturarvsbevægelse (Kultur og Arv). FB er ikke modstandere af turisme, men pointen er, at tilgangen til stedet har stor betydning. Alt afhængig af hvilken tilgang man har til Himmelbjerget, udvikles stedet med et særligt fokus. Himmelbjerget må ikke ende med at ligne noget man har set mange andre steder.

Himmelbjerget er et helt særligt sted for borgere, som bor omkring Silkeborgsøerne. De lokale har en affektiv tilknytning til Bjerget. Tiltag som ændrer Bjergets karakter og går på tværs af dets ånd, gør det fremmed for de lokale tilknyttede. Dermed lides et stort identitetstab. Og fremmedgør man dem, som har "skabt Bjerget" ophører det med at være det Bjerg, vi kender og gerne vil dele med andre.

Tilgangen fra søsiden er central i forhold til historien og fortællingerne omkring Bjerget. Bemærk f.eks., at den typiske historiske fremstilling af Bjerget viser det fra det perspektiv, man har, når man kommer (sejlende) fra Silkeborg.

Området fra P1 til P2 ser FB som et mere passende sted til mere indgribende tiltag, som dog stadigvæk skal være i Bjergets ånd. På hele området er vedligehold dog tiltrængt og mange steder kan der gennemføres diskrete forbedringer.

MuseumSkanderborg

Lene Høst er museumsdirektør for den selvejende kulturinstitution MuseumSkanderborg som omfatter flere kulturinstitutioner i området: Gl. Rye Mølle, Øm Kloster, Skanderborg Bunkerne og fem lokalhistoriske arkiver samt et byhistorisk arkiv.

MuseumSkanderborg har en stor interesse i at formidle Himmelbjergets historie. I øjeblikket har de en udstilling på Gl. Rye Mølle om Himmelbjerget, overudnyttelse af råstoffer i forbindelse med industrialiseringen og lyngens indførsel. Den tidligere museumsinspektør Henrik B. Simonsen (se koncentrat fra gruppe 2) har for nylig skrevet en bog om Himmelbjergmalerne.

Der findes lignende eksempler på bjerge som har samme betydning som Himmelbjerget. I Guldbrandsdalen ligger Norsk Fjeldcenter i byen Lom. I deres udstilling er en fortælling om de første fjeldvandrere.

I dag er bjerget på mange måder et 'fattigt' bjerg. Stier, intensivt brug, slid og erosion er med til at få Himmelbjerget til at se en smule forfaldent ud. Stierne og Himmelbjergets fortælling kunne godt understøttes bedre gennem fortællinger på bjerget, så det ikke kun er få som kender til de mange begivenheder, historiske personer og fortællinger. Historierne kunne f.eks. betones af Blichers person.

Interessentdialog

Interviewet gav anledning til en dialog om formidling og UNESCO's Verdensarvsliste.

Folkets Bjerg er enige i, at Himmelbjerget trænger til at blive bedre vedligeholdt og at området syd og vest på toppen kunne løftes. Dog ønskes ikke flere bygningsværker. Formidling af Himmelbjerget skal være ikke fysisk indgribende og kan f.eks. gøres ved brug af de mange formidlingsformer, som museer udvikler og gør brug af i dag. Der findes rigtig mange ikke-indgribende løsninger.

Hvis naturen bruges som 'gymnastikredskab', så forbruger man den også. Bjerget har altid været som det er, og man bør undgå nedslidning. Der har tidligere været problemer med erosion på toppen, men der er nu lagt et grundlag for at det holder.

Lene Høst ser mange måder hvorpå Himmelbjerget kan formidles, også uden voldsom indgriben i stedet. Det kan være gennem skilte, kort, audioguides og at styrke ankomsten måske som Blichers rute.

ICOMOS¹ arbejder med bæredygtig turisme. Det kunne overvejes om Himmelbjerget skulle med på UNESCO's Verdensarvsliste. I dag har Danmark 7 på Verdensarvslisten, så der er plads til flere unikke steder. MuseumSkanderborg vil meget gerne spille en rolle i formidlingen af Himmelbjerget og ser det som en del af deres område. Det kræver mange kræfter, men der er mange som kender bjerget. MuseumSkanderborg har oplevet at Øm kloster har fået 15% fremgang alene fordi det er blevet synliggjort. Ved at styrke formidlingen styrkes integriteten af bjerget ligeledes. Det handler om at sikre et sted, og det kan gøres med forskellige kræfter.

Folkets Bjerg mener, at der er et problem i at gøre Himmelbjerget til UNESCO Verdensarv, da der skal bruges mange kræfter på at kommercialisere stedet. Kommer bjerget på Verdensarvslisten, betyder det også flere turister, som slider på bjerget, der i forvejen er belastet.

Seismonaut har tidligere været involveret i projekter, som er kommet på Verdensarvslisten. Der er ingen tvivl om at der kræver mange ressourcer at blive udnævnt, og at det har betydning internationalt. Turismestrategisk handler verdensarvslisten om mere end det merkantile. Det handler om at sætte fokus på en stærk historie, med ønsket om at bevare det originale. Der er en balance i at alle gerne vil have fortællingen ud til flere, og forståelsen for stedets betydning som mange ikke kender til.

Historier og fortællinger om Himmelbjerget kan være inspirerende for mange og kan give rige perspektiver på bjerget. Det er samspillet mellem kulturen, naturen, bevægelse med kroppen og udsigten som kan noget. Det betyder nødvendigvis ikke, at der skal bygges noget for at understøtte den oplevelse.

Seismonaut fortalte om et eksempel på audiowalks, hvor gæsterne lytter til et skuespil mens de går gennem landskabet. Noget i den stil vil man kunne arbejde med på Himmelbjerget, hvor historieformidlingen foregår i hovederne, og ikke som fysisk formidling.

¹ ICOMOS (Det Internationale Råd for Historiske Bygninger og Områder) fungerer som UNESCO's ekspertorgan i spørgsmål inden for bevaring af kulturmiljøer i forhold til Verdensarvskonventionen. Kilde: Icomos.dk

GRUPPE 7

Koncentrat af interessentinterview d. 19. januar 2021

*Jan Breinholt Carlsen, repræsentant for gruppen, Himmelbjerget-Infrastruktur, en del af Gl. Rye Borgerforening
Jacob Bach Jensen, repræsentant for gruppen, Himmelbjerget-Infrastruktur, en del af Gl. Rye Borgerforening
Ida Helle Holm, vejingeniør, repræsentant for gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur, en del af Gl. Rye Borgerforening
Charlotte Vagner, Gl. Rye Borgerforening
Ove Krogsøe, Gl. Rye Borgerforening
Lasse Chor, repræsentant for Sletten*

Himmelbjerget-Infrastruktur, en del af Gl. Rye Borgerforening.

Himmelbjerget-Infrastruktur gruppen repræsenteres af Jan Breinholt Carlsen, Jacob Bach Jensen og vejingeniør Ida Helle Holm. Til mødet lyttede Poul Kusk med som er en del af Himmelbjerget-Infrastruktur.

Gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur er en selvstændig gruppe, som sammen med borgerforeningen i Gl. Rye har fokus på infrastrukturen på vejene op til Himmelbjerget. Vejene er Himmelbjergvej, Ny Himmelbjergvej og Bøgedalsvej.

Mange huse ligger direkte ud til vejen. Det er et område som også for beboerne har stor herlighedsværdi, som skal værnes om.

Himmelbjerget-Infrastruktur bruger Facebook som deres kommunikations platform, da Covid-19 sætter store begrænsninger for deres engagement og mulighed for at samles. Gruppen har pt. 332 medlemmer og mere end 6000 personer som ser gruppens opslag. Gruppens medlemmer består bl.a. af forældre i Gl. Rye, de lokale skoler, Himmelbjerggården, mbt Gl. Rye, beboerne omkring Himmelbjerget, Folkets bjerg og andre.

Himmelbjerget-Infrastruktur gruppen havde valgt en præsentation for at understøtte deres udsagn. Efterfølgende har Hasløv & Kjærsgaard fået tilsendt præsentationen samt materiale om trafikforhold mm. Dels trafikmålingerne fra Skanderborg kommune (som blev foretaget i 2018) og dels en opsamlingsrapport på trafikforholdene og andet nyttigt information.

Himmelbjergvej, Ny Himmelbjergvej og Bøgedalsvej er særligt i højsæsonen stærkt trafikeret, og da hastighedsbegrænsningen er 80 km/t, oplever mange at der bliver kørt alt for stærkt. Da der hverken er cykelsti eller bred rabat til de bløde trafikanter, er 80 km/t et problem. Vejen føles usikker for de gående og cyklende og for bilisterne som ikke er forberedt på de bløde trafikanter. Problemet betyder at folk ikke tør at gå op til bjerget. Skolerne i området støtter også gruppens ønsker om bedre forhold for de bløde trafikanter. De ønsker bedre forhold, da de gerne vil implementere mere idræt og bevægelse i deres timer, samt bruge Himmelbjerget til undervisning blandt andet i samfundsfag og historie. Generelt bør der tages hensyn til de cyklende, motionister, spejdere, skoleelever og naboer.

Med udsigten til flere turister til Himmelbjerget har flere borgere udtrykt at de overvejer at lave støjvolde/støjværn ind mod deres haver og huse, dette vil helt ødelægge den åbne karakter i landskabet omkring. De fleste naboer er netop flyttet nær Himmelbjerget for idyl, naturen, stilhed og motionsmuligheder. Romantikken og den tætte kontakt til historien opleves stærkt ved synet af de gamle bindingsværkshuse. Det vil være synd hvis denne oplevelse bliver gemt bag støjvolde.

Himmelbjergvej, Ny Himmelbjergvej og Bøgedalsvej er alle veje af en speciel karakter. Det er ikke gennemfartsveje, men veje som går op til Himmelbjerget og over 90% af den trafik som findes på vejene, er turister til Himmelbjerget og skovene omkring. Derfor kan turen til toppen godt foregå i et roligt tempo således at der også skabes plads til, cyklende, gående, hestevognskørsel og naboer.

Gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur har haft en dialog med politiet og har fået foretaget en prøvekøring, hvor det blev konkluderet at vejen i sig selv, udelukkende til bilkørsel, var egnet til en hastighedsbegrænsning på 80 km/t.

I gennemsnit køres der 76 km/t på vejene. Hvis hastigheden skal sættes ned, har politiet ikke ressourcer til at overvåge hastighedsbegrænsningen. Og af denne grund har kommunen ikke ønsket at udvikle infrastrukturen omkring Himmelbjerget.

Dette ses dog som et underligt argument, da vejene stort set kun benyttes af turister og beboere.

Vejene op til Himmelbjerget skal ikke ses som en transport-rute, men som en oplevelse. Disse veje benyttes ikke kun til biltrafik, men i høj grad også af cyklende, gående, skoleelever, spejdere og hestevogne.

Det handler om at alle skal have en god oplevelse.

Gruppen Himmelbjerget-Infrastruktur har igennem 3 år været i kontakt med Skanderborg Kommune. De oplever at kommunen lytter til deres bekymringer. Gruppen har forståelse for at en vej- og eller hastighedsændring er dyr. Problemet på Himmelbjergvej, Ny Himmelbjergvej og Bøgedalsvej er dog stadig præsent og bør løses.

Himmelbjergvej er i dag en del af Margueritruen og denne kunne styrkes som oplevelse ved at sætte tempoet ned samt gøre plads til gående og cyklende. Der bør arbejdes med at gøre Himmelbjergvej, Ny Himmelbjergvej og Bøgedalsvej til en del af ankomsten til Himmelbjerget. I dag ender man en smule brat, for enden af landevejen med 80 km/t oppe på toppen af Himmelbjerget. Himmelbjerget skal være en helhedsoplevelse fra start og det starter naturligt når man svinger væk fra Rodelundvej og ind på Himmelbjergvej eller Ny Himmelbjergvej.

Vejene førere kun op til Himmelbjerget.

Det bør overvejes hvilken trafik man ønsker, da presset på vejene stiger. En løsning på Himmelbjergvej og Ny Himmelbjergvej kunne f.eks. være at lave en 2 -1 vej, farvede felter på vejen hvor cykler og gående kunne være, cykelsti/fællessti, eller et forskudt vejforløb som vil gøre vejen mere attraktiv og sikker for bløde trafikanter.

En anden mulighed er at indsætte grønne shuttlebusser fra større p-pladser ved Rodelundvej, dette kunne suppleres af en cykeludlejningsbutik for at få flere op på cyklen, mindske trafikken og øge længden af oplevelsen. Der kunne også arbejdes med vejallér og blomster i rabatterne således at der sendes et signal om, at her er man på vej til noget særligt og dermed blev opmærksomheden skærpet og farten nedsat.

Himmelbjerget-Infrastruktur gruppen mener at det er problematisk, at der fokuseres meget på udviklingen af et lille område, i et ellers stort naturområde. Gruppen mener at man skal sprede de forskellige besøgsgrupper ud i det store område. Fx kan man sørge for at mbt sporet ikke starter og slutter samme sted som hvor turister til Himmelbjerget skal parkere. Nu er det sådan at alle skal ind ad Himmelbjergvej og Ny Himmelbjergvej for at komme frem til deres destination, det er med til at lægge et kolossalt pres på infrastrukturen.

Gruppen gør ligeledes opmærksom på at veje, stier og mbt-spor bør tænkes ind i projektet.

Der henvises desuden til præsentationen med mulige og lovlige løsningsforslag til vejforløb, som ligeledes kan tænkes ind i projektet.

Infrastrukturen bør være en del af de samlede planer for Himmelbjerget.

Himmelbjerget kan ikke flyttes, aktiviteter skal fordeles i området, så alle får en god oplevelse.

Gl. Rye Borgerforening

På vegne af Gl. Rye Borgerforening deltog Charlotte Vagner og Ove Krogsøe.

De deler de samme bekymringer som trafikgruppen og borgerne fra Sletten og havde derfor ikkebehov for at udbygge deres synspunkter.

Siden interviewet har Borgerforeningen spurgt byen efter input forud for mødet, men har ikke modtaget noget foreningen kunne gå videre med og dermed støtter de trafikgruppen og nabogrupperns betragtninger og bekymringer.

Interessentdialog

Marselisborgskoven er et bud på hvordan brugere organiseres på en god måde. Vejforløbet ind i skoven er 40 km/t og der er separat sti og cykelsti. Et andet godt eksempel er vejen ved Kalø slotsruin, som er en vej af samme kategori (landevej). Her er fartbegrænsning på 60km/t, der er dobbelt optrukket midterlinje (overhaling forbudt), separat cykelsti og separat gangsti. Ved Svinkløv Badehotel er der ligeledes fartbegrænsning på vejen frem til hotellet.

I forbindelse med interessentinddragelsen og forundersøgelsen er der måske lagt for meget vægt på turisme og udvikling, samt at gøre større og mere, hvilket er en bekymring.

Der er et ønske om at forundersøgelsen tør være visionær, så man f.eks. parkere uden for Himmelbjerget og tager en shuttlebus ud i området eller op til toppen. Eksemplet er Golden Circle på Island hvor man kan blive kørt til seværdigheden eller stå af og selv gøre noget for at få oplevelser. Man må gerne stille krav til brugerne. Et andet eksempel hvor shuttlebusser er brugt er i El Torcal i Malaga hvor busser kører op til seværdigheden.

Efterfølgende har Hasløv & Kjærsgaard fået tilsendt et dokument med en oversigt over lignende steder, disse eksempler bør benyttes i det videre arbejde

INTERVIEW 8

*Koncentrat af interessentinterview d. 21. januar 2021
Gregers Pilgaard, udviklingschef, Silkeborg Kommune*

Gregers Pilgaard er udviklingschef i Silkeborg Kommune siden 2007 og sejler selv på Julsø. Hans arbejdsområder er turisme, erhvervsudvikling og bosætning. Han arbejder desuden på at gøre Silkeborg Kommune til Danmarks 360° Outdoorhovedstad. Outdoor tænkes i både klassisk forstand med overnatning, roning, cykling mm., også børnehaver, skoler, psykiatri, byplanlægning osv. skal inddrages.

Himmelbjerget er en lokation i nabokommunen, men Himmelbjerget har også stor betydning for Silkeborg Kommune. De har en interesse i at følge med i bjergets udvikles.

Himmelbjerget er også et symbol på Silkeborg - mange gæster fra andre dele af landet vil nok tro at Himmelbjerget ligger i Silkeborg Kommune.

Hjejleselskabet er vigtig for Silkeborg, da det er en betydningsfuld attraktion at sejle til Himmelbjerget. Jo mere attraktivt Himmelbjerget er, jo mere attraktivt er det for Silkeborg og de turister de sejler derfra. I Silkeborg Kommune opleves ingen trafikale problemer i forhold til trafik tilknyttet Hjejlen eller mod Himmelbjerget.

Silkeborgs turister er primært endagsturister. Mange tager turen ud til Himmelbjerget, sejler retur og bruger byens restauranter og overnatningsmuligheder. Det er en stor kvalitet for Silkeborg at havn og bymidte ligger tæt forbundet.

Der er anlagt en rute rundt om Julsø med et mbt-spor som bruges i stigende omfang. Silkeborg Kommune oplever ikke mbt som konfliktfyldt. De ønsker at det også bliver attraktivt at cykle 'omveje' ind i skoven, samt at Himmelbjerget bliver en del af oplevelsesruten på cykel.

Der vil komme flere mbt-spor. Der kunne godt gøres mere for de organiserede brugere og andre gennem f.eks. et trailcenter eller et sted hvor man kan lappe cyklen og få vand.

Mere småbåds, kano- og kajaksejlads på Julsø fra Silkeborg til en anløbsplads ved Hotel Julsø er måske en udfordring, da de oftest forekommende vindforhold gør at mange foretrækker at ro langs den nordlige bred. Skyggen fra skovbrynet ned mod søen er måske også en udfordring.

Kollektiv trafik via busser er ikke noget som der arbejdes på, da busruter i stigende omfang nedlægges. Silkeborg Kommune vil dog sætte pris på hvis Skanderborg Kommune ønsker at lave flere ruter.

Silkeborg Kommune ønsker især at understøtte Skanderborg Kommunes udvikling af Himmelbjerget gennem sejlads og cykelturisme.

INTERVIEW 9

Koncentrat af interessentinterview d. 20. januar 2021

Hotel Himmelbjerget

Note: Henrik blev forhindret i at deltage i et fælles interessentinterview, derfor blev der holdt et særskilt møde

Henrik bor i Silkeborg hvor han og sin familie også driver hotel og restaurant. De har været 'hotelfamilie' i 60 år. Hotel Himmelbjerget har de drevet de sidste 40 år. Hotellet er en god forretning, og de har mange gæster, da de er et folkeligt sted. I dag er Hotellet lukket i vintermånederne, men der er god basis for en helårsforretning, da de får en del henvendelser om bryllupper, møder, kurser mm.

Hotellet er bygget lige efter krigen og de har sidenhen kørt det som det er. De annoncerer meget lidt da gæsterne kommer igen for charmen og sjælen ved hotellet. Historien og nostalgien omkring stedet er vigtig. Toiletter og bad forefindes på gangende. De fleste overnatninger er i forbindelse med selskaber, men mange ønsker eget bad og toilet. Dog har de i 2020 oplevet et opsving i antallet af overnatninger, hvor særligt mange familier har overnattet. Folk bliver hjemme i stedet for at rejse på ferier hvor Corona nu også er et problem.

Hotellet er godt besøgt. Hotellet er et udflugtsmål i sig selv sammen med Himmelbjerget. Hotellet er et yndet sted for livets fester, møder og konferencer samt stor a la carte forretning.

Familien fik for 13 år siden lavet et skitseprojekt med et nyt hotel med værelser og conferencefaciliteter, men tiderne var ikke til projekt på det tidspunkt. I dag ønsker ejerne bag hotellet at, se hotellet på andre hænder med en videre udvikling i henholdt til det nye Himmelbjerg.

Henrik ser positivt på udviklingen af Himmelbjerget. Han vil gerne være en del af udviklingsmulighederne da Hotel Himmelbjerget ligger centralt på toppen. Henrik ser mange muligheder i hvordan fremtidens Hotel Himmelbjerget kunne udføres og organiseres. Eksempelvis kunne hoteldelen forpagtes ud til en, og restauranten til en anden. Kommunen, turistforeningen eller en naturorganisation kunne have kontor, formidlingslokaler osv. i en del af hotellet. Jo mere der foregår på Himmelbjerget des bedre. Særligt oplevelser på naturens præmisser som f.eks. Hammershus og Møns Klint er gode eksempler.

P1 er en vigtig parkeringsplads for hotellet, da de ikke ønsker at deres gæster skal gå for langt. Ved arrangementer køber hotellet dagsbilletter af Tårnkomiteen. Der kommer mange busser fra plejehjem og ældre gangbesværede, dem skal de også kunne byde velkommen uden at de skal gå for langt. P2 og marken lige før kunne man inddrage og etablere en ensrettet forbindelsesvej til P1. Et alternativt gangsystem mellem de to parkeringspladser er også et ønske.

Bilag 2

INVITATION TIL INTERESSENTINTERVIEW

Invitation til interview: Må vi få dine input til udviklingen af området omkring Himmelbjerget?

Himmelbjerget er noget særligt. En unik plet med en skøn natur og en vigtig historisk betydning. Et elsket udflugtsmål for mange og et skønt sommerminde for endnu flere.

Arkitektfirmaet Hasløv & Kjærsgaard går nu på vegne af Skanderborg Kommune i gang med en forundersøgelse, der skal afdække mulighederne for at udvikle området omkring Himmelbjerget.

Arbejdet tager afsæt i det fælles forståelsespapir, og her har vi brug for dine input. Hvad kan indgå i en mulig udvikling af området? Hvad er de stedbundne kvaliteter? Hvordan kan oplevelsen omkring Himmelbjerget gøres endnu bedre? Hvad skal bevares? Hvad er den samlede fortælling om 'bjerget'? Det og meget mere vil vi gerne tale med dig om.

Alle input og idéer er velkomne

I løbet af januar vil vi samle ideer og forslag til, hvordan vi kan udvikle Himmelbjerget med respekt for de eksisterende kvaliteter.

Nederst i invitationen kan du se, hvem vi planlægger at tale med. Har du forslag til andre foreninger eller organisationer, så skriv til himmelbjerget@skanderborg.dk Her kan du også skrive, hvis du har generelle spørgsmål.

Sådan tilmelder du dig

Hvis du vil være med, kan et interview foregå online eller per telefon i uge 2 til 4. Du skal regne med at afsætte omkring ½ til en time i tidsrummet 08.00 – 17.30.

Vi kommer til at lave både enkeltinterview og gruppeinterview, hvor vi samler flere aktører. I sidstnævnte tilfælde afsætter vi naturligvis mere tid. I starten af uge 1 vender vi tilbage med et forslag til gruppeinterview.

Vi vil bede dig om at vende tilbage hurtigst muligt om du vil deltage og senest i uge 1, så vi kan få aftalt hvornår et interview kan finde sted. Skriv til projektkoordinator Katrine Brændholt, e-mail KAB@hogk.dk eller ring på tlf. 6020 8020.

Vi vil tillade os at følge op, hvis vi ikke hører fra dig.

Godkendelse og workshop

Efter interviewet laver vi et resumé, som – efter din godkendelse – samles i en hvidbog, der offentliggøres som en del af grundlaget for forundersøgelsen.

Når alle interview er gennemført holder vi en åben workshop på Himmelbjerget. Her vil resultaterne af interviewrunden og de første analyser og skitser til forundersøgelsen, inspireret af de input, vi har indsamlet, blive præsenteret og diskuteret.

Rammerne for arbejdet

Skanderborg Kommune har igangsat forundersøgelse, der skal afdække mulighederne for udvikling af området omkring Himmelbjerget. Arbejdet er støttet af den filantropiske forening Realdania.

Rammerne for undersøgelsen er det forståelsespapir, som blev formuleret af en række lokale aktører og styregruppen for udvikling af Himmelbjerget i oktober 2019.

Hasløv & Kjærsgaard har sammen med rådgiverfirmaet Seismonaut vundet opgaven med at gennemføre forundersøgelsen, og vi glæder meget til arbejdet.

Vær opmærksom på, at forundersøgelsen ikke giver det endelige bud på udviklingen af området. Det er en afdækning og analyse af de muligheder og potentialer, der er i området. Forundersøgelsen vil kunne bruges som afsæt til en konkurrence.

Sammen med Skanderborg Kommune har vi oprettet en projektside, hvor du kan følge arbejdet, efterhånden som det skrider frem i løbet af foråret.
Læs mere på www.skanderborg.dk/himmelbjerget

Venlig hilsen
Dan Hasløv
Hasløv & Kjærsgaard

Følgende aktører inviteres til interview:

- Tårnkomiteen
- Naturstyrelsen
- Silkeborg Kommune
- Hotel Julsø
- Friluftsrådet
- Mbt Foreningen
- Danmarks Naturfredningsforening
- Foreningen bag Demokratiets Folkemøde
- Ry Højskole
- FTF Sletten
- MuseumSkanderborg
- Erhvervsdrivende på Himmelbjerget
- VisitAarhus
- Foreningen Søhøjlandet
- Hjejleselskabet
- Himmelbjerggården
- Himmelbjergetegnens efterskole
- Skolerne i Ry og Gammel Rye
- Naboerne i området
- Folkets Bjerg
- Borger- og cityforeninger i Ry og Gl. Rye.

